aziz nesin

KALPAZANLIK BİLE YAPILAMIYOR



ADAM

Aziz Nesin

•

Kalpazanlık Bile Yapılamıyor

ADAM YAYINLARI
©
Anadolu Yayıncılık A.Ş.

Birinci Basım: Kasım 1984
İkinci Basım: Nisan 1986
Üçüncü Basım: Mart 1988
Dördüncü Basım: Ağustos 1989

Kapak Düzeni: Erkal Yavi

Aziz Nesin'in Öykü Kitapları Dizisi: 35

182.02.038.384.223.4
88.34.Y.0016.223

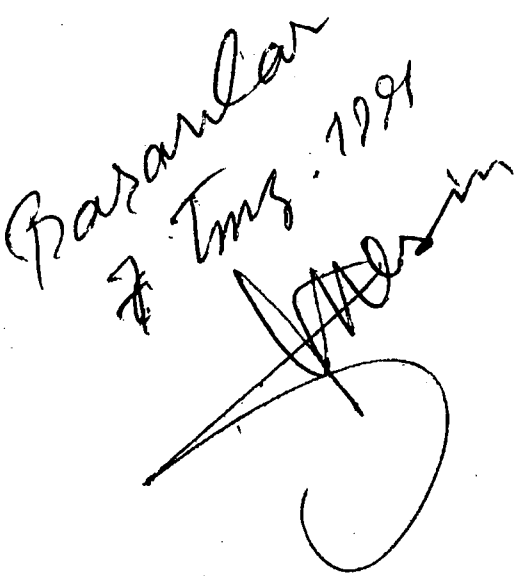
YAZIŞMA ADRESİ: ADAM YAYINLARI, BÜYÜKDERE CADDESİ, ÜÇYOL MEVKİİ, NO: 57 MASLAK–İSTANBUL
TEL: 176 23 30 (8 hat) TELG: ADAMYAY TELEKS: 26534 rada tr

Aziz Nesin

•

Kalpazanlık Bile Yapılamıyor

öykü



ADAM

BU KİTABIN TELİF HAKKI
NESİN VAKFI'NINDIR.

Aziz Nesin, Türkiye'de ve başka ülkelerde yayınlanacak kitaplarının, sahnelenecek oyunlarının, filme alınacak eserlerinin iç ve dış radyo ve televizyonlarda temsil ve yayınlarından elde edilecek telif haklarını tümüyle NESİN VAKFI'na bağışlamıştır. NESİN VAKFI'nın amacı vakfın yurduna her yıl alınacak dört kimsesiz ve yoksul çocuğu, ilkokuldan başlatarak yüksek okulu, meslek okulunu bitirinceye yada bir meslek edininceye dek, her türlü gereksinimlerini sağlayarak barındırmak, yetiştirmektir. NESİN VAKFI'nın senedi gereğince, bu vakfın amacına uygun olmak koşuluyla, her dileyen hertürlü yardım, katkı ve bağışta bulunabilir.

İsteyenlere şu adresten Nesin Vakfı broşürü gönderilir:

NESİN VAKFI
P.K. 5 - Çatalca
İSTANBUL

KALPAZANLIK BİLE YAPILAMIYOR

Gelmiş geçmiş kalpazanların en büyüğüydü. Bu da O'nun kendi övünmesi değildi. İnsanı şaşırtacak denli alçakgönüllüydü. Bigünden bigüne kendisini övdüğü duyulmamıştı. Oysa hırsızlık, yankesicilik, dolandırıcılık, kalpazanlık ve benzeri gibi suçların sabıkalıları palavracı olurlar. Çoğunlukla hayal güçleri sonsuz olduğundan, yaptıklarını bire bin katarak, üstelik hiç yapmadıklarını da uydurarak anlatırlar. Öyle uydururlar ki, hepsi birer üstün insandır hırsızlıkta, dolandırıcılıkta, kalpazanlıkta. Anlata anlata, bir zaman sonra, uydurdukları yalanlarına kendileri de içtenlikle inanmaya başlarlar. Kalpazanlar Kralı, bu türlü sabıkalılardan değildi. O, gerçek bir kraldı sanki; davranışları soylu ve ağırbaşlı. Uydurmak şöyle dursun, olağanüstü kalpazanlıklarından hiç sözetmez; bunları başkaları anlatır, serüvenleri dilden dile dolaşırdı. Ne de olsa güngörmüş bir adamdı. Yılların kalpazanıydı. Sıksık cezaevlerine girip çıkanlardan değildi, ama yine de adı sanı bütün cezaevlerinde bilinirdi. Bu denli ünlü olmasının nedeni elinin çok açık olmasıydı. O'nun tutuklandığı haberi daha gazetelerde çıkar çıkmaz, tutukevindekiler sevinçten bayram ederlerdi. Kalpazanlar Kralı tutukevine geliyor diye sevinenler salt serseri takımı, yoksullar, sübyanlar, adembabalar, kimsesizler değil, azılılar, koğuş ağaları, gardiyanlar, hatta yöneticiler bile sevinirdi. Çünkü Kalpazanlar Kralı'nın girdiği ceza ve tutukevlerinin havası değişirdi. O bir para kaynağıydı ve hiçbir zaman bu gür kaynak kurumazdı.

Tutuklandığı duyulur duyulmaz, tutukevinde hazırlıklar başlardı. Zenginler ve dolayısıyla daha çok boyunbağlılar kaldığı için beyler koğuşu denilen koğuşun iyi bir köşesinde ve pencere dibinde olan en güzel ranzasının, kışın alt, yazın üst katındaki yatak O'na ayrılırdı. O güzel ranzadaki yatakta yatan başka biri varsa, kim olursa olsun, yeri değiştirilir, orası Kral'a ayrılırdı. Daha tutukevine gelmeden buyruğuna üç özel meydancı ayrılırdı; bunlardan biri Kral'ın yemek işlerine bakar, biri çayını kahvesini yapar, biri de ayak işlerine koşardı.

Kalpazanlar Kralı, daha tutukevine gelmeden bavulları, eşyası önceden taşınırdı. En az dört büyük bavulla gelirdi tutukevine, lüks bir otele gider gibi. Bavullar da öyle bavul ki, domuz derisinden ve tutukevleri, cezaevleri başkalarında öyle bavul görmemişti. Öteki tutuklular bunca bavulla giremezlerdi tutukevine, ama Kalpazanlar Kralı'nın ne de olsa bir ayrıcalığı vardı.

Çorabından gömleğine, pijamasından mendiline, boyun atkısından boyunbağına dek herşeyi ipekliydi, hem de halis ipekten.

Sabahları üç meydancısı ranzasının çevresinde dönenip durur, Kral'ın uyanmasını beklerlerdi. Kalpazanlar Kralı gözünü açıp da tatlı tatlı gerinmeye başladı mı, meydancılardan biri tepsi içinde kahvaltısını yatağına koşturur, biri hergün üç gazetesini yatağına bırakır, biri de elinde peşkirle kokulu sabun, Kral'ın kalkıp tuvalete gitmesini beklerdi.

Kral kahvaltısını eder, üstüne bikaç bardak özel yapılmış demli çayını içer, gözlüğünü takıp gazetelerini okur, sonra ipek pijamasının içinde salınarak, arkasında meydancısı, tuvalete giderdi.

Öğle yemeklerini çok kez dışardan, çok ünlü bir lokantadan getirtirdi. Akşama doğru kumar postası kurulurdu. Kalpazanlar Kralı kumarda hep ütülür, para saçardı; onca ütülürdü de kılı bile kıpırdamazdı.

Bağırdığı, kızdığı, sinirlendiği hiç görülmemişti. Adam sanki doğuştan ve enaz on kuşaktanberi süren krallığın son kralıydı.

O içeri düşünce, tutukevinde herkesin, asıksuratlı gardiyanların bile yüzü gülerdi. Çünkü, Kalpazanlar Kralı'nın sayesinde tutukevinde ekonomik durum düzelince, doğal olarak toplumsal durum da düzelmiş olur, alışkan içiciler bol bol esrarını, afyonunu,

eroinini çeker, tutukevinde kavga gürültü, yaralanma ve öldürme olayları olmaz, herkesin yüzü gülerdi. Ne var ki, Kalpazanlar Kralı tutukevine daha girer girmez, ne zaman çıkacak diye, ötekilerini bir kaygı alırdı. Çünkü Kalpazanlar Kralı'nın tutukevine girmesiyle çıkması bir oluyordu. En çok bikaç ay kalıyordu tutukevinde. Sonunda ya aklanıp kurtuluyor, yada bikaç aylık hapis cezasıyla yakasını kurtarıyordu. Arkasından, bir söylence gibi O'nun serüvenleri, eliaçıklığı, soyluluğu anlatılır dururdu.

Karısıyla kaynanasını, boğazlarını keserek öldürmekten onsekiz yıl hapse hükümlü tutukevinin berberi, okumakta olduğu gazeteyi sevinçle fırlatıp bikaç kez üstüste "Yaşasın!" diye bağırdı. Öbür berberler ne olduğunu sordular.

— Kalpazanlar Kralı enselenmiş... Gazete yazıyor.

— Yarın düşer buraya.

Bütün tutukevini bir sevinç dalgası sardı. Para babası geliyordu.

Tutukevindekilerin kestirdikleri gibi, Kalpazanlar Kralı Emniyet Müdürlüğü'nde iki gün gözaltında tutulup gönderildiği savcılıktan tutuklanma istemiyle getirildiği mahkemede tutuklanmıştı. "Kalpazanlar Kralı yine suçüstü yakalandı" diye gazetelere haber olduğunun ertesi günü, ceza ve tutukevinin kapısından girmişti. Ama bu giriş, Kral'ın tutukevine eski girişlerine hiç benzemiyordu. Eskiden, daha Kral gelmeden, Kral'ın domuz derisinden kocaman bavulları, yatağı, eşyası gelir, bunlar getirildikten bikaç saat sonra da, Kalpazanlar Kralı bikaç adamıyla birlikte geldiği tutukevinin kapısından girerdi. Ama bu kez öyle olmamıştı. Ne daha önce bavulları getirilmiş, ne kendi adamlarıyla gelmişti Kral. Öteki tutuklularla birlikte, elleri kelepçeli olarak cezaevi arabasından inmiş, candarmaların arasından geçerek tutukevi kapısından girmişti. Kilidi tutmadığından iple bağlı, yırtık pırtık bir küçük bavulu vardı cezaevi arabasında. Üstü başı da dökülüyordu. Ayakkabıları boyasız ve eskiydi. Sanki tanınmamak için kılık değiştirerek halkın arasına girmiş bir eski zaman kralı gibiydi. O'nu bu konumda görünce ilkin başgardiyan şaşırdı. Gardiyanlar ve tutukevinin yönetim işlerinde çalışan tutuklular da yadırgadılar. Hele gazetede Kalpazanlar Kralı'nın tutuklandığı haberini okuyunca sevincinden yaşasın diye bağıran tutukevi berberi büyük düşkırıklığına uğramıştı. Yine O'nu gördüğünde

herkes geçmiş olsun diyordu ama o eski, coşkulu karşılama değildi bu.

Her zaman olduğu gibi yine beyler koğuşunda en güzel yerdeki ranzanın kendisine ayrıldığını, yine özel üç meydancının elpençe beklediklerini görünce Kalpazanlar Kralı, beyler koğuşunun ağasına, artık bunların hiçbirine gerek olmadığını, beyler koğuşunda değil, öteki koğuşlardan herhangi birinde kalmak istediğini söyledi. Koğuş ağası "Ne demek... estağfurullah... O nasıl söz!" filan dediyse de, Kalpazanlar Kralı'nın bu düşkün durumundan hoşlanmadığını da yüz çizgilerinden belli etti. Koğuş ağası, Kral'ın isteğini, cezaevi ağasına duyurdu. Cezaevi ağası da "Dur hele... Bunda bir iş var ya ne? Yakında bombası patlar da ucuzlar, biz de öğreniriz..." dedi.

Kalpazanlar Kralı'nın geldiğinin ertesi günü "Posta kuruldu, buyur!" diye kumara çağırdılarsa da Kral "Sağolun, isteğim hiç yok. Bugün kalsın." diyerek kumarı reddetti.

Nerde eskisi gibi dışardaki aşevlerinden yemek ısmarlayıp getirtmek, nerde kirli çamaşırı yıkatmaya, giysilerini ütületmeye dışarı göndermek, geçti o günler; Kral kendi yemeğini kendi yapıyor, kendi çorabını kendi yıkıyordu.

Geldiğinin üçüncü günü, başgardiyana, beyler koğuşundan başka bir koğuşa verilmesini rica etti. Başgardiyan ki, yıllar yılı O'ndan ne değerli armağanlar almış bir adamdı, nasıl olur da Kral'ı düşkün tutukluların koğuşuna gönderirdi. Kalpazanlar Kralı'nın bu isteğini ceza ve tutukevinin yönetmenine iletti. Yönetmen, deneyimli bir yöneticiydi, yakında emekli olacaktı. Kalpazanlar Kralı'nı ötedenberi tanırdı. Cezaevlerinde söylenceleşmiş böyle ünlü bir adamın nasıl olup da böyle düşkünleşmiş olmasını çok merak etti. Bir akşam, günlük iş saati bitiminde Kalpazanlar Kralı'nı odasına çağırttı. Eskiden, yani gerçekten Kalpazanlar Kralı olduğu zamanlarda olsa, cezaevi yönetmeninin odasına güleryüzle girer ve bir Kalpazanlar Kralı'na yakışır biçimde konuşurdu. Bu kez Yönetmen'in odasına süklümpüklüm girmiş,

— Buyrun efendim, beni emretmişsiniz... diyerek dikilip kalmıştı.

Yönetmen,

— Geç otur şöyle! diye yer gösterdi.

Kral teşekkür edip gösterilen yere oturdu. Yönetmen cigara tuttu. Gardiyana iki çay getirmelerini söyledikten sonra, incitmemeye, onurunu kırmamaya çalışarak Kalpazanlar Kralı'na neden bu duruma düşmüş olduğunu uygun bir dille sordu.

Kalpazanlar Kralı çoktanberi, sözden anlar birine içini dökmeyi gereksindiğinden başına gelenleri ayrıntılarıyla şöyle anlattı:

— Müdür Bey, iyi de olsa kötü de olsa, bir insan yaptığı işi sevmelidir derim. Siz de biliyorsunuz, dünya âlem de biliyor ki, ben bir kalpazanım. Kalpazanlığın da türlüsü var, benim mesleğim para üstüne, sahte para basarım. Dolar getir dolar, sterlin getir sterlin, ruble getir ruble basayım ki hiçkimse kalpını aslından ayırt edemez. Ayırt etmek ne demek, bilirkişinin en ferištahma, uzmanının en şahına götür göster, paranın aslına sahte der de, benim yaptığım kalp paraya sahte diyemez. Kâğıt paranın da, maden paranın da sahtesini yaparım. Övünmek gibi olmasın, değil bu memlekette, sanmam ki dünyada da üstüme bir kalpazan olsun... Başka kalpazanların işlerini çok gördüm, hiçbiri elime su dökemez. Kolay değil Müdür Bey, ben kalpazanlığa başlayalı, önümüzdeki Nisan, elli yılım dolacak. Bu işten başka da hiçbir iş bilmem. Neden? Çünkü tenezzül etmedim başka işe... Temiz iş benimki. İnsan dediğin insan, bence işini iyi bilecek; öyle yarımyamalak bildiği işlere burnunu sokup da üstünkörü iş yapmayacak. Sözü nereye getirmek istiyorum? Bizim politikacılara? Sakın politika yaptığımı sanma Müdür Bey, Allah göstermesin... Hiç sevmem politikayı, bilmem de... Bilmediğim için de yapmam. Peki bu politika, bir ülkeyi ve insanlarını iyi yönetmek değil mi? Yani politikacılık, kalpazanlıktan daha mı kolay? Mahvolduk, tümden mahvolduk beyim. Bir memleket düşünün ki, orda kalpazanlık bile yapılamıyor; artık orda herşey bitmiştir. Nasıl kalpazanlık yapacaksın Müdür Bey, bırakmıyorlar ki sana kalpazanlığı yapasın... Bir işin aslı kalp olunca, kalpın da kalpı yapılır mı? Neden kalpazanlık bile yapılamıyor? Çünkü, kalpını yapacağın şeyin aslı kalp olmuş. Kalpın da kalpı yapılır mı? Kalpın kalpını yapmaya kalktın mı, işte benim durumuma düşersin: Yani iflas... Salt benim değil, göreceksiniz, çok yakında hepimizin sonu iflastır. Neden? Çünkü kalpazanlık, bir memleketin durumunu gösteren en iyi ölçüdür. Bir paranın değeri, sahtesinin

basılmasıyla ölçülür. Bir paranın sahtesi bile basılmıyorsa... Paranın değerini koruma kanunu olduğundan susuyorum Müdür Bey, benim kanunlara saygım vardır.

Durdu, bir cıgara daha yaktı,

— Bilmem anlatabildim mi neden bu duruma düştüğümü? dedi.

Cezaevi Yönetmeni bişeyler sezer gibi olmuştu ama, Kalpazanlar Kralı'nın neden bu sefil duruma düştüğünü pek anlayamamıştı.

— Anlat, anlat... dedi.

Kral anlattı:

— Benim zanaatım dünyanın her yerinde geçer. Çok şükür altın bileziğim var elimde. Buyüzden de başka iş öğrenmek, yapmak gereğini duymadım hiç. Bundan iki-üç yıl öncesine dek, beyler paşalar gibi, beyler paşalar ne demek, krallar gibi yaşardım. Bana boşuna Kalpazanlar Kralı demediler. Siz de bilirsiniz eski günlerimi... Mesleğimin kralıydım, öyle değil mi? Gelgelelim elimizden aldılar mesleğimizi. Üstelik güzelim meslek acemi ellerde kaldığından işi yüzlerine gözlerine bulaştırdılar.

Bizimki, yani kalpazanlık bir özel girişim işidir Müdür Bey. Biz, özel girişimciyiz. Her özel girişimin olduğu gibi, bizim de karşımızda devlet var. Biz devletle rekabet halindeyiz. Yani şöyle anlatayım; devletin para fabrikası var, devlet para basar. Ben de bir özel girişimci olarak, kendi eltezgâhımda para basarım. Ben o küçücük eltezgâhımda para kazanırım, gelgelelim devlet, her işinde olduğu gibi o koskoca para fabrikasında zarar eder. Ben o küçük tezgâhımda kazanıyorum da, devlet neden zarar ediyor? Çünkü bir kişinin yapabileceği bir işi ilk yıl on kişiye, ertesi yıl yüz kişiye, daha ertesi yıl bin kişiye yaptırır. Bundan başka bir günde yapılacak bir işi ilk yıl on günde, ertesi yıl on ayda, daha ertesi yıl on yılda yaptırmaya başlar. Bundan başka, diyelim üç liraya yaptıracağı bir işi ilk yıl üçyüz liraya, ertesi yıl üçbin liraya, daha ertesi yıl üçyüzbin liraya, derken derken üç milyon liraya yaptırmaya başlar. Bundan başka, diyelim dört metrekarelik yerde yapılacak bir işi ilk yıl dört katlı kırk metrekarelik yerde, ertesi yıl dört tane dört katlı dörtyüz metrekarelik bir yerde, daha ertesi yıl kırk tane kırk katlı kırkbin metrekarelik yerde yaptırmaya başlar. Neden böyle yapar? Çünkü bürokrasi var. Bürokrasi demek

hükümet demek. Nerde hükümet varsa, orda bürokrasi de vardır. Hükümet deyince başbakan var, bakanlar var, bunların partileri var, herbirinin kendi adamları var. İşte bunlar dolar da dolar o işe... Sonra hükümet değişir günün birinde, haydaaa yeni başbakanın, yeni bakanların, yeni parti ilerigelenlerinin adamları... Eski adamları atamazsın, yasalar var. Yeni adamları işe alamazlık edemezsin, arkasında hükümet var. İşte böyle böyle devletçilik doğar. Bu devletçilik, sonunda devleti bile batırır. Ne var ki, devletler iflas etmiş bile olsa, devletin iflas ettiği hiçbir zaman görülmemiştir. Çünkü devletlerarası icra iflas mahkemeleri yok. Buyüzden devletler iflas eder de tarihte, kimsenin haberi bile olmaz. Hatta öyle devletler vardır, iflas ederler de kendilerinin bile haberi olmaz. Peki bunun bir çaresi yok mu? Var... Herbişeyin çaresi vardır, yeter ki bulasın... Bunun çaresi çok kolay. Diyelim devletin para fabrikasında beşbin liralık kâğıt para basılacak. Her bir tane beşbin liralık devlete kaça mal oluyor? Diyelim yüz liraya... Devlet her yatırdığı yüz lirayı beşbin lira olarak alıyor. Peki ben bir özel girişimci olarak beşbin liralık kâğıt parayı kaça mal ediyorum? On liraya... Mal, aynı mal. Hem de bu on liranın içinde, benim yardımcımın, erketecimin payları var, avantası, rüşveti, herbişeyi var. Öyleyse ne yapacaksın? Devletin fabrikalarını devredeceksin özel girişime. Ama öyle özel girişimci diye üçkâğıtçılara değil haa... Özel girişimci dersem, deneyimli ve uzmanlıklarını ispat etmiş olanlarına.

Cezaevi Müdürü,

— Örneğin, seni para fabrikasının başına... dedi, kendini tutamayıp güldükten sonra sordu:

— Senin bu duruma düşmenin anlattıklarınla ne ilişkisi var?

— Çok sıkı ilişkisi var, dedi Kalpazanlar Kralı, örnek vererek anlatayım daha iyi. Bundan üç yıl öncesi, diyelim bin tane bin liralık sahte para basacağım. Ne eder toplamı? Bir milyon lira. Bir milyon tutarında bin tane bin liralık basmak için benim giderim ne? Para basmak için has kâğıt, boya, mürekkep, film, klişe, makine, işçilik... Elli yıllık kalpazanım, eskiden her bin liralık kâğıt para, bana on liraya mal olurdu. Sonraları bu gider arttıkça arttı. Yirmi liraya, yüz liraya, derken ikiyüz liraya bir bin liralık mal etmeye başladım. Yine çok şükür, kazançtayız. İşte buyüzden çalışma odamda masamın arkasındaki duvara "Elkâsib-i Habib-

ul-lah" levhası asmışımdır. Ama son yıllarda bu giderler öyle arttı ki dayanılır gibi değil. Kâğıt, film, boya, işçilik, hepsinin fiyatları arttı; öyle zaman geldi ki bir bin liralığı eskiden on liraya mal edip 990 lira kazanırken, sonraları 990 liraya mal edip on lira kazanmaya başladık. Yani işler tersine döndü; 990 lira harcıyor, on lira kazanıyorsun. Neyse, az da olsa yine kazanıyoruz ya... Bin lira başına on lira kazanca da razı olduk. Biz de sürümden kazanalım diye, eskiden diyelim günde yüz tane binlik basarken bu kez günde bin tane binlik basmaya başladık. Salt bizim gibi özel girişimciler değil, devletin pangınot fabrikası da bizim gibi yapıyor; araçların gereçlerin fiyatı artıp maliyet yükseldikçe daha çok para basıyor fabrika... İşte piyasada paranın çoğalıp karasinek gibi havada paraların uçuşması bundan oldu. Derken fiyatlar öyle yükseldi ki Müdür Bey, bir bin liralığı binikiyüz liraya mal etmeye başladık. Her bin lirada ikiyüz lira zarar... Buna özel girişim dayanamaz, ancak devlet dayanır. Tanrı korusun, hele elli liralık, yüz liralık bassak, temelli iflas edeceğiz. Sonunda devlet bile dayanamayıp paraların boylarını küçülttü ki, gideri azaltsın... Dilekçe kâğıdı kadar beşyüz liralık küçüldü küçüldü, dilekçenin pulu kadar oldu. Gelgelelim, biz yine zarardayız. Bunun üzerine sahte binlik basmaktan vazgeçip sahte beşbin lira basmaya başladık. Sahte beşbin liralık basmanın rizikosu, bin liralığa göre daha çok, yakalanma tehlikesi fazla. Ama başka da umarımız yok. İşte son dokuz aydır beşbin liralık basıyordum.

Yönetmen,

— İyi ya, dedi, daha ne istiyorsun? Yine kazançlısın...

— Kazançlı olsam Müdür Bey, burada işim ne? Ben elli yıl önce bu işe başladığımda sahte on liralık basardık. Sonra yüz liraya, bin liraya döndük. Çünkü, on lira, elli lira, yüz lira, beşyüz lira sahte para basmak kurtarmıyor. Rahmetli benim ustamın zamanında, lira değil, elli kuruşluk sahte para bile basarlarmış. Şimdi onbin liralık basıyoruz da yine zarardayız. Diyelim, sözün gelişi, yüzbin liralık araç-gereç alıyorum. Bir de bakıyorum, yüzbin liralık araç-gereçle sekiz tane onbin liralık basabilmişim. Yirmibin lira içerdeyim. Bu kez seksenbin liralık araç-gereç alıyorum, ben sahte onbin liralıkları basana dek üç gün içinde fiyatlar yükselmiş yüzde elli... Seksenbin lira harca, dört tane onbin liralık bas... Başabaş gelse yine razıyım, bunca yıllık mesleğimdir deyip işi

sürdüreyim, ama başabaş da gelmiyor. Dedim ya, seviyorum da işimi, vazgeçemiyorum... Elli yıl geçindiğim bir iş, nasıl vazgeçerim? Dünyada kalpazanlıktan da başka bir iş bilmem ki Müdür Bey, başka iş yapayım? Sözün gelişi, on tane onbin liralık bastım, ben on tane onbin liralığı piyasaya sürüp gelene dek fiyatlar yeniden yüzde kırk, yüzde elli artıyor, yani yarıyarıya zarar. E bu kalp para basmak da, boyacı küpü değil ki sokup çıkarasın, kolay olmuyor; iki-üç gün sürüyor. O iki-üç günde, elimizdeki yüzbin liralık kalp para, oluyor ellibin lira. Yani, kalp paranın asıl paraya yetişmesi olanaksız; bizim kalp para, asıl paradan daha sağlam... Sonunda bende paralar suyunu çekti, sermayeyi kediye yükledik... Ama iş iştir, ne yapacaksın? İyi ki zamanında malmülk edinmişim. Zarar kârın ortağıdır deyip satıp savmaya başladım. Bikaç apartıman dairesi, dükkân filan gitti. Arabayı da sattım. Hep bu bizim işe yatırıyorum. Sonunda Müdür Bey, elimde kalp para makinasıyla ortada kaldım. Devletle başedilmez ki... Ah, zamanında kalkıp başka bir ülkeye, Amerika'ya, İngiltere'ye, Almanya'ya, Fransa'ya gitmek varmış. Şimdi yaşım altmışyedi. Bu yaştan sonra nereye giderim de yeniden kalpazanlığa başlarım? Yer bilmem yar bilmem, il bilmem dil bilmem... Bu memlekette benim değerim bilinmedi Müdür Bey... Kala kala elimde bir küçük apartıman dairesi kaldı. Dışarda kalsam, onu satıp kalpazanlığa yatıracağım, o da uçup gidecek. Hiç olmazsa o küçük daireden gelen kirayla burda geçinip giderim deyip, kendimi suçüstü yakalattım da canımı cezaevine attım. İşte böyle Müdür Bey, bir memlekette kalpazanlıktan bile zarar ediliyorsa, kalpazanlık bile yapılamıyorsa, o memlekette hiçbişey yapılamaz demektir. Yok, yok, yapılacak bir iş var ama, o da bu yaştan sonra bana yakışmaz.

Vakıf-Çatalca
26 Temmuz 1984

DOSTLUK YARDIMI

Bu bir uluslararası siyasal olaydır. Ama ne genel tarihe, ne de dünya politika tarihine geçmiştir. Tarih kitapları ne denli doğrulukla yazılırsa yazılsın, yine de kimi olaylar hiçbir zaman tarihe giremeyecektir. Bu da, tarihlerin yazamayacağı işte o olaylardan biridir.

Bilindiği gibi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra birçok ülkeler bağımsızlığına kavuşmuş, yeni yeni devletler ortaya çıkmıştır ve günümüzde de çıkmaktadır. Buyüzden atlaslar çabuk eskimekte, dünyanın siyasal haritası sıksık değiştirilmek zorunda kalınmaktadır. Coğrafya öğretmenlerinin bile yeni kurulan devletlerin adlarını, başkentlerini bilmeleri pek olası değildir.

Afrika'da -adını açıklamayı uygun bulmadığım- yepyeni bir devlet daha doğmuştu. Bu zenciler ülkesinde, ilk iş olarak bağımsızlık savaşında çalışanların önde gelenlerinden bir hükümet kuruldu. Yeni devletin bakanlar kurulunun ilk toplantısı yapıldı. Bu toplantıda üzerinde ençok durulması gereken konuşmayı ekonomi bakanı yaptı. Ülke ve halk çok yoksuldu. Yatırım için parasal kaynaklar yoktu. Üstelik dış güçler, yeni devleti ekonomik olarak çökertmenin yollarını arıyorlardı.

Tarım ve sanayi bakanları da, zorunlu yaşamsal yatırımlar için para gerektiğini söylediler.

Bu tartışmalardan sonra Maliye Bakanı'nın, parasal kaynaklar bularak devletin ilk bütçesini yapması kararlaştırıldı.

Bu yeni zenci devletinin ikinci bakanlar kurulu toplantısında, Maliye Bakanı, parasal kaynaklar, dış yardım ve krediler konusunda geniş bilgi verdi. Hangi büyük devletlerden kredi ve borç alınabileceğini açıkladı.

Dışişleri Bakanı, o büyük devletlerden borç ve kredi alınmasının doğru olmayacağını söyledi. Çünkü bu devletler, halkın kaşına gözüne vurgun oldukları için borç vermiyorlardı. Borç vererek sözde iyilik ettikleri ülkeleri boyundurukları altına alarak halkı sömürüp inletiyorlardı. Yeni bağımsızlığına kavuşmuş yoksul bir ülke olarak bir tuzağa düşmemeye dikkat etmeliydiler.

Ülkesinde en büyük kabilenin de başkanı olan Başbakan sordu:

— Öyleyse, getirdiğiniz çözüm nedir? Bize ne öneriyorsunuz?

Öneri şuydu: Yine Afrika'da bir Müslüman ülke vardı. Bu ülke eskiden çok yoksuldu. Geniş çölleri tarıma elverişli değildi. Kurak ve verimsiz topraklarında hayvan beslenemezdi. Endüstrisi de yoktu. Halkı büyük sıkıntı içindeydi. Bu yoksul ülkede günün birinde petrol çıktı, çok zengin petrol kaynakları bulundu. Yoksul ülke, petrolle dünyanın en zengin ülkeleri arasına girdi.

Bu zengin Müslüman ülkesiyle dahaca siyasal ilişkiler kurulmamış, elçiler gönderilmemişti. Ancak bu Müslüman devletin, yeni bağımsızlığına kavuşmuş ülkelere yardım ettiği biliniyordu.

Başbakan,

— Çok mu petrolleri var? diye sordu.

Dışişleri Bakanı açıkladı:

— Şöyle böyle değil... Petrol çıktı değil, fışkırdı... Çok söylentiler var petrolün nasıl bulunduğu üzerine. Teknik casus oldukları söylenilen Avrupalı bir karıkoca bigün çölde gezerlerken, her ailede olduğu gibi kavgaya tutuştuklarında, kadın kızıp da ayağındaki iskarpinin sivri ve incecik topuğunu yere vurmasıyla, sivri topuk kumlara girince, "fışş" diye yerden koyu bir sıvı fışkırmış. Hırçın karısının sinirden işediğini sanan koca da, arkasını dönüp bastonunu yere vurunca, bastonun sivri ucunun girdiği yerden de aynı sıvı fışkırmış.

O Müslüman ülkesindeki petrolün ilk bulunuşunu işte böyle anlatıyorlar.

— Devletin başında bulunan kimdir? diye sordu Başbakan.

Dışişleri Bakanı, topladığı bilgileri anlattı. O ülkenin başkanı,

arasıra zirzopluklar yapıyorduysa da, adamın kaçıklığı kendilerini ilgilendirmezdi. O denli çok paraları vardı ki, ne yapacaklarını bilemediklerinden parayı saçıp duruyorlardı. En iyi yanı da, bağımsızlığına yeni kavuşmuş devletlere yardım etmesiydi.

Kalabalık bir kurul oluşturup, yardım istemek için o zengin Müslüman ülkesine gitmeye karar verdiler. Başbakan, dahaca siyasal ilişkileri kurulmamış bir ülkeye "protokoler seromoniler" gereği gidemezdi elbet. Dışişleri Bakanı'mn başkanlığında, içlerinde Ekonomi ve Maliye Bakanı'nın da bulunduğu yirmi kişilik bir kurul oluşturuldu. Bu kurulun ziyareti için o Müslüman ülkede diplomatik girişimlerde bulunuldu. Müslüman devletin başkanı, bu kurulu kabul edeceğini bildirince, kurul üyelerinin herbiri, Müslüman devlet başkanına sunacakları armağanları toplamaya giriştiler. Bunlar, o Afrika ülkesi için en değerli armağanlardı: Eskiden yabanıl hayvan avlarında, ama son zamanlarda salt törenlerde kullandıkları renkli maskelerden zengin bir koleksiyon. Yabanıl hayvan dişlerinden yapılmış kolyeler. Şimşir ağacından yerlilerin yaptığı elişi yonutlar. Türleri giz olarak saklanan kurutulmuş bitki köklerinden yapılmış tütsü tozları. Kaplan postları ve daha neler neler...

Müslüman devlet başkanından buyursunlar çağırısı alınınca kurul yola çıktı. Uçakta, kendilerini kimlerin karşılayacağını konuştular. Herhalde kendi düzeylerinde kişiler karşılayacaktı. Yirmi kişilik kurulu havaalanında giysileri sırmalı, apoletli beş kişi karşılayınca şaşırdılar. Bunlar, ne dışişleri, ne maliye bakanı olabilirdi. Olsa olsa bunlar generaller olabilirdi. Ne tam asker, ne de sivil giysileri vardı. Birinin resmî giysisi lacivertti. Omuzlarından apoletlerin saçakları sarkıyordu. Hepsinin de pantolonlarında bir karış eninde kırmızı zıh ve şapkalarında yıldızlar vardı. Düğmeleri parlak sarıydı.

Zenci konuklar, kendilerini bir askerî kurulun karşılamış olmasına pek şaştılar. Demek, çok önemsemişler, değer vermişlerdi. Ama bu beş general birden, konukların bavullarını alıp taşımaya kalkınca işler iyice karıştı. Hayır, bu denli konukseverlik olmazdı. Zenciler bavullarını kendileri taşımak istiyor, ama generaller bırakmıyordu. Aralarında bir çekişmedir sürdü. Neden sonra sorun anlaşıldı. Bu beş kişi general filan değil, konukların kalacağı otelin kavasları, kapıcılarıydı. Elbet de bavulları onlar

arabalara taşıyacaktı. Bunun böyle olduğu anlaşılıncaya dek, çekişmekten bikaç bavulun sapı kopmuştu.

Onları otel kavaslarından, kapıcılarından başka karşılayan olmamıştı. Otele yerleştiklerinin ertesi günü gelen bir dilmaç, isteklerinin ne olduğunu sordu. Ekselansları Başkan'la görüşmek istiyorlardı. Sayın Başkan bu sıra çok doluydu; çünkü yardım istemeye gelen kurullar kuyrukta bekliyordu. Sıraları gelince Başkan onları da kabul edecekti. Bir hafta bekleyip de hâlâ kabul edilmeyince kurul üyelerinde bırakıp geldikleri yeni devletin batacağı kaygusu belirdi. Erken kabul edilmeleri umuduyla getirdikleri armağanları Başkan'a gönderdiler. Başkan, maskeleri, hayvan dişlerinden kolyeleri görünce,

— Nedir bu zırıltılar be... Kaldırın çabuk şu pislikleri, gözüm görmesin, diye bağırdıysa da, Protokol Müdürü onlara, Başkan'ın armağanları çok beğenip teşekkür ettiğini söyledi. Ertesi gün de Başkan'ın huzuruna kabul olunacaklardı.

Başkan'ın huzuruna çıkmadan önce, Protokol Müdürü huzurda nasıl davranılacağını onlara açıkladı. Başkan onları çadırında kabul buyuracaktı. Ulusal geleneklere çok bağlı olan Başkan kabul törenlerini çadırda yapıyordu. Çadır, elbet bilinen çadırlardan değil, bir otağdı. Çadıra, Müslüman geleneklerine uyularak, ayakkabılar çıkarılarak girilecek ve bağdaş kurularak oturulacaktı. Başkan'ın iki yanma sağlı sollu çember olunacaktı.

Kuruldan bikaçının, ayakkabı çıkarılmasına çok canı sıkılmıştı. Ayakkabı çıkarılacaktıysa, bunu otelden çıkmadan söylemek yok muydu? Çorap değiştirirlerdi. İki hafta olmuştu yola çıkalı.

Zenci konuklar, askerî bando çalarken tören giysili askerlerin arasından geçip çok görkemli otağa girdiler. Protokol Müdürü'nün anlattığı biçimde saygıyla selamlar verip, Başkan'ın iki yanına bağdaş kurup çember oldular. Zencilere bağdaş kurmak, amuda kalkmaktan çok daha zor gelmişti. İçlerinde yaşam boyu hiç bağdaş kurmamış olanlar bile vardı.

Başkan, yeni devleti kutlayıp bikaç tümceyle iltifatta bulunduktan sonra, dileklerinin ne olduğunu sordu.

Zenci Devleti'nin kurul başkanı olan Dışişleri Bakanı, içinde bulundukları zorlukları dile getirdi. Dış güçlerin, bağımsızlığını yeni kazanan ülkeleri boyunduruk altına almak için çevirdikleri oyunları anlattı. Bu yüzden o büyük devletlerden borç yada kredi

almak istemiyorlardı. Sayın Başkan'ın bağımsızlığına yeni kavuşmuş ülkelere nasıl iyiliksever davrandığını da biliyorlardı. Bugünkü zor durumdan ve sıkıntıdan kurtulmaları için yardımlarını istiyorlardı.

Her yiğidin yüreğinde bir aslan yatar ya, Sayın Başkan gibi babayiğitlerin yüreği aslan kafesi olup içinde bir değil, iki değil, çok aslanlar yatmaktadır. Müslüman ekselanslarının yüreğinde de, İslam dünyasının tek önderi olmak isteyen bir aslan yatıyordu ki, salt bu ekselansta değil, toprağında petrol çıkmış her Müslüman ekselansın yüreğinde de bu aslan yatmaktaydı.

Ekselans Başkan,

— Sizler Müslüman mısınız? diye sordu.

Zenci ülke kurulunun başkanı,

— Hayır... dedi.

— Hangi dindensiniz?

— Bizim ülkemizde diller ve dinler pekçoktur. Kesin olarak bilinmemekle birlikte, kırktan çok din olduğu sanılmaktadır. Üst tabakadan olanların çoğu, Hıristiyan misyonerlerin etkisiyle geçen yüzyılda Hıristiyan olmuşlardır.

Ekselans Başkan kısa ve kesin konuştu. Ülke olarak hak dinini kabul ederlerse, yani Müslüman olurlarsa, istedikleri bütün yardımlar yapılacaktı.

Zenci bakanlar ve kurul üyelerinin, şöyle bir uzaktan duydukları Müslümanlık üzerine bilgileri yoktu. Ülkelerindeki halk kırktan çok dindendi ama, Müslüman olan hiç yoktu. İşte buyüzden, nasıl bir yanıt vermelerinin uygun olacağını anlamak için birbirlerinin yüzlerine baktılar.

Zenci kurulun başkanı olan Dışişleri Bakanı,

— Ekselans Başkan, müsaade buyrulursa bunu önce kendi aramızda konuşup karara varalım... dedi.

— Siz bilirsiniz. Düşünün danışın. Kararınızı bekliyorum.

Kararlarını bildirmek için ikinci kez Ekselans Başkan'ın huzuruna kabul olunmaları belki bir hafta daha sürebilirdi. Çok acele yardımı gereksiniyorlardı. Buyüzden hemen oracıkta aralarında kendi dilleriyle konuşup anlaşıverdiler; ülkelerinin ve halklarının çıkarı için Müslüman oluverirlerdi. Ne çıkardı bundan sanki... Hak dinini kabul edeceklerini, Ekselans Başkan'a bildirdiler. Başkan,

— Öyleyse, dedi, hemen bu gece Müslümanlığı kabul töreniniz ve bütün gerekenler yapılacak, yarın sabah da sünnet olacaksınız. Çünkü her Müslüman erkek sünnetlidir.

Müslümanlığı kabul törenini anladılar da sünnetin ne olduğunu anlayamadılar. Çünkü sünnet denilen şeyi hiç duymamışlardı.

Teşekkürler ederek Ekselans Başkan'ın yanından ayrıldılar. Otele döndüklerinde dilmaçlarına ve rehberlerine, sünnetin nasıl bişey olduğunu sordular. Rehber,

— Bilmiyor musunuz? diye şaşarak sordu.

Hayır bilmiyorlardı. Biyandan rehber, biyandan dilmaç sünnetin ne olduğunu anlattı. Sünnet çok basit bir ameliyattı. Erkeklik organının ucundan bir parça kesilecekti.

Dinle erkeklik organından kesilen parça arasında bir ilişki kuramayan zavallı zenciler çok şaştılar. İçlerinde gülenler de oldu.

Aralarında tartışmaya başladılar. Kimisi, ülkelerinin ve halklarının çıkarı için böyle bir parçanın kesilmesine razı oluyor, kimisi razı olmuyordu. Razı olanların başında Dışişleri Bakanı geliyordu. Birara tartışma öyle şiddetlendi ki, genç bir adam olan Maliye Bakanı,

— Sizinkinin ucundan bir parçanın kesilmesi umurunuzda mı dedi, nasıl olsa yaşlısınız ve gereksinmiyorsunuz. Kullanmadığınız bişeyin ucundan bir parçanın kesilmesi sizi ilgilendirmiyor. Benim durumum sizinkiyle bir değil. Benim hepsine, bütününe gereksinmem var.

Bütün yaşlı erkekler gibi bu konuda aşırı duyarlı ve palavracı olan Dışişleri Bakanı kızgınlıktan ne dediği anlaşılmadan sözcükleri püskürüyordu ki, bir hesap adamı olan Ekonomi Bakanı,

— Konunun önemli yanı kime ne kadarının gerekli olduğu değil, dedi, önemli olan şudur: Bir parça diyorlar, ama bu bir parçanın ne kadar bir parça olduğu belli değil.

Hepsi de düşünmeye başladı. Yurtları uğruna bir parça vereceklerdi ama, bu parça ne kadarlık bir parçaydı; bunu bilmeleri gerekirdi.

Dışişleri Bakanı, yurtları için gerekirse hepsini bile vereceğini söyleyince, kurul üyelerinden çok uzun boylu bir zenci arkadaşının kulağına,

Nasıl olsa gerekip kullanılmayan bişeyin elbet hepsi verilir .. diye fısıldadı.

Ekonomi Bakanı, dilmaça, bu kesilecek parçanın ne kadarlık bir parça olduğunu sordu. Dilmaç,

— Önemli değil, küçük bir parça... dedi.

— Ama küçük bir parça dediğiniz şey, bütüne göre değişir. Örneğin bir filin küçük parçasıyla, bir kedinin küçük bir parçası aynı olur mu? Filin küçük bir parçası, kedinin hepsi eder.

Dilmaç, bu parçanın miktarını sünnetçinin belirleyeceğini söyledi.

Sünnet konusunda yirmi zenci anlaşamıyordu. Kimisi kestirelim, kimisi kestirmeyelim, diyordu. Kestirelim diyenler, yurtları için sırasında canlarını bile verirlerken bir parçanın önemi olmayacağını söylüyorlardı. Kestirmek istemeyenlerse, biçok gerekçeler uyduruyorlardı. Örneğin bunlardan birisi, kadın erkek eşitliğine dayanıyordu ki, sünnetle kadın erkek eşitliğinin ilişkisini kimse anlayamamıştı. O da açıklamak zorunda kaldı:

— Bu şeyin kesilmesi için salt ben karar veremem ki, karımın da kararını almak zorundayım.

Kadın erkek eşitliğinden yana olan bu zenci daha sonra şöyle söyledi:

— İlk karım neyse... İkinci karım da yaşlıdır. Üçüncüsüne sormam gerekmez. Ama dördüncü karıma danışmadan karar veremem, hele beşinci karım çok genç...

Kurul Başkanı,

— Boşu boşuna bunu konu yapmayın, diye kestirip attı, ülkemizin ve halkımızın yüksek çıkarlarını ilgilendiren böyle önemli bir karar kimsenin keyfiyle verilmez. Hepimiz kestireceğiz, kesilecek, işte o kadar...

Yirmi zenciden salt biri hâlâ direnmekteydi. O'na da anlatmaya çalıştılar ki, bu bir özveridir, ama bunun karşılığında bu yirmi kişinin adları tarihe geçecektir.

Kestirmemekte direnenin bitürlü aklı yatmıyordu. Arkadaşlarının kesin kararlı olduklarını, razı olmamakta direnirse, elini kolunu tutup zorla sünnet ettireceklerini anlayınca transplantasyondan, organ nakli ameliyatlarının çok geliştiğinden, bu nedenle, hiç olmazsa kesilen parçanın kendilerine verilmesinden sözetmeye başladılar. Nasıl kesilen parmak ele, kesilen el bileğe ve kesilen kol omuza birleştirilebiliyorsa, belki böyle bir ameliyatla kesilen parça da yerine tutturulabilirdi.

Öbürlerinin de buna kafaları yatar gibi olduysa da, bu kez de parçaların geri götürülmesi sorunu çıktı. Bundan başka parçalar birbirine karışırsa ne olacaktı? Herkesin kendi parçasını bulması için parçaların numaralanarak etiketlenmesi önerildi.

Herkes kendi parçasını yanına alsın diyenler oldu. Biri de, alacakları yardım parasım parçanın eklenme ameliyatına harcamalarının doğru olmayacağını söyledi.

İçlerinde aşırı yurtsever olan biri,

— Bizler, dedi, bağımsızlık savaşımız sırasında canlarımızı bile ortaya koymamış mıydık... Pekçok arkadaşımız canlarını vermediler mi? Savaşta kellemizi bile düşünmedik, siz şimdi burda kalkmış bir küçük parçanın derdine düşmüşsünüz.

— Savaş başka bir olay... Düşmanlarımıza kızıyoruz. Onlar da bizim kanımızı içmek istiyor. Beni sünnet edecek adama benim bir kızgınlığım filan yok ki... Savaşta ya düşmanın seni öldürecek, ya sen düşmanını... Ama ben burda kimseyi sünnet etmek istemiyorum ki, o da beni sünnet etsin...

Teknik sorunlar da ortaya çıktı. Örneğin, sünnet ederken bayıltıyorlar mıydı, yoksa yerel uyuşturma mı yapıyorlardı? Sonra, sünnetçinin göz kararı, el kararı da ne demek oluyordu? Kesilecek parçanın tam ölçüsünü de bilmek istiyorlardı ki, ülkeleri için yaptıkları özverinin derecesini anlasınlar.

Rehberin açıklamalarına göre, bu yirmi kişinin sünnet olmasıyla da iş bitmiyordu. Yurtlarına döndüklerinde, bütün halkı Müslüman yapmak için sünnetin ne kadar iyi bişey olduğunu anlatarak ve göstererek, halkın da Müslüman olmasını sağlayacaklardı.

— İşte bu olanaksız! diye bağırdı içlerinden biri ve bu olanaksızlığı şöyle açıkladı:

— Bağışlayınız ama, bizim erkeklerimizin en çok övündükleri şeydir bu. Zaten övünecekleri başka bişeyleri de yoktur. Şimdi bu şeylerini de kestireceklerini söylersek halkımız başkaldırır, ayaklanır. Sonra bu olay tarihe "Malafa İsyanı" olarak geçer ki, biz böyle bir sorum altına giremeyiz. İnanın, ben kendimi düşünmüyorum. Ben hertürlü özveriye varım; isterseniz beni dipten sünnet edin, ama halkımız bunu istemeyecektir.

Buralara dek geldikten sonra yardımı almadan eli boş dönmek istemeyen ve Avrupa'da eğitim görmüş bir zenci, bilinçlendirilmek

yoluyla halkın sünnete razı olacağını söyledi ve ekledi:

— Bilinçlendirmek öyle önemlidir ki, doğru yöntem kullanılırsa halk değil sünnet olmak, kolunu, bacağını bile kestirir.

O gece sabaha dek tartıştılar ve sonunda sünnet olmaya karar verdiler. Geniş bir alana büyük ve süslü sünnet çadırları kuruldu. Bunun bir sünnet bayramı olduğu dünyanın bütün haber ajanslarına ve gazetelerine duyuruldu. Radyocular, televizyoncular, gazeteciler doldu. O ülkenin kordiplomatik çevresi, orda bulunan elçiler, konsoloslar da sünnet törenine geldiler ve şölende tıkabasa yediler. Dünyaya propaganda için böyle görkemli bir tören gerekliydi.

Sünnetçilerin usturaları, neşterleri, makasları, bıçakları şakır şakır işledi. Sünnetçilerin işleri pek de kolay olmadı; sünnet ettikleri çocuk değil, ortayaşın üstünde adamlardı. Epiy kan döküldü.

Sünnet olmadan önce Müslümanlığı kabul töreninde bulunan yirmi zenci sünnetten sonra süslü yataklara uzanmış yatıyorlardı. Ziyaretçiler sırayla gelip her yatağa armağanlarını bıraktılar, onlara yapılan ilk yardım bu armağanlardı.

Yatakta yatanlardan biri yanındakine,

— Olan oldu artık, dedi, ama sünnetçi sünnet ederken, iki herif de bacaklarımı tutmuşlardı. İşte tam bu sırada flaşlar patlayıp resimlerimi çektiler. Bu resimler gazetelerde çıkarsa kimsenin yüzüne bakamam...

Yanındaki de ona,

— Memlekete gidince karımın yüzüne nasıl bakacağım... dedi.

Arkadaşı,

— Karının yüzüne nasıl bakacağını düşünme, dedi, asıl karın senin yüzüne nasıl bakacak, onu düşün...

Sünnetli yirmi zenci, sünnet entarileriyle bir hafta boyunca, sünnet yerleri acıdığından apışlarını açа açа dolaştılar. Artık ülkelerine dönmeliydiler. Ama yardımdan, paradan, borçtan, krediden sözeden yoktu. Ekselans Başkan'ı bikez daha görmek dileğinde bulundular. Ekselans Başkan lütfedip onları yine çadırında huzuruna kabul etti. Zenciler, Ekselans Başkan'ın çevresinde bağdaş kurup oturdular. Zencilerin başkanı olan Dışişleri Bakanı, yapılmasına sözverilen yardımdan konuşmaya başlamıştı ki, bir-

den hiddetlenen Ekselans Başkan,

— Size daha ne yardımda bulunabiliriz, sizleri küfürden kurtarıp hak dinine soktuk, Müslüman yaptık, sünnet ettirdik. Bundan daha büyük iyilik, yardım olur mu? dedi.

Dışişleri Bakanı çok diplomatik ve politik konuşması gerektiğini anlamıştı. O apak dişlerini sıkarak,

— Bu büyük yardımınızı yaşadıkça hiçbirimiz unutmayacağız, dedi, ancak biz salt kendimizi değil, halkımızı da düşünmekteyiz. Onlar için de yardım edeceğinizi umuyoruz.

Ekselans Başkan,

— Orasını hiç merak etmeyin, dedi, halkınızı unuttuğumu sanmayın. Onlara da yardım edeceğiz. Siz ülkenize dönüp halkınızı hak dinine çağırırken, ben de sizin ülkenize en uzman olan kırk-elli sünnetçi göndererek halkınıza yardım elimi uzatacağım.

Yirmi kişilik kurul, gövdelerinden birer parçasını orda bırakarak, hep artlarına -yani bıraktıkları şeye- baka baka yurtlarına döndüler. Çok şaşılası bişeydir ki, ülkelerinde gerçekten Müslümanlığı yaymaya başladılar ve halkı sünnet olmaya özendirdiler. Çünkü o ülkede herkes İslamlığı kabul eder de sünnet olursa, onlardaki eksikliği kimse ayrımsayamayacaktı.

Evet, Müslümanlığı yaymaya çalıştılar, ama halkı sünnet olmaya zorlayınca, önceden de kestirildiği üzere büyük bir ayaklanma oldu. Bu yirmi zenci, salt bedenlerinden birer parça eksilmekle kalmadı, o büyük ayaklanmada kellelerinden de oldular.

Ek: Sevgili okurlarım, elbet bu öyküde anlatılanlara inanmadınız; çünkü böyle bir olay olmadı. Ama bu öyküde anlatılanın tam tersi bir olay gerçekten oldu. Bir milyondan çok Müslüman Türk'ün azınlık olarak yaşadığı bir ülkede, sözde ilericilik adına onların sünnet olmaları yasaklanmak istendi. Olay 1965 yılında olmuştur. İlericilik adına bu yasağı koydurmak isteyen de, göze girmeye çalışan, kraldan çok kralcı olmaya özenen baştaki bir Türk'tü. Yani sorun, öyküde anlatıldığı gibi, sünnet olmamak değil, sünnet olmaktı. Müslüman Türkler nerdeyse ayaklanacaklardı ki, sünnet yasağı kararından vazgeçildi ve göze girmeye çalışan Türk de gözden düşüp bir yana atıldı.

Sonunda ne oldu? Sonunda, Müslüman Türkler'in kendiliklerinden sünnet olmamaları için ustaca yöntemler bulundu ve bu olay tarih kitaplarına girmedi.

Bundan çıkan sonuç şudur: İster Afrika'da, ister Asya'da, Avrupa'da, devlet adamları burunlarını halkın apış arasına sokacak kadar herşeye karışmamalıdırlar.

Antalya
7 Haziran 1984

MUSLİHİTTİN BEY'İN UÇAN ŞEYİ

Muslihittin Bey'in o gece -ilkyazın filizlendiği 16 Nisan gecesi- gördüğü rüyayı anlayıp yorumlayabilmek için; kendisinin ve evinin iyice bilinmesi gerekir.

Çamlıca'dan Kuzguncuk'a inen o yokuş sokaklardan birindedir Muslihittin Bey'in evi. Muslihittin Bey'in evi denilebileceği gibi o eve, evin Muslihittin Bey'i de denilebilir. Evle evsahibinin birbirlerine bu denli uygunluğu ve uyumluluğu, salt burda değil, dünyanın başka yerlerinde de pek görülmez. Öyle bir özdeşleşmedir ki bu, Muslihittin Bey'i tanıyor, ama evini ilk görüyorsanız "Bu ev Muslihittin Bey'in olmalı..." diye düşünürsünüz yada evi çoktanberi biliyorsunuz da Muslihittin Bey'i ilk tanıyorsanız "Muslihittin Bey herhalde bu evde oturuyordur," dersiniz. Bir evle o evin sahibinin bu denli birbirine yaraşıp yakıştığı pekazdır.

Muslihittin Bey'in bozuk kaldırım taşlı o yokuş sokaktaki ahşap evi, ikibuçuk katlı, önünden her geçenin şöyle bir durup bakmadan edemeyeceği güzellikte, artık örneği, benzeri pek kalmamış bir küçük İstanbul evidir. Kömürlük, ambar ve kiler olarak kullanılan bodrum katının üçtebiri yer altındadır. Görünen belirtilerine bakılırsa evin dış kaplamaları bir zamanlar beyaz yağlı boyaymış. Boyalar kabarıp kabuklanıp dökülünce, zamanın iyice esmerleştirdiği damarlı kaplama tahtalarıyla, tahta kurdu deliklerinden sanki süslenmiş gibi duran kirişler ortaya çıkıp göze çarpar olmuş.

Muslihittin Bey'in evinde salon yok, salon yerine sofa vardır; koridor yok, koridor yerine aralık vardır; banyo yok, banyo yerine çinko döşeli gusulhane vardır, klozetli tuvalet yok, ama onun yerine mermer taşlı alaturka hela vardır; teras yok, teras yerine adı bile çoktan unutulmuş tahtaboş vardır; balkon yok, balkon yerine cumba ve şahniş vardır; pencerelerinde panjur yok, panjur yerine kafes vardır.

Muslihittin Bey'in evinde şimdiki evlerde bulunmayan, yüklük vardır, teldolabı vardır, mutfağın tahta oymalı raflarında kalaylı bakır kaplar, siniler, tepsiler, kâseler, tabaklar, kuşhaneler sıra sıra dizilidir. Kilerdeki raflara yerleştirilmiş kavanozlarda, bildiğiniz kaç renk ve her rengin kaç tonu varsa, o renk ve tonlarda reçeller, mürabbalar, lohuklar, turşular, salamuralar, salçalar bulunur. Evin sarkan geniş saçaklarının önü dantela gibi işlemeli tahtalardandır. Muslihittin Bey'in evinde kanape, koltuk, puf yoktur ama, sedir vardır, kerevet vardır, divan vardır, pösteki, minder vardır.

İstanbul'da pek eşi-benzeri kalmamış bir eski orta halli İstanbullu'nun evidir işte; köşk değil, konak değil, konak yavrusu bile değil. İki kanatlı ve kanatları rezelerinden biraz oynamış sokak kapısının her iki kanadı üstündeki işlemeli ve pirinç halkalı kapı tokmağından birini söküp aşırmışlar. Tek kalan halkalı tokmak da elektrikli zil takıldığından beri kullanılmamaktan olacak, pirinç sarılığını yitirip kirli pas bağlamış. Sokak kapısından girilen yer antre değil, taşlıktır. Şimdiki çini karoların yerine, yerlere zamanın aşındırdığı malta taşları döşelidir. Taşlığın altı sarnıçtır. Sarnıcın ağzında çıkırık ipinin izleri görünen kuyunun mermer bileziği vardır. Yazın cehennem sıcağında bile bu kapıdan girilince insanın terli tenini bir tatlı serinlik okşar; karlı kışın ayazında girilse insanı bir yumuşacık ılıklık sarıp sarmalar. Kimileri bu serinliğin ballı incirler veren bahçedeki sultanselim incirinin geniş yapraklarının havayı yelpazelemesinden, kimileri de şimdilerde adı bile bilinmez olan bahçedeki çitlenbik ağacının yere halı gibi serdiği koyu gölgesinden ileri geldiğini söyler.

Taşlıktan üst kata çıkılan merdiven basamakları, trabzanlar, döşeme tahtaları yıllar yılı sodalı ve arapsabunlu sular ve tahtabezleriyle ovula ovula yıkanmaktan kehribar sarısı rengini almış, tahtaların damarları da kabartma-çökertme gibi iyice

belirginleşmiştir.

Sokak kapısı, çalınınca hâlâ içerden "Kim oooo?" diye seslenilen bir evdir. Muslihittin Bey bu evde nikâhının kıyıldığı ve gerdeğe girerken sırtını sıvazlayan yenge hanımın "İnşallah bir yastıkta kocarsınız" duasını aldığı gecedenberi karısına "Hanım" yada "Hanımcığım" diye seslenir. Karısı da O'nu "Huuu!", "Huucuğum, buyur Huucuğum." diye yanıtlar. Bu evde "Huuucuğum" diye o kerte çok seslenilir ki, bu sözcük çoktan unutulmuş ve artık kullanılmaz olduğu halde, mahallenin çocukları Muslihittin Bey'in hanımının adının "Huucuğum" olduğunu sanır ve O'na hep "Hucuğum Teyze" derler. Hucuğum Teyze'nin gelinliğinden kalma süslemeli ve işlemeli ve kapağı açılınca çınçınlı, cevizden çeğiz sandığında, bayram diye, seyran diye, kandil diye, sünnet diye el öpmeye gelen bütün çocuklara, hepsinin yaşlarına göre verilecek uygun armağanlar bulunur. Bu eve gelen konuklar, "market"lerden "süpermarket"lerden şişelerle alınan yabancı adlı içitler içmezler, Hucuğum'un kendi eliyle yaptığı, adları bile çoktan unutulmuş, tükenmez, gelincik şurubu, gül şurubu, demirhindi şerbeti, pestil şerbeti, frenk üzümü şurubu, turunç şurubu, böğürtlen şurubu, dağçileği şerbeti gibi türlü içitler içerler. Pencerenin perde tüllerini Hucuğum balkıçı ağından örmüştür. Beyazişli patiska perdeli ev, bundan başka kalmamıştır. Kanaviçe işli köşe yastıkları, tığ işi, iğne oyası ve Venedik oyası sehpa örtüleri hep Hucuğum'un elinden çıkmıştır. Gözlük takarak da olsa zaman zaman gergef işler.

Bu ev sanki eskiden İstanbul'un daha kalabalıkça bir yerinde, ortasında mermer yazıtlı mahalle çeşmesinin ve kıyısında da bahçesi eski bir mezarlık olan mescidin bulunduğu bir mahallede kurulmuştu da, sonradan komşu evler yıkılıp yıkılıp yerlerine beton yığını o sevimsiz, kişiliksiz apartımanlar yapılmaya başlandıkça, günün birinde yıkılma sırasının kendisine de geleceği korkusuna kapılıp, her gece karanlık bastığında kimselere görünmeden biraz biraz kaça kaça taa buralara, işte bu Kuzguncuk İskelesi'ne inen yokuş sokağa dek gelmiş, korunmak için buracığa sığınıp saklanmıştı. Ev, kurulduğu eski mahallesinden buraya gizli gizli kaçarken, kendi içinde doğup büyümüş olan Muslihittin Bey'i beton sıkışıklığı arasında bırakmamış, O'nu da getirmişti. Ev, kurulduğu eski mahallesinden geceleri buraya gizli gizli kaçarken

Muslihittin Bey de pirinçten ve somyalı karyolasında, pufla gibi kabarmış yün şilteler üstünde "Hucuğum"uyla koyun koyuna mışıl mışıl uyumakta, güzel rüyalar görmekteydi. Karyolanın dört başında pirinçten dört topuz, başucunda süslü pirinç çerçeve içinde ayna vardı. Sağ baştaki topuza, babasının kapağının altına Muslihittin'in doğum tarihini yazdığı (3 Teşrinisani, saat üçü oniki geçe, fî-1326) Kuran'ın bulunduğu sim ve zer (gümüş ve altın) işlemeli mor kadifeden kese asılıydı.

Ev eski mahallesinden birdenbire yada bikaç gece içinde kaçmadı elbet, gıdım gıdım, adım adım, milim milim, kıyın kıyın... Öyle yavaş yavaş ki, evin eski yerinden kaçtığını kimse ayrımsayamadı. Yıllar yılı sürdü buraya kaçıp sığınması. Öyle ağır ağır geldi ki, Muslihittin Bey bile ayrımsayamadı.

Belki de ev kaçmadı da tersine, Muslihittin Bey evini ordan kaçırdı. Neden evini kaçırmış olsun Muslihittin Bey? Bunu anlamak için, O'nun ancak çok yakınlarına ve ancak aralarında bir ortaklaşalık bulduklarına zaman zaman yinelediği şu yakınmasına kulak vermeli:

"Efendim, malumunuz yeni bir söz çıktı son zamanlarda; 'çevre kirlenmesi' diyorlar. Çöplerin ortalara atılması, fabrika artıklarının akarsulara akıtılması, deterjan denilen nesnenin gıdalara katılması, fabrika bacalarının dumanları, arabaların ekzostan saldığı kokulu gaz... Efendim, hepsini anladım, anladım da sadece çevre kirliliği mi bizim şikâyetimiz? Ya ruh kirliliği efendim, ya ruh kirliliği? Çevre kirliliği var da ruh kirliliği yok mu beyfendiciğim? İstanbul'un o güzelim evlerinin yıkılıp yıkılıp da yerlerine sözümona ev diye yapılan o beton yığınları... Ya o insanlardaki kabalık, itiş kakış, o saygısızlık. Söz kokar mı beyfendiciğim, söz? Vallahi o kabasaba konuşmalar öyle pis kokuyor ki... İstanbul'da, İstanbullu da kalmadı, biz mağlup olduk efendim, çirkinliğe, kabalığa, bayağılığa mağlup olduk. Mağlup olan insan ne yapar? Çekilir, kaçar. Biz İstanbullular da kabalığın, adiliğin, hoyratlığın önünde kaçtık."

Saptayabildiği ailesinin soyağacına göre altı kuşaktan, yani ikiyüz yıldanberi İstanbullu olan ailenin son bireyi olan Muslihittin Bey'in evini her gece yavaş yavaş, biraz biraz kaçırıp Kuzguncuk İskelesi'ne inen o yokuş sokaktaki yere getirdiği de düşünülebilir. Her gece yarısı, el etek çekildikten, ortalık suspus

olduktan, insanlar derin uykulara vardıktan sonra Muslihittin Bey'in o güzel evini, belki pirinç kapı tokmağına, belki sokak kapısının üstündeki "Ya Hafiz" levhasının asılı olduğu çiviye, belki evin daha sağlam bir yerine bağladığı bir iple çeke çeke kaçırıp götürmüş olduğu neden düşünülmesin! Böyle yapmışsa, bunu kimselerin ayrımsayamayacağı biçimde, her gece birazcık birazcık, örneğin bir parmak bir parmak çeke çeke yıllarca çalışarak yapabilmiştir. Elbet evinin incir ve çitlenbik ağaçlı bahçesini de birlikte çekip taşımıştır. Çünkü Muslihittin Bey'in, ince dallarından patlangaç yaptığı bahçedeki mürver ağacından, filbahrilerden, gülhatmilerden, yasemenlerden, hanımelilerden sağlığında ayrılması olanaksızdı. Öyle özenlice çekip taşımıştır ki evini, Hucuğum'un eliyle yetiştirdiği, pencere çıkmalarındaki katmerli sardunya, kokulu karanfil, fesleğen, ıtır, camgüzeli, hasekiküpesi saksılarından hiçbiri düşmemiş, kırılmamıştır.

Türü tükenmekte olan eski İstanbullular'ın yaşamda her nasılsa kalmış son temsilcilerinden biri olan Muslihittin Bey'i bu yeni İstanbullular'ın "Ulan, ne antika herif be!" diye yadırgadıkları çok olmuştur. Yetmişini geçkindir. Yüksek sesle konuştuğu duyulmamıştır, hep insana bir giz fısıldar gibi konuşur. Kahkahalar patlatmaz, ama hep güleç yüzlüdür; sesinden çok bakışıyla, ağzından çok gözleriyle gülmesini sever. Kızıp bağırdığı, bişeyden yakındığı, kendini övdüğü hiç olmamıştır. İnsandır, kızar elbet, ama bunu hiç dışavurmaz.

Yirmiiki yaşında devlet kapısından girip memur oldu ve yirmiüç yaşında dünyaevine Hucuğum'la evlenerek girdi. Bir kızları oldu, evlenerek evden uçup gitti.

Muslihittin Bey dişi olarak Hucuğum'dan başka kadın tanımadı, harama uçkur çözmedi. Hucuğum'la evlenmeden önce, mahallesinde Huriye adlı bir komşu kızına şöyle uzaktan gönül bağladıysa da, duygularını dile getiremedi. Aradan bunca yıl geçmişken -Tanrı günah yazmasın- aradabir Huriye'yi anımsayıp iç geçirdiği, dalıp dalıp gittiği, Hucuğum ne düşündüğünü sorduğunda hiç dediği, Huriye'yi rüyalarında hep onsekiz yaşındaki tazeliğiyle gördüğü olur. Ne zaman Huriye'yi rüyasında görse, uyandığı zaman günah işlemişçesine suçluluk duygusuna kapılır; Hucuğum'dan utanıp bir zaman yüzüne bakamaz.

Muslihittin Bey, son zamanlarda sıksık rüya görmeye başla-

mıştı. Uyandığında rüyasını anımsarsa "Hucuğum, hayırdır inşallah bu gece rüyamda..." diye başlayarak Hucuğum'una anlatırdı. Rüyanın karanlık bastıktan sonra anlatılması uğursuzluk sayıldığından ve anlatmak için sabahı beklese rüyasını unutacağından, geceleyin anlatmak zorunda kalırsa "Allah hayırlara tebdil etsin, gündüz niyetine anlatıyorum Hucuğum..." diye başlardı anlatmasına. Bu rüya anlatmaları da olmasa konuşacakları pek bişeyleri kalmayacaktı.

16 Nisan gecesi, ilkyazın fışkırıp filizlendiği, tomurcuklandığı o gece gördüğü o çok şaşılası rüyasını bitürlü Hucuğum'una anlatamıyordu. Çünkü bu anlatması çok, çok ayıp bir rüyaydı; salt anlatması değil, görmesi de ayıp bir rüyaydı ama, rüyayı görmemek insanın elinde değildi ki...

Muslihittin Bey rüyalarının çıkacağına inanır mıydı? İnanır denilemezse de, inanmaz da denilemezdi. Çıkan rüyaları da oluyordu çünkü, yeter ki rüya doğru yorumlanabilsin. Özellikle emekli olduğundan beri, yani on şunca yıldır, daha çok rüya görmeye başlamıştı. Belki zamanı bol olduğundan ve işi de olmadığından rüyalarını anlatmasını seviyordu. Evinde iki de rüya tabirnamesi vardı, biri babadan kalma, eski yazıyla basılı; yeni yazıyla olanını kendisi satın almıştı.

O sabah, yani o rüyayı gördüğü 16 Nisan gecesinin 17 Nisan sabahı -ki hiç unutmuyor, günlerden çarşambaydı- köşe minderine bağdaş kurup oturmuş, Hucuğum'unun yapıp getirdiği okkalı çini fincandan kahvesini yudumluyordu. Bu sırada Hucuğum'u da, sabah ayazını kırsın diye yaktığı bakır mangalın küllenen ateşini aradabir pirinç maşayla eşeliyor, biyandan da gözlüğünü takmış, dantela örüyordu.

Karısı, sanki sıkıntısını biliyormuş gibi "Hucuğum, bugünlerde rüya görmez mi oldun, nedir, hiç anlatmıyorsun..." dedi.

Çok kötü bozulan Muslihittin Bey'in pörsük yanakları kızardı. Sanki gece gördüğü o ayıp rüyayı Hucuğum bir yerden gözetlemişti de şimdi çaktırmadan sorguya çekiyordu.

"Neden bilmem, çoktandır rüya filan gördüğüm yok..." dedi ama, gecę gördüğü rüya da bitürlü aklından çıkmıyordu. Kimi gazete ve dergilerde rüyaların bilimsel açıklamaları olduğunu, insanın bilinçaltını ortaya koyduğunu, buyüzden psikiyatrların rüyalardan yararlandığını okumuştu. Bunlar doğruysa o gece

gördüğü rüya ne demek oluyordu? Nasıl yorumlanacaktı.

Hucuğum, mutfak işlerine dalınca, Muslihittin Bey de raftan indirdiği iki rüya yorumu kitabını karıştırıp okumaya başladı: Rüyada ördek görmek, rüyada pisliğini yemek, rüyada dişin çıkması, rüyada saç dökülürse, rüyada... Çok şey vardı da, rüyasında gördüğü o şeyin yorumu yoktu.

Rüyasını ille de birisine anlatmalıydı, yoksa kendisini çatlayacakmış gibi duyumsuyordu. Ama böyle bir rüya kime anlatılabilirdi ki... Ah, mahalle arkadaşı Sudurî iki yıl önce ölmemiş olsa ona anlatabilirdi işte. Sünnet kardeşi Ârif Bey de ölmüştü. "Hey gidi dünya, insanın rüyasını anlatabileceği kimsesi bile kalmıyor." diye üzünçlendi. Düşünürken düşünürken, birden aklına Resai Bey geldi. Memurluk yaşamında yıllarca aynı dairede çalışmışlardı. O da çoktan emekliye ayrılmıştı. Anlatsa anlatsa rüyasını Resai Bey'e anlatabilirdi.

— Hanımcığım; dedi. Ben bugün şöyle bir İstanbul'a ineyim de, Resai Bey'e uğrayayım...

Karısı da,

— İyi yaparsın Hucuğum, dedi, ne zamandır evden çıkmıyorsun, sıkılmışsındır. Biraz gez, açılırsın.

Muslihittin Bey giyindi, evden çıktı. Vapur, dolmuş, otobüs yolculukları yaparak ancak iki saatte Resai Bey'in evine gidebildi. Resai Bey, hanımı öldüğündenberi Fındıkzade'deki apartınan dairesinde tekbaşına yaşamaktaydı. Kapıyı açıp eski arkadaşını görünce pek sevindi. Hal hatır soruştan, hoşbeşten sonra, sanki salt rüyasını anlatmak için gelmemiş de, söz arasında rüyasını şöyle bir anımsamış gibi,

— Hayırdır inşallah Resai Beyciğim, dün gece bir acaip rüya gördüm... dedi.

Resai Bey,

— Allah hayırlara tebdil eylesin, nedir efendim rüyanız? diye sordu. Muslihittin Bey de yavaş yavaş, tadını çıkara çıkara anlattı:

— Efendim... Nasıl arzetsem... Rüyamda... Özür dilerim Resai Beyciğim, rüya bu ya... Çok affedersiniz... Apış aramda bir kıpırdanma hissettim. Rüyada mı, yoksa uykuda mı oluyor, farkedemedim. Apış aramda kıpır kıpır bir hareket.

Resai Bey de çok şaşıp,

- Allah allah, fesuphanallah... dedi.

— Evet efendim... Nasıl bişey biliyor musunuz, sanki orama canlı bişey girmiş de oramda sıkışıp kalmış gibi. İki bacağımın arasından kurtulmak için kımıl kımıl kımıldanıp duruyor. Allah bilir ya, ben evvela fındık faresi filan zannettim. Ben de korkarım fareden ama, Hucuğum oramda fareyi görürse, bir dahi öldür allah elini süremediği gibi, yatağa da giremez ve çığlıklar atarak yedi mahalleyi ayağa kaldırır. Bu sebeple Hucuğum'u uyandırmamaya gayret ederek yavaşçacık yanımdaki gece lambasının düğmesine bastım ve bir yandan da, affedersiniz, apış aramdaki o şey her neyse, kaçmasın diye bacaklarımı iyice sıkıştırdım. İşte o zaman o şey adeta çırpınmaya başladı. O şeyi kaçırmamaya çalışarak yavaşça pijamanın pantolonunu, sonra affedersiniz donumu da çıkararak, yorganın benden yana olan ucunu yavaşça kaldırıp da bakınca bir de ne görsem beğenirsiniz: Yabancı hiçbir madde yok. Affedersiniz efendim, benim alet de öylecene durup duruyor. Peki, az önceki o kıpırdanmalar nedir diye merak ederek elimi uzatmamla... Allah allah!... Tam tutup yakalayacağım, birden pırt diye kaçmaz mı!

— Fesuphanallah... diye şaşkınlığını belirtti Resai Bey de.

— Yanlış anlamayın efendim, büzülüp küçülmek, gözden kaybolmak değil... Sanki bana ait değilmiş, sanki başına buyruk muş gibi bacaklarımın arasından fırt diye fırlayıp kaçtı. Evet, bunlar rüyada oluyor, nasıl olsa hakikat değil ama, insan rüya görürken bunun rüya olduğunu bilmiyor ki, sanki hakikaten yaşıyormuş gibi oluyor. Beni bir telaştır, bir korkudur aldı. Ne de olsa yetmiş şu kadar yıl beraber olmuşuz, bir bedende yaşamışız. Şurada ömrümüzün son günlerini yaşamaktayken birdenbire istiklalini ilan edip ayrılmak olur mu? Sanki benden ayrı bir mahluk. Ben yakalamaya çalıştıkça o bir küçük kurbağa gibi yatağın içinde sıçrayarak ordan oraya kaçıyor. Ya o sırada Hucuğum uyansa da onu görse ne olacak? Ya fındık faresi yada kurbağa sanıp geceyarısı çığlığı basar. Ah efendim, sonra nasıl anlatırım "Hucuğum, korkacak bişey yok, o benim şeyim..." diye. Dünyada söyleyemem, söylesem de inanmaz. Kim inanır ki Resai Beyciğim. Şu yaşımdan sonra başıma gelenlere bakın. Rüya bile olsa, olacak şey mi?

Evde iki tabirname var, biri peder merhumdan kalmadır. İkisine de baktım, saç dökülmesi, diş düşmesi, tırnak sökülmesi var

da, affedersiniz insanın şeyinin düşmesi yok. Demek bugüne kadar böyle bir rüya gören olmamış ki, tabirnamede yer almamış.

Neyse efendim, yatağın içinde ben bunu yakalamaya çalışırken, herhalde fazla ırgalanıp kımıldanmış olacağım ki Hucuğum rahatsız olup yan döndü ve uykusunda bitakım manasız sesler, ağız şapırtıları çıkardı. Uyanacak diye korkumdan gece lambasını söndürüp başımı yastığa koydum. Biyandan da karanlıkta düşünüyorum: Ya o şeyi yakalayamazsam ne olacak? Bizimki eski ev, delik deşik çok, deliklerden birine giriverse artık gitti gider, bir daha koydunsa bul. Sonra efendim, başka tehlikeler de var. Evimiz eski ve ahşap olduğundan fareye karşı kedi beslemeye mecburuz. Bizim Mestan adlı kedimiz, fare, kurbağa, çekirge, kertenkele, hatta akrep ve çıyan, kımıldayan her ne bulsa yakalayıp parçalar, bazen de parçalamadan yutar. İster misiniz, bu benimkini de ordan oraya sıçrarken Mestan yakalayıversin! Mestan'ın pençesinden bunu dünyada kurtaramayız. Gözümü uyku tutmuyor, boyuna düşünüyorum; acaba diyorum kendikendime hiç arkasına düşmesem daha iyi mi olur. Ne hali varsa görsün, canı cehenneme... Biz erkek milleti bu yaştan sonra acaba onsuz da yapabilir miyiz? Ben böyle düşünüp dururken oramda bir kıpırtı filan duymaz oldum. Elimi attım ki... Ne buyurdunuz? Yerli yerinde mi? Hayır efendim, ne münasebet... Peki bu yatağın içinde hangi cehennemin dibine gitti... Olmadık bir yere mi girip saklandı, nedir? O sırada Hucuğum yine kıpırdanıp ağzını şapır şapır şapırdatmaya başladı. O da mı rüya görüyor, nedir... Aman, sakın haa... İçime bir şüphe düşünce yorganın altından bunu el yordamıyla aramaya başladım. Elimi o yana atıyorum yok, bu yana atıyorum yok... Birden pat diye bir ses. Merak edip gece lambasını yaktım yine. Bir de baktım, yere atlamış. Karyoladan indim, o da karyolanın altına daldı. Elimi uzatıyorum ki yavaş yavaş, birden yakalayım; bekliyor bekliyor, bekliyor, tam yakalayacağım, sıçrayıveriyor. Sanki benimle alay ediyormuş gibi. Demek canı oyun istiyor. Benim bu yaştan sonra onunla oynayacak, oynaşacak halim mi var.

Ben nerdeydim efendim, yatak odasında değil mi? Rüya bu ya, o yatak odası birden bizim Genel Müdür'ün odası oldu. Ben karyolanın altında değilim de, Genel Müdür'ün masasının altındayım. Orada iki büklüm çömelmiş, o şeyi yani kendi şeyimi tutmaya

çalışıyorum. Karyolanın demir ayağı diye baktığım ayak, Genel Müdür'ün ayağı değil mi? Her zamanki gibi pırılpırıl boyalı ayakkabısından tanıdım. Efendim, masanın altında olmam bişey değil de arzetmiştim ya, ben yataktayken pijama pantolonuyla, affedersiniz, donumu da çıkarmıştım; çok affedersiniz, çıplak kıçla Genel Müdür Bey'in masasının altında iki büklüm durmam da bir acaip; gören olsa, türlü mana verir. Ayağa kalksam, önüm ardım çıplak, ne diyeceğim Genel Müdür'e; kalkmasam, çıplak kıçla akşama kadar masanın altında kalamam ya... Bilirsiniz, Allah selamet versin bizim Genel Müdür Bey de sertçe adamdır, aramız da limoni... Şimdi devlet dairesinde altım çıplak, ayağımda pantuflu terliklerle görünüp de Genel Müdür'le laubali olmak istemem. Ya başka biri girer de beni o halde görürse, rezalet! Ben kendi derdime düşmüşüm, benim alet de masanın altında ordan oraya sıçrıyor dans eder gibi. Genel Müdür beni orda hissetmiş olacaklar ki,

— Ne yapıyorsunuz orda Muslihittin Bey? diye sordu.

Ben de,

— Kalemimi düşürdüm de Beyefendi, arıyorum... dedim.

Başka ne diyeyim, şeyim düştü, denilemez ya...

— Dolma mı? diye sordu.

Yani ne demek dolma mı, manidar, değil mi?

— Dolmakalem değil... dedim.

Yine manidar,

— Tükenmez mi? diye sordu.

Tükenir tükenmez, sana ne yahu? Sustum. Ben sustum ama O susmuyor ki...

— Küçük müydü? Arama, arama!... Al benimkini kullan şimdilik, idare et.

Neyse ki odadan çıkıp gitti. Ben de fırladım ayağa. Tam o sırada kapının tokmağı çevrilmez mi! Kendimi geri atıp, pencerelerin o uzun tül perdesine dolanıp sarındım. Gözüm kapıda... Kim girse iyi, hani şu âfet-i cihan Kanlıca güzeli Canan vardı ya, Genel Müdür Bey'in sekreteriydi, O girmez mi içeri! Bu Canan'ın yıllar sonra rüyama gireceği akla gelir mi hiç... Canan önden fıkırdayarak, arkasından da Genel Müdür girdi içeri. Girmeleriyle Genel Müdür Bey iki kolunu açıp Canan'ın üstüne yallah... Canan'ı dersen, masanın altından ortaya çıkıp halının üstünde sıçrayıp

duran o benim şeyi görünce,

— Aman o ne şirin şey öyle... diye benim şeyin üstüne atıldı.

Genel Müdür Beyfendi,

— Aman dokunma, zararlı bişey olabilir... dedi.

— Aman, oncacık şeyin zararından ne olurmuş... diye yakalamak isterken, o benim şey köşeye sıkışınca kurtulmak için birden uçmaz mı! Vallahi uçuyor odanın içinde, serçe yavrusu gibi bişey.

Canan,

— Kelebekmiş, kelebekmiş... A hiç böylesini görmemiştim... diye yakalamaya çalışıyor. Beni bir korkudur aldı, Allah korusun, ya bir de yakalarsa ben ne yaparım sonra? "O benimdir!" diyerek geri de istenmez. Neyse o kelebek uça uça gelip benim sarındığım tül perdenin başımı çıkardığım yerine kondu. Canan koşup geldi, beni o kıyafette görünce öyle şaşırdı ki... Bir de baktım Canan, Huriye oluvermiş; rüya bu ya... Efendim, Huriye elli küsür sene önceki bir komşu kızı... Neyse ki Genel Müdür ortadan kayboldu. Ben Huriye'yi görünce o altım çıplak vaziyetimden dolayı çok mahcup oldum. Kendisiyle evlenmemiş olduğum için çok müteessir olduğunu söyledi.

— Şöyle buyursanıza Muslihittin Bey, diyerek koltuklardan birini gösterdi.

— Burası iyi efendim, burda çok rahatım... diyerek perde tülüne biraz daha dolandım.

— Bari mesut oldunuz mu? diye sordu.

Sizden sır çıkmaz diye söylüyorum Resai Beyciğim, bu yaştan sonra, rüyada bile olsa elli yıllık yuvamı yıkmak istemem, bu sebeple Huriye'nin sualine "Olamaz anlayan, gören mesut" mısraı ile cevap verdim. Ve eksik yerimi görmesin diye perdeye bir daha dolanarak,

— Ya siz? diye sordum.

Zavallı Huriye, kocasının da o şeyinin kopuk olduğunu söyleyerek,

— Nasıl mesut olabilirim Muslihittin Bey... diye iç geçirdi.

Demek bu iş yalnız benim başıma gelmemiş, başka düşürenler de varmış. Adeta teselli buldum. İşte o sırada, nasıl olduysa oldu, önümdeki perde aralanıp açılınca Huriye,

— Aaa, siz de düşürmüşsünüz... dedi.

Sanki farkında değilmişim gibi,

— Aa, sahi, şimdi burdaydı, hangi cehennemin dibine gitti... diye saçmaladım.

Fena halde mahcup oldum ve o mahcubiyetle bir doktora gitmeyi düşünmemle orası birden bizim aile doktorumuzun muayenehanesi oluverdi. Benden de yaşlı olan aile doktorumuz,

— Havalar serin, niçin böyle alt tarafın çıplak çıktın evden? diye sordu.

Aletimin düşmesi sebebiyle ne yaptığımı bilemediğimi söyledim. Çok müteessir olduğumu gören aile doktorumuz,

— Niçin bu kadar üzülüyorsun, her erkeğin başına gelir, dedi.

Herkesin başına geliyorsa, eh, ne yapalım, elle gelen düğün bayram.

Doktor bu hususta kadınlardan beddua alıp almadığımı sordu. Ben de bu mevzuda kadın olarak yalnız Hucuğum'u bildiğimi, O'ndan da beddua değil hep hayır duası aldığımı söyledim. Bunun üzerine doktor,

— Merak etme, yine çıkar, dedi.

— Aman, yeniden çıkar mı? Nasıl çıkar? diye heyecanla sordum.

Bizim aile doktorunun dediğine göre, tırnak kesilince yeniden nasıl çıkarsa, saç kesilince nasıl yeniden uzarsa, bu da işte öyle dipten filiz verip sürermiş.

— Ne kadar zamanda? diye merakla sordum.

Bu sorum üzerine, hani hokkabazlar vardır da, orasından burasından, cebinden, şapkasından, mendilinden, kat kat katladığı bir gazetenin arasından kuş çıkarır ya, bizim doktor da aynen öyle yapmaya başladı, yalnız o kuş değil, her yerinden, her yanından kuş yerine alet çıkarıyordu. Sağ elinin parmaklarını açarak elinin boş olduğunu gösteriyor, sonra elini yumruk yapıyor ve yumruğunu açınca içinden bir alet dikiliyordu. Sol yumruğunu açıyor, başka bir alet... Açıp boş olduğunu gösterdiği mendilini sekiz kat yapıyor, içine burnunu sümkürüyor, sonra mendili silkeleyince içinden bir alet fırlıyordu.

Doktor beni balkona çıkardı.

— Şimdi senin aletini veriyorum, hemen yakala demesiyle iki elini birbirine çarparak şaplatıp açınca arasından benim alet fırladı. Onu yere düşecek sanarak tutmak için arkasından ben de fırlayınca balkondan düştüm. Malumaliniz, uykusunda insan uçar

ya, ben de öyle uçmaya başladım. O uçuyor, ben uçuyorum. Biz böyle havada uçarken birden etrafımız kargalarla doldu. Gak gak diye uçuşan kargalar benim aleti kaptılar kapacaklar... Kış kış diyerek kargaları kovalamaya çalışıyorum, biyandan da elimi çıplak butlarıma vurarak uçmaya çabalıyorum.

İşte bu mücadele hengamesinde bendenizde takat kalmadı efendim. Pat düştüm. Düşmemle uyandım. Baktım, yatağın içindeyim. Hâlâ rüyanın tesirinde olduğumdan yatağın içini karıştırıyorum, onu bulmak için. Uyanan Hucuğum,

— Ne mıncıklayıp duruyorsun oramı buramı? dedi.

— Bişeyimi kaybettim de...

Helaya gittim,

— Terliklerimi arıyordum, buldum buldum... dedim Hucuğuma.

İşte gördüğüm rüya bu. Sizce nedir, ne demektir, acaba başıma ne gelecek dersiniz Resai Bey?

Resai Bey,

— Allah hayırlara tebdil etsin efendim, dedi.

Muslihittin Bey,

— Bir yerde okumuştum, dedi, rüyada insanın şuuraltı canlanırmış.

Resai Bey,

— Canlansın, canlansın Muslihittin Bey, dedi, bişey canlansın da ne canlanırsa canlansın...

KORKMA

Zayıftan, çelimsiz, esmer, gözlüklü, burnu yüzüne büyük gelen, kırk yaşlarında bir adam çekine çekine, iki kocaman kanatlı demir kapıya sığın sığın sokuldu. Yüksek kapının iki kanadı arasında eşikte duran Görevli onu görmüyormuş, hatta orda herhangi bir yaratık yokmuş gibi yukarılara bakarak uzakları seyrediyordu. Adam yavaş yavaş, ayak ayak görevlinin yanına yaklaştı. Ceketinin iç cebinden cüzdanını, cüzdanından da dörde katlı bir kâğıt çıkardı. Kâğıdı özenle açtı. Basılı resmi başlıklı, altına yuvarlak mühür basılmış kâğıdı, kapı ağzında eşikte duran, başı yukardaki Görevli'ye uzattı. Görevli uzakları seyretmesini sürdürüyordu. Adam, elinde kâğıt, başını kaldırıp Görevli'ye baktı. Varlığını belli etmek için, dudaklarını bile açmadan öksürdü. Görevli yine oralı olmadı.

Kapı o denli yüksek, dökme demirleri o denli ağır ve eşikte dikilmiş Görevli de kendisini öylesine yoksaymıştı ki, sanki tepesinden bir silindir bastırıyormuş gibi, Adam kısalarak yere doğru alçaldığını duyumsadı; nerdeyse yere yapışıp yıvışacaktı. Elindeki yazılı kâğıdı biraz daha uzatarak,

— Bu çağrılığı almıştım da... dedi, bugün için beni çağırmışlar da...

Gözünü uzaklara dikmiş olan Görevli'de ses yoktu; birara havada bir uçağı yada burnunun ucundan geçen bir sineği izler gibi bakışlarını boşlukta gezdirdi, sonra yine gözlerini uzak boşluğa dikip kaldı.

Adam çekingenliğinden öyle yavaş söylemişti ki, Görevli sesini duymamış olabilirdi. Yineledi.

— Bugün beni istemişler de buraya... Bu da çağrılık işte...

Görevli'de yine yanıt yoktu. İki dakika kadar sonra, gözlerini baktığı uzak boşluktan çevirmeden Görevli'nin sesi çıktı:

— Yana çekil, bekle!

— Peki, dedi Adam.

Bu arada Görevli bikaç kez içeri girip çıktı, her kapı ağzına çıkışında aynı biçimi aldı. Yarım saatten çok bekleyen Adam bir denemeye daha girişti:

— Bu saatte çağırmışlardı da beni...

Yine biriki dakika sonra Görevli, tok, kalın, karşısındakini ezen sesiyle buyurdu:

— Yana çekil, bekle!..

— Peki, dedi yine Adam.

Böyle yüksek kapılı, dökme demirden ağır kanatları olan, eşikteki görevlisinin insanın yüzüne bile bakmadığı yerlere yaşamı boyunca hiç gitmemiş olan Adam, böyle bir olayı ilk kez yaşamanın korkulu coşkusu içindeydi. Arkasına kadınlı erkekli insanlar kuyruk olmuştu.

— Geç! diye bir gürleme duydu.

Görevli, gözlerini baktığı çevreden indirmeden buyurmuştu. Buyruğu alan Adam, kapıdan girmek için davrandıysa da, o demir iki kapı kanadının arasını Görevli iri gövdesiyle kapatmış olduğu için, nerden, nasıl gireceğini kestiremedi. Görevli'nin açık duran bacaklarının arasından geçemeyeceğine göre, o ağır kapı kanadının birini tutup açmayı denemişti ki, Adam'ın ne yaptığını ona bakmadan gören Görevli,

— Ordan değil! diye bağırdı.

Adam arandı, ama girecek başka yer bulamayınca Görevli'den,

— Öteki kanadı aç! buyruğu geldi.

Demir kapı öyle yüksek, öyle ağırdı ki, Adam bütün gövdesiyle abanarak zorlukla açabildiği iki karışlık aralıktan sıyrılıp geçebildi. Başka bir Görevli, Adam'ı kapısı perdeli bir kutuya soktu, üstünü başını yoklayıp ararken, huylu olduğundan Adam gıdıklandıysa da, dişlerini sıkarak kendini tutup gülmemeyi başardı. Kutudan çıktı. O kâğıdı elinden bırakmıyordu. Görevliye,

ne yapacağını, nereye gitmesi gerektiğini sordu. Görevli yüzünü kaldırıp çenesiyle Adam'a gideceği yönü gösterdi. Görevli'nin çenesiyle işaret ettiği yöndeki masaya geldi. Masadaki Görevli, hiç konuşmadan, işaretle öbür kimlikleri göstererek Adam'ın kimliğini istedi. Adam, kimliğini verdi. Görevli deftere yazdığı kimliğini alakoyup, onun yerine Adam'a bir yaka kartı verdi. Yaka kartını yakasına takmasını yine işaretle bildirdi. Adam, yaka kartını ceketinin yakasına iliştirdi. Ne yapacağını sordu Görevli'ye. Görevli burnunu o yöne uzatarak, gideceği yönü gösterdi Adam'a.

Adam, burdaki insanların konuşmayı sevmediklerini yada konuşmaya üşendiklerini düşündü. Hangi nedenle olursa olsun, konuşulmadan, çeneyle, burunla, gözle verilen işaretlerden, Adam aşağılandığını duyumsadı. Bu küçümsenme, konuşulmaya değmez görülmesi, insan yerine konulmaması, içinde bir korku yarattı. Görevli'nin burnuyla gösterdiği yöne yürüdü. Orda, başka bir demir parmaklıklı kapı önündeki başka bir Görevli, Adam'ın koluna sıkıca yapıştı. Birlikte yürüyorlardı ama Görevli, sanki kaçacakmış, sanki uçacakmış gibi Adam'ın yapıştığı kolunu hiç bırakmıyordu. Dış kapıya geldiğindenberi düştüğü ve gittikçe içinde büyüyen korkudan olacak, Adam'ın çişi geldi. Ne terslik!

Bir geniş koridorda çini karolar üzerinde yürüyorlardı. Utana sıkıla, kolundan sımsıkı yapışmış olan Görevli'ye,

— Bağışlayın, dedi, helaya gidebilir miyim?

Bu Görevli de, önceki görevliler gibi, sesini çıkarmadı. Adam çok sıkışmıştı. Kendisini çağırtan zatın huzuruna bu sıkışıklıkla giderse nasıl konuşabilir, soruları nasıl yanıtlayabilirdi.

— Hela nerde? diye bir daha sordu.

Görevli,

— Ayak uydur! diye komut verdi.

Adam, sıçrayıp adımını değiştirerek Görevli'ye ayak uydurdu. Şimdi ikisi birlikte uygun adımla gitmekteydiler. Uygun adımla giden iki çift ayağın çini karolar üzerinde çıkardığı ritmik rap raplar, koridorda yankılanarak büyüyordu. Adam öyle sıkışmıştı ki, Görevli kadar adımlarını uzun atamadığından, ikidebir sıçrayarak adım değiştirip Görevli'ye ayak uydurmak zorunda kalıyordu. Biraz dalacak olsa, Görevli,

— Uygun adım! diye sertçe uyarıyordu.

Bu olağanüstü görkemli gidişin düzenini bozmamak için

Adam sesini alabildiğine kısarak,

— Helaya... Hela... Hela... diye yineledi bikaç kez.

O hela dedikçe, Görevli adımını yere daha sert vurup Adam'ı susturuyordu.

Uzun koridorun köşesinde Görevli durdu. Görevli durunca, kolundan sıkıca yapıştığı Adam da durmak zorunda kaldı. Görevli, gözleriyle, çenesiyle ve burnuyla Adam'ın gitmesi gerekli yönü işaret ettikten sonra kolunu bıraktı, dönüp gitti. Yapayalnız kalan Adam bisüre olduğu yerde durdu, rap raplar gittikçe yeğnileşip kesilene dek giden Görevli'nin düzenli ayak seslerini dinledi.

Görevli'nin çenesi, gözleri ve burnuyla gösterdiği yerde hela olduğunu sanan Adam, bir hızla o yana koştuysa da, iki yanlı koridor duvarlarında bir kapı görmedi.

Koridorun tavanında her beş-altı metrede bir, lamba vardı. Lambalar hem çok az ışık veriyor, hem de iki-üç lambadan biri yanmıyordu. Buyüzden geniş koridor pek aydınlık değildi. Her lambanın altında yüksek tavandan zincirle sarkıtılmış bir levha olduğunu o boşlukta neden sonra ayrımsadı. Levhadaki yazıyı okudu: "Korkma!" Sonraki lambanın altındaki levhada şu yazı vardı: "Sakın Korkma!"

Levhalardaki yazıları okuyarak ilerliyordu: "Yurttaş, burda güvence altındasın!" "Korkma!" "Sakın Korkma!"

"Ne diye korkacakmışım... Korkacak ne var ki..." diye içinden geçirdi. Levhaları okuyunca içi rahatladı. O denli çişi gelmişken, hani nerdeyse altına edecek kertede sıkışmışken, hatta çiş zorlaması bile kalmadı. "Her şey psikolojik, hatta insanın çişinin gelmesi bile..." diye düşündü.

Başı yukarda, tavandan sarkan levhaları okuya okuya yürüyordu: "Hiçkimseden korkmadan ve hiçkimseden çekinmeden konuş!", "Yurttaş, güvencedesin, güven!" "Korkma!" "Korkma!"

Levhaları okudukça içi öyle rahatladı ki, buraya niçin geldiğini, sonsuzmuş gibi görünen bu uzun ve geniş koridorda ne yapacağını, burda kendisinden başkasının olmadığını, hatta çişinin geldiğini bile unutup keyiflendi bile. Burada kendisini görecek kimse olmadığına göre, hani nerdeyse keyfinden bir türkü tutturup parmaklarını da şaklata şaklata oynayarak yürüyecekti. Birden koridor duvarlarındaki afişleri de gördü: "Korkma!" "Korkusuz yaşam, her insanın hakkıdır." "Korkuyu yüreğinden at!"

"Korkma!"

Hiç de sesi güzel değilken, kendiliğinden besteler uydurarak "Korkma, korkma, korkma..." diye türkü gibi, marş gibi, şarkı gibi, arya gibi bişeyler mırıldanmaya, sonra sonra yüreklenip haykırmaya başladı. Geceleyin mezarlıktan geçmek zorunda kalan insanın korkudan türkü çığırması gibi, O da söylemleri kısaltıp uzatarak, "Korkma... Aman korkma... Canım korkma... Aman Allah korkma!" diye uyduruk şarkılar söylüyordu.

Koridor sağa döndü. Bisüre öyle gitti, sonra sola döndü. Çok şaşılası şey, nice zamandır yürüdüğü koridorlara açılan hiçbir kapı yoktu. Nice zaman böyle gidip duracak ve nereye dek gidecekti? O resmi başlıklı, mühürlü kâğıdı çıkarıp kör ışığın altında, sanki bir işe yararmış gibi, nerden çağrıldığını bikez daha okudu. Çağrılığı yine cebine soktu.

Bulunduğu koridor, yerin altında gibiydi. Kolundan sıkı sıkı tutan Görevli'yle girişte, yer katından bikaç basamak aşağı inmişlerdi ama, bu kerte inmemişlerdi yerin dibine. Sanki çok büyük bir yapının yeraltındaki ana kalorifer borularının geçtiği büyük kanala düşmüştü. İşte o zaman ayrımsadı ki, koridorun tabanı düz değil, eğimliydi; yani yürüdükçe aşağı aşağı, daha da yerin dibine iniyordu. Yeniden içine korku düşünce yine çişi geldi. Hemen duvarlara yapıştırılmış afişleri, tavandan sarkan levhaları okumaya başladı: "Korkma!" "İçinden korkuyu at!" "Aslan Yürekli Yaşar korku duymadan yaşar!" "Korkma!" Yeniden rahatlayınca çişi kaçtı.

Bu sonsuz koridorda yerin dibine doğru inmektense, geri dönüp o Görevli'yi yada başka birini bulup resmî başlıklı çağrılığı göstermek doğru olacaktı. Geri döndü. Girdiği kapıya çabuk ulaşmak için adımlarını hızlandırdı. "Korkma!" yazılı afişlerin arasından ve levhaların altından geçiyordu. Birden önüne koridorun ikiye ayrıldığı bir sapak geldi. Sağdan mı, soldan mı gitmeliydi? Belki de içgüdüsel bir tepkiyle sağdan gitmeyi yeğledi. Gitti, gitti, gitti... Saatine bakmamıştı ama, geldiği yoldan uzun yürümüşken daha kapıya varamadığına göre, yine yanlış koridora saptığını anladı. Geri döndü... Zaman zaman bir tuzağa düşürülmüş olduğu duygusuna kapılıyordu. En çok şaştığı, saatlerdir bu koridorlarda dönüp dolaşmışken bitek insanla karşılaşmamış olmasıydı. Hiçbir kapı, pencere, delik de yoktu. Geri dönünce daha

da şaşılası bişey geldi başına. Döndüğü koridor, az önce geldiği koridor değildi.Çünkü dümdüz bir koridordan gelmişken, dönüşte aynı koridor kırk-elli adımda bir, bir sağa bir sola dönüyordu. Sırtından terler boşandı. Tüyleri ürperdi. İyi ki duvarlara o afişler konmuş, tavanlara o levhalar asılmıştı. Bu afişler de olmasa korkudan yüreğine inebilirdi. Rahatlamak için hemen afişleri, levhaları okumaya başladı: "Korkma!" "Sakın Korkma!" "Suçsuz insan korkmaz!"

O koyu suskunluğu yırtarcasına bir kadın çığlığı koridorları çınlattı. Canı yandığı anlaşılan bir kadın çığlık çığlığa haykırıyor, ağlıyor, yalvarıyordu. Et ne kızgın demir yapıştırılmış, etinden et koparılmış, göğsüne şiş saplanmış gibi bağırıyordu. Çığlıkları gittikçe yükseliyordu.

Adam'ın dizlerinin bağı çözüldü. Duvara yaslandı, yoksa yere devrilecekti. Çığlıkları duymamak için elleriyle kulaklarını tıkadıysa da boşuna... Gittikçe yükselen çığlık koridorlarda yankılanarak daha da büyüyordu. Adamın yine çişi geldi, nerdeyse tutamayıp altına kaçıracaktı. Sıkıştı, kıvranmaya başladı. Burda hela, hatta bir kapı bile olmadığına göre, koridorun duvarına işeyip rahatlamayı düşündü ama, oralarda hiçkimse yokken, yine de resmî koridorun duvarına işerken biri -o olmayan biri- görür diye işeyemedi.

Kadının çığlığı nasıl birden başladıysa yine birden kesildi.

Koridor yine iki yola ayrıldı. Nedense yine sağdakini yeğledi. O denli uzun yürümüştü ki, yorulmuş, ter içinde kalmıştı. Yerin altında çıkmaz duvarlar arasına hapsedilmiş olmanın umutsuzluğuna kapıldı. Bu kez, bir kişinin değil, biçok kişinin inlemeleri, ağlamaları, yalvarmaları, bağırmaları duyuldu. Aradabir, bir kamçı yada bir kayışın çıplak gövdeye çarpışına benzer şaklamalar duyuluyordu. Adam tir tir titreyerek olduğu yere çöktü. Altına etti edecek, çişini ha kaçırdı ha kaçıracak durumda kıvranıp durdu. Nice zaman böyle kaldığını bilemedi. Sesler, inlemeler, ağlamalar kesildi. İnsan sesleri duyulduğuna göre, buralarda bir yerlerde insanlar da olmalıydı. Kalktı. Ağır ağır yürüdü. Duvardaki afişleri, tavandan sarkan levhaları okuyarak güç kazanmaya çalıştı: "Uygar insan korkmaz!" "Hainler korkar!" "Korkma!"

Bu afişler, bu levhalar da olmasa Adam'ın yüreğine inecekti.

Koridorun duvarlarından sular sızmaya, tavandan da sular

damlamaya başladı, yerde de su birikintileri oluşmuştu. Geri dönmeyi düşündü ama, koridor yine çatallanıp ikiye ayrılır diye geri de dönmekten korkuyordu. Ama yerde sular gittikçe derinleştiği için dönmekten başka umarı yoktu. Tam geriye dönmüştü ki elektrik kesilince katran karanlığı içinde kaldı. Karanlığın korkusuyla elinde olmadan bir çığlık attı. Çığlık atmasıyla yumuşacık, sevecen bir ses duydu:

— Korkma! Korkacak bişey yok ki...

Bir insan sesi duymayı hiç ummadığı için, bu sesi duyunca bir çığlık daha attı.

O ses, bir derin kör kuyunun dibinden gelir gibi yankılana yankılana yine duyuldu:

— Korkma, korkma! Burada güvencedesin.

Adam, teşekkür etmek istedi, ama sesi çıkmadı, ancak dudakları kıpırdadı. Bisüre sesin yeniden duyulmasını bekledi. Ses duyulmayınca Adam karanlıkta el yordamıyla yürüdü. Sular yükseliyordu, ayakkabıları su içindeydi. Ne yana dönüp gitse sulardan kurtulamıyordu. Yönünü bulmak için duvara tutunmak istedi. Korkunç bişey, duvarları bulamıyordu. Koridorun genişliği ençok on adım olsun; dört bir yana kırk-elli adım atıyor, yine duvarları bulamıyordu. Duvarsız kapkaranlık bir alandaydı şimdi. Sanki koridor duvarları yokolmuşlardı birden.

Dizlerinin bağı çözüldü, suların içine çöküp oturdu. Yanında kendisini öldürecek bişeyi olmadığına yazıklandı. Nasılsa aklına birden kibrit çakmak geldi. Kibritin aydınlığında duvarı bulursa ne yana gideceğini belirleyebilirdi. Kibrit kutusunu çıkardı. Kibrit çöplerinin çoğu ıslanmıştı. Yine de denedi. Kibritleri çakmaya başladı. Nasılsa biri parlayıverdi. Yanan kibriti önüne doğru uzatıp da, ta karşısında kendi ellerinin iki büyüklüğünde kocaman iki el görünce elinde olmadan çığlık atacaktı; attı da, ama ağzından ses değil, salt soluğu çıktı, dili tutulmuştu. Kaçacaktı ama, gücü yetip de bacakları tutmadı. Kibrit alevini yukarı doğru kaldırınca hapahap karşısında iriyarı bir adam gördü. Adam gülümsüyordu. Elindeki kibrit söndü. Başka bir kibrit yakmaya yüreklenemedi. Koridorlarda saatlerdir dönüp dolaşarak insan arayıp da, şimdi karşısında bir insan görünce korkmasının saçmalığını düşündü. Belki de gördüğü gerçek bir insan değil, bir sanrıydı. Sanrıysa, boşuboşuna korkup çişini biraz altına kaçırmıştı. Hayır, sanrı

olamazdı, gerçek bir insandı, çünkü konuştu, kadife yumuşaklığında bir sesle,

— Korkma, korkma! dedi.

— Karanlık da ondan... dedi Adam.

— Niçin ışığı açmıyorsun? Elektrik düğmesini çevirsene...

— Duvarları bulamıyorum ki...

— Hemen arkanda.

Adam, elini arkasına atınca duvara dokundu. Elini duvarda gezdirerek bulduğu elektrik düğmesine bastı. Lambalar yanıverdi. Koridorların duvarları yine yerli yerindeydi. Aydınlıkta adamı gördü. Gülümsemesinden yüreklenerek kim olduğunu sordu. Adam, burdaki görevlilerden biri olduğunu, görevinin, buraya işlerini izlemeye gelen yurttaşların korkmamalarını sağlamak olduğunu söyledi. Sonra duvardaki afişlerden birini gösterip,

— Oku şunu! dedi.

Adam okudu:

— "Korkma!"

Levhayı gösterdi:

— Şunu da oku!

— "Korkma!"

— Öyleyse niçin korkuyorsun?

— Korkmuyorum ki... dedi Adam.

— Korkuyorsun, korkuyorsun, dedi Görevli, korkma!

Adam yine,

— Korkmuyorum... deyince, Görevli

— Korkuyorsun ulan! diye onu azarladı. Görevli'nin hiç şakası yoktu.

Adam,

— O kadar çok korkmuyorum... diye kekeledi, ama son seslem daha ağzından çıkarken suratında öyle bir şamar şakladı ki, başı duvara çarpan Adam'ın yine çişi geldi.

— Daha nasıl korkacaksın eşşoğlueşşek, korkuyorsun işte! dedi Görevli.

Adam korkudan çişini altına etti. Bacakları, apışı sıcak sidikle ıslanırken,

— Artık bundan sonra korkmam, sizi görünce rahatladım ne de olsa, dedi.

Bir şamar da öteki yanağına inince, Adam, çişinden sonra

büyük apdestini de altına kaçırdı.

— Ulan, ödün bokuna karışmış, hâlâ korkmuyorum deyip duruyorsun... diye gürledi Görevli.

Ne söyleyeceğini şaşıran Adam,

— Haklısınız, dedi, ne de olsa böyle yere ilk geldiğimden alışık değilim de, elimde değil, biraz korkuyorum.

Görevlinin sesi yine sevecenleşti:

— Hiç korkma, dedi, bak, her yana korkma yazılı afişler koyduk, levhalar astık ki, yurttaşlar okuyup korkmasınlar. Korkma!

— Peki, korkmam... Buyurduğunuz gibi, korkacak bişey yok ki, ne diye korkayım... diye Adam yaltaklandı.

Görevli birden,

— Ama yine de korkuyorsun hayvanoğluhayvan! diye bağırdı.

Adam korkudan,

— Korkmuyorum... diye fısıldadı.

Adam tir tir titreyerek ağlamaya başladı.

— Korkmuyorsun da niye ağlıyorsun ulan...

— Eh, biraz... az bişey de korkuyorum sayılır.

Şamarı yiyince Adam topuğunun üstünde fırdönüp yere, suların içine yıkıldı.

Görevli başında,

— Korkma sakın, dedi, hiç korkma... Korkacak bişey yok ki korkasın. –

Adam'ın son anımsadığı bu sözler ve kafasına yediği tekmenin acısıydı; sonrasını hiç anımsamıyordu.

(.....) Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi
Hasta İzleme Tabelası

Adı: M.Ç.
Doğum tarihi: 1923
Geliş tarihi: 30.10.1981
Tanı: Psychasthenia
Nabız:
Tansiyon:
Isı grafiği:
Tedavi: Günde üç damla haldol, draje Anafranil

Bayramoğlu, 25 Haziran 1984

BOZGUNCU ALATURKA İSTİYOR

O kışı kötü geçirdik. Sekiz aylık bebemiz öldü. Neye öldü? Neye öldüğünü bu Alamanya'ya geldikten sonra anladım. Hekimi yok, dermanı yok, melhemi yok... Ölmez mi, ölür elbet. Salt bizim bebemiz mi öldü ki... O kış köyde bebelere kıran girdi, ölen ölene... İki oğlumuz kurtuldu şükür, biri onbir, biri dokuz yaşındaydı o sıra. Kışı geçirdik geçirmesine de, nasıl geçirdiğimizi bir Allah bilir, bir de biz; çocuklar çul-çaput altında titreşerekten. İlkyaz gelende karım tutturdu: "Herif var git İstanbul'lara, Ankara'lara da bir iş tut; yoksa acımızdan öleceğiz..."

Yahu, elin avradı eri gurbete çıkmasın diye yalvarır, bu benimki ille de gurbet diye tutturmuş. Bastım sopayı karıya. Sopanın altında hemi ağlıyor, hemi de "Oralarda bir iş tutar, bizi de yanına aldırtırsın. Yoksa burda hepten tükeneceğiz," deyip duruyor. O dırlanıyor, ben köteği basıyorum. Nedeyim, başkasına güç yetiremem ki; gücüm bir ona yettiğinden, karımdır deyip dövüyorum garibimi. Nice dövdümse karıya söz geçiremedim. Biyandan hüngür hüngür ağlıyor, biyandan dediğim dedik, "Var git, bir iş bul da çalış!" diyor, öldür Allah, başka demiyor.

Doğrusunu istersen Bey, karı haklı. Köylük yerde tarlan tapanın, malın davarın yoksa neyle yaşarsın? Heç... Babam zamanında da bizim bişeyimiz yoktu; yoktu ama rahmetli çok usta hayvan cambazıydı. Hayvan alımsatımıyla geçinirdi. Onun sığırını buna, bunun eşeğini atını ona satar, aradan üç-beş de kendi alırdı.

Diyelim bir sığıra şöyle bir uzaktan baksın, yaşını, ağırlığını, sütlü mü değilmi, et tutup tutmayacağını hemen bilirdi. Çok uğraştı rahmetli bana da bu zenaati belletmek için... Olmadı, öğrenemedim. Babamın ölümünden sonra bir zaman köyün malını, davarını güttüm, bir zaman onun bunun yanında tutma durdum; evlendikten sonra yarıcılığa başladım. Umudum, beşon dönüm tarlayla.bir çift öküz, biriki de sağmal davar sahabı olmaktı amma nerdeee... Yarıcı olaraktan kimin tarlasını sürüp ektiysem, ürün ya kuraktan kurudu, ya yağıştan çürüdü.

Sonunda baktım, karı haklı Bey... Olanı kalanı satıp savıp, üste borç harç edip yol parasını denkleştirince ver elini İstanbul. Vardım İstanbul'a ki... Sen bizden iyisini bilirsin ya Bey, bu İstanbul'un insanları toptan delirmiş. Bir kalaba, bir kargaşa, bir kıyamet... Bizim oranın kasaba pazarı desem, değil, kasaba panayırı desem o da değil... Bir deliler pazarı, bir deliler panayırı ki, görüp bilmeyene anlatılır gibi değil. Bir koşuşmadır, bir kaçışmadır, bir kovalamadır, gidiyor; ama kim kimden kaçar, kim kimi kovalar, belli değil. Arkasındakinden kaçan önündekini kovalıyor. Bir yere yetişmek için seğirtiyorlar ama nereye olduğu belli değil. Biri ötekine çarpıyor, öteki berikine tosluyor. Düşen kalkan, kayan yuvarlanan, tökezleyen sendeleyen birbirine karışmış. Bir itişkakıştır gidiyor. Allah göstermeye, bir yere düşüp de kalsan, basıp ezip çiğneyip seni unufak edecekler ki, bunu da Allah yaratmış diye bir dönüp bakanın, bir acıyanın olmayacak.

Yahu ben nasıl bir yere geldim Bey, bu nasıl bir İstanbul? Biri beni arkamdan dürter, höst diye başımı çevirip bakarken başka biri "Ulan ayı!" diye bağırıp soldan çarpıyor. Soldakine bakayım derken, sağdan bir başkası itip "Dangalak!" diyor. Hangi namussuz bana dangalak diyen diye aranırken biri böğrümü yumrukluyor. Ulan ben sana şimdi, demeye kalmıyor, çarpan, vuran, dürten, dirsekleyen, toslayan. Hemi de bağırıyorlar ki, nasıl bir bağırma:

— Bundan başka İstanbul yok ayım...

— İnsan gibi yürü dangalak...

— Önüne ardına bak öküz...

— Hıyar, ne dikiliyorsun, yürüsene...

O deliler pazarının, o deliler panayırının kalabasından canımı bir kurtarıp bir dingin yere varsam, iş bulmaktan, çalışmaktan çoktan vazgeçtim, hemen döneceğim köye ya, o insan batağından

nasıl kurtulacağım?

İnsanların çarpması, omuzlaması, dürtmesi yetmezmiş gibi bir de arabalar var ki, insandan kaçarken arabaya, arabadan kaçarken insana çarpıyorsun. Arabaların sürücüleri daha da kötü, arabanın düdüğünü öttürerekten, borusunu çalaraktan bağırıyor:

— Önüne bak, hıyar ağası...

— Ezilip geberdiğine yanmam, insan yerine koyup bir de benden hesap sorarlar ayı...

Nereye koşarlar böyle, kimi kovalar, kimden kaçarlar? Ben de uyup onlarla koşacağım ya, hepsi bir yana koşmuyor ki... Başım dönüyor fır fır, gözlerimin önünde ışıklar uçuşuyor pır pır, içim bulanıyor, aman kusmayım diye zor tutuyorum kendimi.

Canımı kurtarmak için çırpınıp dururken inceden bir ses duydum, kız sesi gibi bir ses:

— Ulan hırt! Ne sallanıp duruyorsun... Burası davar yaylağı mı? Yürrrüüü... Kereste!

Bir de baktım, çelimsiz bir oğlan çocuğu, cüce gibi bişey. Hani bir elime geçirip de iki parmağımın arasında sıksam, ciğerleri ağzından, barsakları kıçından fırlayacak... Cıkcık diye cıklayarak başımı sallayarak giderken,

— Ne bakıyorsun yabani!.. diye bağırmaz mı!

Üstüne varsam, "Ayı bokuyla oynuyor" diye gülecekler. Gelgelelim,

— Ayı oğlu ayı! diye babamı da karıştırınca, daha kendimi tutamayıp üstüne yürüdüm bunun.

Yürümemle üzerine, Allah Allah... Vara yürüyüp geçseymişim. Bey, ben nasıl bir belaya çatmışım bilmeden. O sıskacık oğlan, dövüş horozu gibi üstüme üstüme sıçrayıp da burnumun direğine bir yumruk indirmez mi! Burnumdan oluk gibi kan boşanmaz mı! Ben kanı görünce daha da azdımsada, neye yarar, oğlan bir çekirge ki, tutulacak, ele geçirilecek gibi değil, sıçrayıp vuruyor, vurup kaçıyor. Kaşım yarıldı. Yüzüm gözüm kana bulandı. Dedim ya, bir tutsam, kehle ezer gibi ezeceğim ya oğlanı, tutulmuyor alçak. Ben yekininceye dek, sağlı sollu iki yumruk atıp öte kaçıyor. Vay dinsiz imansız. Parmak kadarlık çocuktan dayak yiyorum Bey! Altı karışlık boyu var ama pire gibi... Ben iyice bittim, öldüm. "Ulan yeter, yeter alçak, yeter, elverdi..." dedimse de oğlan insafa gelmeyip "Ulan hırto..." deyip vuruyor, "Ulan

hıyar..." deyip yumruğu indiriyor. Nerden bulaştım, kendimi oğlanın elinden alıp kurtaramıyorum. Saklayacak değilim ya Bey, hırsımdan vallaha ağlamaya başladım. Kaşımdan, burnumdan kan akar, gözümden yaşlar akar; salyam sümüğüm birbirine karıştı. Başladım kaçmaya... Kaçıp canımı kurtaracağım ya, ardımı bırakmıyorlar ki... Salt o oğlan değil, seyre gelenler de ardıma düştü. Bağıran bağırana:

— Yuuu, yuuu... Ayı! Hırto...

Bir zaman sonra insan burgacına karışıp yittiler de çok şükür kurtuldum. Vay İstanbul, vaaay... Ocağın bata, evin barkın yıkıla İstanbul... O ilk günü belki İstanbul'un panayırına düşmüşümdür diye düşünüp iki-üç gün daha kaldımsa da, hergün böyle... Hemşerileri bulup, aman bana bir iş, dedim. Onlar da, kimi aylardanberi, kimi yılı geçmiş, iş arar dururlarmış. İş nerde? Alamanlar bizden işçi isterlermiş ama, kadın işçi isterlermiş. Şu Alaman'ın aklına bak sen; ulan, karıdan işçi olur muymuş? Nedenmiş kadın istemeleri? Şundan ki, birincisi kadınlar ucuza çalışırmış, ikincisi de yumuşak başlı olurlarmış. Sonunda baktım, olacağı yok, döndüm köye. Köye döndüm ki, benim karı zaptolmuyor. Bana kargışlar yağdırmakta, gece gündüz ilenmekte... Nedir, ne değildir diye araştırınca bir de öğrendim ki, kasabadaki akrabası bir karı Almanya'da işçiyken izinli dönmüş ve benim karının zihnine girmiş. "Kız burda bu rezillik çekilir mi, Almanya'ya gel de insanlığını bil!" demiş ve önayak olup karımın Alaman'a işçi durması için işlemlere başlatmış. Aman etme, gitme, dur dedimse de, dinletemedim. "Hele ilkin ben bir gideyim, ardımdan seni de aldırtırım..." diyor. "Kız, seni boşarım," dediysem de "Aman, bugünden tezi yok..." demez mi! Benim karı iyicene baştan çıkmış.

Sonunda, herbir işlemini bitirdi, çocukları bir akrabasına bırakıp savuştu gitti Alaman içine. Çocukları bıraktığı akrabası karıya Alamanya'dan para gönderecekmiş.

İki ay diyende bundan mektup geldi. "Alamanya'ya geldim de insan olduğumu anladım. Burdaki işçi kadınlar istekte bulunursa kocalarını da yanlarına getirtiyorlar. Burda iş çok. Gelir burda bir iş tutarsın. Sonra da çocukları getirtiriz. Şimdilik sana beşyüz Doyça Mark çıkarttım bankayla. Bir ayak önce işlemlere başla da gel..."

Ulan aferin karıya. Ötedenberi bilirim, bir has karıdır ki, üstüne bulunmaz. Benim diyen erkek bile benim karının eline su dökemez. Beşyüz Doyça Mark ne demek? Karşılığı bizim paramızla, dünya para... Keyfime diyecek yok; kasketi yana yıkmışım, uçlu cıgarayı yakmışım, köyün içinde gezip dolanıp durmaktayım. Karım ordan belgeleri de gönderdi, ben de burdan başvurdum. Benim izin de çıktı. Gelgelelim İstanbul'daki Alaman doktorunun muayenesinde terslik çıktı. Bizi onar onar muayeneye sokuyorlar. Alaman doktorun buyurduğunu dilmaç bize çeviriyor. "Soyunun!" Soyunduk. "Anadan doğma, cıbıl kalacaksınız; bir donla..." Öyle yaptık. "Arkanızı dönün!" Döndük. "Donları sıyırın!" Tövbeee! Donları da sıyırdık. Bu kez "Domalın!" demez mi! Yanımdakine,

— Bu ne iş arkadaş, dedim; demek bu Alaman "O biçim" olanları istemiyor.

O da bana,

— O biçim olmuşsun, bu biçim olmuşsun, hangi biçim olursan ol, Alaman'ın umurunda mı? Yeter ki çalış. Doktor kıçımıza bakıyor ki, basur var mı, basur memesi var mı, kan geliyor mu? Çünkü, basurlu adam çalışamaz iyi.

Kıçımıza da baktılar. "Dönün!" Döndük. "Açın ağzınızı!" Açtık... Alaman doktor evirip çevirip baktı ağzıma, sonra dilmaç lafını çevirdi: "Sen Alamanya'da çalışamazsın, dişlerin çürük ve de eksik..." Eyvah! N'olacak şimdi? "Dişlerini doldurt, yaptırt, öyle gel yeniden..."

Aklıma ne geldi bilir misin, bunlar bizi domaltıp kıçımıza baktıkları gibi, kadın işçilere de böyle mi baktılar? Tövbeler olsun, ne nikâh kaldı ne bişey... Utancımdan kimselere de soramıyorum. Sonra düşündüm kendikendime ki, kadınlarınkine de kadın doktor bakmıştır diyerekten avundum.

Karıma mektup yazıp durum böyleyken böyle, altım sağlam çıktıysa da dişlerim bozuk çıktığından, aman dişlerimi yaptırmaya acele Doyça Mark gönder. Gönderdi. Dişimi neyimi hep yaptırdım. Bu kez muayeneden altlı üstlü sağlam çıkıp atladığım gibi tirene, ver elini Alamanya. Tirenden indim, bir kalaba, bir kalaba... Yazışmıştık ki, karım beni karşılaya... Görünürlerde yok. O yana bak, bu yana bak, yok. Ben böyle bakınıp dururken sarı saçlı bir kadın yanıma sokulup,

— Herif, ne bakınıp duruyorsun? dedi.

— Karımı arıyorum... dememle, bir kıkırdayıp, kikirdeyip güldü ki, sanırsın Beyoğlu karısı...

— Ben seni tanıdım da sen beni tanımadın mı, hay ocağı batasıca, bir yılda ne çabuk unuttun beni... deyince sesinden tanıyıp ayıktım. Evet, benim bildiğim karıma hiç benzemiyor değil; azbuçuk benziyorsa da, benim karı gitmiş, yerine ona benzer başka bir karı gelmiş. Şalvarı neyi atmış. Yüksek ökçeliyi, ince çorabı giymiş mi sana! Kolları cıbıl, göğsü neyi ortada. Saçlarını kestirip, sarıya boyatmış.

— Sen sen olduğunu söylemesen, tövbe tanımazdım seni... dedim.

Onca kalabanın ortasında sarılıp da beni öpmeye de kalkmaz mı!

— Dur kız... Dur hele... O nasıl şey? Dellenme! diyerek bunu iteledim.

— Bura köylük yer değil herif, dedi; burda öpmek öpüşmek âdettir. Karısı erkeği herkesler burda güvercinler gibi öpüşür ve serçeler gibi ötüşür. Öpüşmezsek kınarlar, deyip bir daha boynuma sarıldı; hem de dudaklarıma yapıştı. Onca insanın içinde rezil olduk mu?

Bavulları yüklendik, gidiyoruz. Çıktık bir merdiven basamağına ki, Allah Allah, sen duruyorsun, merdiven kendiliğinden yürüyor...

— Kız bu nee?

— Dur hele sen, bu daha bişey değil.

— Kız, tut beni, düşeceğim; demeye kalmadı, o yürüyen merdiven üstbaşa gelip beni silkeleyince, bavullar biyana, ben biyana... Benim karı güler kıkır kıkır... Bir camlı yere geldik, benim karı camdan içeri girdi, yoksa cam mı açıldı ne oldu, öte yana geçti. Arkasından ben gidiyorum. Önümdeki o cam kendiliğinden açılmaz mı! Oysa ora cam kapıymış ve de kendiliğinden açılırmış. Allah Allah! Hadi merdivenin kendiliğinden yürümesini anladım da, ya o cam kapı benim geldiğimi nasıl anlayıp da kendiliğinden açılıyor?

— Kız, bu nee?

— Dur hele sen, o daha bişey değil.

Önüme bir cam duvar daha geldi. Ben gene önceki gibi, bu da kendiliğinden açılacak belleyip yürümemle kafamı cama vurunca,

— Kız, bu neden açılmadı? dedim.

— Görmedin mi, o kapı değil... dedi karım.

Susamışım, içim yanıyor.

— Kız, su ney yok mu buralarda?

— Olmaz olur mu?

Duvar boyuna dizilmiş düğmeli düğmeli parlak makinalar var. Deliğinden Alaman parasını atıp düğmesine basınca alttan dolu bardağı aldı. Bana verdi. Bir bardak da kendisine aldı.

— Kız, bu nasıl şey?

— Burda su içilmez, ayıptır, bira; dedi.

Başka bir yandaki gene düğmeli makinalardan birinin deliğine para atıp düğmesine basınca bu kez deliğinden bir küçük paket çıktı.

— Kız o ne?

Bişey dedi ya anlayamadım. Ne dediğini sonradan öğrendim. Prezervatif demiş.

— Kız o ne olacak?

— Sen kullanacaksın, dedi.

— Nerde kullanacağım?

— Eve gidince...

Karı önde, ben ardından gidiyoruz. Karıyı ardından görünce, yürümesine şaşıp kaldım. Yürürken kıçının bir kanadı bu yana, bir kanadı o yana gidiyor.

— Kız imansız, bu nasıl yürümeler, sen bu kıç atmaları nerden öğrendin? diye bağırdım.

— Aaaa, ne varmış yürümemde, ben de herkeslere ayak uydurdum, onlar gibi yürüyorum işte... dedi.

Bir arabaya bindik, eve geldik. Evi görünce şaştım şaştım kaldım. Bildiğimiz bey evi, paşa evi...

— Kız, bu ev bizim mi?

— Bizim ya... Bak, bu buzdolabı. Bu çamaşır makinası. Bu elektrikli süpürge. Bu bulaşık makinası, bu radyo, bu televizyon.

Oturacağım yerde bişey gördüm.

— Kız bu ne?

— Saç kurutma makinesi.

— O n'oluyor kız?

— Banyodan çıkınca saçımı kurutuyorum. Hadi banyoya gir, hazırladım.

O nasıl bir banyo canım... Karım yıkamasa, töbe ben kendim yıkanamazdım.

Karım sofrayı düzdü... Bardaklara şarapları döktü. Karşıma geçip oturdu. Bir de bacak bacak üstüne atıp cıgarayı ağzına alıp,

— Hadi yak... demez mi?

— Kız, sen cıgara da mı içiyorsun?

— Burda herkes içiyor, ben de alıştım gaari...

Yiyip içtik, yatağa girdik. Yatağa girince karım, o makinadan aldığı şeyi bana verip,

— Hadi kullan... dedi.

— Nasıl kullanacağım kız?

— Nasıl kullanacağımı da gösterdi.

— Biz kendi bildiğimizden, çıplağından ne kötülük gördük de şimdi aletli yapacağız? dedim.

Canını sokakta bulmamışmış. Çocuk düşüre düşüre öleyazmış. Ya hap alasıymış, yada kaput kullanmalıymışım. Hapın kadına zararı varmış. Dediğini yaptım yapmasına ya, kaputlu olunca benim nefsim söndü, erkekliğim uyanmadı, ne yapsan ı-ıh... Pek bir canım sıkıldı. Bütün bu olanlardan gönlüm bulandı,

— Kız, dedim, ben buralarda yapamayacağım, hadi gel biz köye dönelim.

— Dur hele, yavaş yavaş alışırsın.

Ne dersin Bey, benim karı haklı çıktı. Allahıma çok şükür, ben bir zaman sonra o Alaman memleketine alıştım. Bir fabrikada iş buldum. O fabrikada onbin kişi çalışırmış. Fabrikanın ne yaptığını bilen yok. Yahu insan çalıştığı fabrikanın ne çıkardığını, neye yaradığını bilmez mi? Kimse bilmiyor işte. Çünkü neden bilmiyor olduğunu sonradan öğrendim. Bu bizim fabrika, herbişeyin bişeyini yapıyor. Ne gibi? Otomobilin, buzdolabının, deniz motorunun, televizyonun, çamaşır makinesinin, yani herbişeyin bişeyini, bir parçasını yapıyor. De ki parça fabrikası... Bunun yapmadığı hiçbir parça yok.

Orda bant işçisi diyorlar, ben bant işçisi oldum. Bu Almanya'da herbişey kendikendine oluyor; merdiven kendiliğinden yürüyor, kapılar kendiliğinden açılıyor, otomat denilen makinalar kendiliğinden bira veriyor, kaput veriyor, çiklet veriyor, işte bu bantlar da durmadan kendiliğinden insanın önünden geçiyor. Bant önünden geçerken her on dakikada bir, bantın üzerindeki bir

yuvarlak demir boru da geçiyor. Benim işim, o yuvarlak borunun çapağını alıp gene yerine koymak. Çapağını iyi almadın mı, makina kendiliğinden boruyu dışa atıyor. Yani, insan olsa yutturursun da, öldür Allah makinaya yutturamazsın. Her on dakikada bir demir boruların çapağını almak zorundayım; yetiştiremedin mi, yürüyen bant arkadan öteki demir boruyu koşturuyor. Yani durmanın, soluk almanın, dur aman çişim var demenin yolu yok. Dört saat öğle öncesi, dört saat öğle sonrası yürüyen bandın başındasın. İlkin zor geliyordu, sonra sonra alıştım. Bir de bu Alaman fabrikasında bir âdet var biz çalışırken çalgı çalınıyor. Bildiğimiz çalgı, artık kaset mi, plak mı bilemem, ama hep çalgı var. Biz işe başladık mı, çalgı da başlıyor; paydos deyince çalgı da duruyor. Allah razı olsun; bu Alaman patronu kadar iyi bir patron olamaz. Çalgıya, şarkıya kadar herbişeyimizi düşünmüş. Çalgımız, şarkımız olunca, biz de güle oynaya çalışıyoruz. Benim karının çalıştığı yer de çalgılıymış. Neden sonra anladım ki, benim karının kıç oynatması, oynayaraktan yürümesi, salt kıçının değil, herbir yanının oynaması, işte o çalıştığı yerdeki çalgı yüzündenmiş. Salt benim karı değil, öteki işçi karılar da çalgıya uya uya başlamışlar hoplaya zıplaya oynayarak çalışmaya.

İşte böyle Bey, çok şükür biz düzenimizi yoluna koyduk. Çocukları da getirdik. Karım ayda binbeşyüz Doyça Mark alıyor, ben binikiyüz... Azbuçuk Alamanca'yı söktüm sayılır. Pirivat demeye, kırank demeye, dankeşön, zerşöön demeye bile başladım. Bandın başından ayrılabilsem daha da iyi öğreneceğim ya, banttan kendimi kurtaramıyorum. Bizim iki oğlan büyüyor. İşler iyi... Herbişey tıkırında gidiyor. İşler yolunda dersem, o İstanbullu Hasan gelinceye dek iyiydi; ne zaman ki Hasan geldi, bizim de ağzımızın tadı bozuldu. Bu Hasan gayet girgin, şeytanı gebe bırakacak kadar kurnaz, dili baldan tatlı bir adam... Biz bununla arkadaş olduk. Aslı İstanbullu değil. Hopalı'ymış, ama İstanbul'da çok kaldığından artık İstanbullu olmuş. Bu Hasan'ın bilmediği yok, herbişeyi biliyor ve de okuryazar bir adam ki, evinin her yanı kitap yığılmış. Alamanya'ya geleli çok olduğundan bir Almanca konuşuyor ki, bizim başımızdaki Alaman ustası da onun kadar Alamanca konuşamaz.

Biz bununla arkadaş olduk ya, o bana geçmişini anlattı, ben ona geçmişimi anlattım. Size bu anlattığım İstanbul'a gidip de

orda altı karış boyunda oğlandan dayak yiyişimi, İstanbul'dan kaçıp köye gelişimi, karımın zoruyla ve aklıyla Alaman içine düşüşümüzü neyi, hepsini anlattım.

Biz bununla sıkıfıkı olunca, bu Hasan'ı eskidenberi tanıyan Türk işçiler bana gelip, öğütler vermeye başladılar:

— Bu İstanbullu Hasan gayetle kışkırtıcı ve de gayetle bozguncunun biridir ki, girdiği her fabrikanın uyumunu bozar ve de altını üstüne getirir. Sonunda ordan kovulur. Bir kendi kovulsa iyi, kendine ayak uyduran kandırdığı beşon işçiyi de kovdurtur. Bunun girip çıkmadığı, kovulmadığı fabrika kalmamıştır Almanya'da. İşte buyüzden arkadaş, sen sen ol, ayağını denk et... Bu kışkırtıcıya, bu bozguncuya aman uyarsın da başın yanar. Kişi arkadaşından azar, dememişler midir? Aman... Bizden uyarması, gerisi senin bileceğin iş...

Şunların söylediği de bir lafa benzer laf mı? Ne demek yani? Ulan, ben eşşek miyim ki, elin sözüne uyayım da kendi düzenimi bozayım! Belli ki İstanbullu Hasan'la aramı bozmaya çalışıyorlar. Biz hep Hasan'la birlikteyiz. Çünkü adam ne söylese bişey öğreniyorum.

Bigün bu Hasan bana,

— İstanbul'a gittiğinde seni o çelimsiz oğlanın evire çevire neden dövdüğünü biliyor musun? dedi.

— Bilemiyorum ama, merak da ediyorum, dedim.

— Öylcyse gel benimle sana anlatayım, dedi.

O gün ikimizin de izinli günümüz. Beni bizim fabrikaya götürüp bir büyük makina bölümüne soktu. Alaman ustabaşıyla bişeyler konuştu. Sonra beni o koskoca makinanın yanına götürüp,

— Şu makinaya bir iyice bak! dedi.

Baktım, baktım, bakmaktan başım döndü. Çünkü, makinanın belki bin tane parçası, kolu, mili, çemberi, dişlisi, vidası var ve herbiri hiç durmadan boyuna oynuyor, gidip geliyor, işliyor.

— Anladın mı? dedi.

— Yok, dedim.

— Dinle öyleyse... O çelimsiz oğlan var ya, hani seni evire çevire döven, işte o çocuk, İstanbul denilen yerde, işte bu makinalara benzer makinaların içinde doğup büyümüş. Otomobilin motorunu görmüş, atölyenin tezgâhında çalışmış, hep motorların, makinaların arasında... İnsanoğlu, kır atın ya huyundan ya

suyundan, demişler. Üzüm üzüme baka baka kararır, demişler. Ne demek? Bir insan neyin içinde doğar büyürse ona benzer, onun gibi olur. Bak şu makinanın koluna, ama iyi bak. Bak, çelik kol, nasıl durmadan gidip gelip dişli kurşuna bindiriyor: Tak-tak-tak; tıpkı o oğlanın senin suratına inen yumrukları gibi. Makinanın koluyla oğlanın kolu birbirine benzemiş.

Sana gelince, oğlum senin yaşamın kara öküzün ardında geçmiş. Elinde bir üvendire, deyha kara öküz, oha kara öküz... Başka ne? Bir de kara toprakla boğuşmuşsun. Al kara toprak, ver kara toprak... Elin, ayağın kara toprak gibi çatlamış. Eee, kır atın ya huyundan, ya suyundan demişler ya... Sen de kırk yıl kara öküzün yanındasın. Öküz öküz olduğundan senin huyun öküze geçecek değil ya; ama öküzün huyu sana geçmiş; öküz gibi yavaştan yavaştan, öküz gibi ağırdan ağırdan... Neden sen güleş tutmasını bilirsin de, Amerikalısı, Avrupalısı boks yapmasını bilir; çünkü sen hep toprakla boğuşmuşsun, güleşmişsin... Ya ötekiler? Onlar, makineyle, motorla içlidışlı. Senin kolun sapanın kolu gibi, onun kolu makinanın mili gibi... Nasıl ki sen, fabrikadaki bantın karşısında ağzını açıp duramazsan, esnemeye, başını kaşımaya zamanın yoksa, bant durmadan işemeye, su içmeye gidemezsen, işte İstanbul gibi bir kentte de, yolunda, alanında duramazsın, ağzını açıp havaya bakamazsın, sallana sallana yürüyemezsin; yoksa çarpan, vuran, dürten, itcleyen, atar devirir seni öte yana, çiğner, ezer geçer. Şimdi anladın mı sana İstanbul'da neden "Ohaa!" diye "Öküz!" diye bağırdıklarını... Ama bant var ya, fabrikadaki bant, işte o bantın önünde çalışa çalışa, bak o zaman sen de banta benzeyeceksin bir zaman sonra, sen de bant gibi hızlı gitmeye başlayacaksın.

Sözleri ilkin ağrıma gitti ama, baktım düşündüm, doğru... Alamanya'ya geleli o sıra daha dört yıl olmuştu, ben de fabrikadaki banta benzemiştim; ulan yirmi yıl hep böyle bantta çalışsam, bantın kendisi olacağım.

— Hasan Kardaş, sen bunları hep kitaplardan mı öğrendin? diye sordum,

— Kitaplar bunları yazmaz, ama bunları düşünmesini öğretir... dedi.

Ertesi gün fabrikaya gittiğimde orda herşeyi bir yabancısadım ki; bir önümden vız diye geçen banta bakıyorum, bir ellerime

bakıyorum... Ulan bu fabrikada ben de bir bant olacağım... Akşam eve gidince benim karıya baktım, allak bullak oldum; demek karının oynaması, her bir yanının, kolunun, göğsünün titremesi, yürürkene kalçasını ırgalayıp kıç oynatması hep bundanmış. Karı, çalıştığı fabrikada makinaların ve de evdeki makinaların içinde dolana dönene, sonunda onlara benzemiş. Bir de arkasından baktım, karının kıç oynatması, aynen çamaşır makinasının dönen kursu gibi...

Karıya birden,

— Kız ulan, kıç atıp durma namussuz! diye bağırdım.

— Ne kıç atması herif, deli misin sen? dedi.

Demesiyle buna sağlı sollu iki yumruk atıp aldım altıma ve o zaman birden Hasan'm dedikleri aklıma düşüp, yahu ben bu karıyı eskiden şamarlardım, ya şimdi nasıl yumrukladım diye düşünüp kolumun makina koluna döndüğünün ayırdına vardım. Bunun üzerine karıyı bırakıp çamaşır makinasının üstüne yürüyüp, arasına bir demir çubuk sokup, çamaşır makinasının benim karının kıçı gibi dönen kursunu kırdım.

— Karı ağlıyor, ben su kaynatmış radyatör gibi soluyorum; o sıra kapı çalınıp da Hasan gelmez mi!

Ben de karıyı neden dövdüğümü, çamaşır makinasını nasıl kırıp parçaladığımı, sana anlattığım gibi O'na da anlattım Bey.

— Arkadaş, dedi, makinaya düşman olmakla ona daha çok yenilirsin; hangi öküz arabası kamyondan daha çok yük taşıyabilir, hangi at otomobilden hızlı gidebilir? Bak sen şimdi yenildin işte çamaşır makinasına...

— Nasıl yenilmişim, kırdım, parçaladım onu... diye bağırdım.

— Yenildin ki, hem de nasıl... Yepyeni makinayı kırdın, yarın gidip başka bir çamaşır makinası daha alıp para cezası ödeyeceksin.

Dediği çıktı Hasan'm, ertesi gün bir başka çamaşır makinası aldık.

— Peki, bu böyle n'olacak Hasan kardaş?.. Makina gibi gideceğiz, makina gibi duracağız, karımız makina gibi kıç atacak; biz bu makinaya esir mi düştük yahu...

— Makinadan üstün neyimiz varsa onu kullanacağız. Makina bizden üstün olmaya üstün, ama makinanın aklı yok... Biz de aklımızı kullanıp makinanın kölesi olmayacağız.

Nasıl olacak bu iş? Hasan'ın dediğine göre bu iş, insan olduğumuzu unutmamakla olurmuş. Neymiş insan olmak dersen, o da insanın hakkını aramasıymış. Oysa makina hakkını arayamazmış. Ya hakkımızı nasıl arayacağız? İlk iş sendikaya üye olmalıymışım...

Ah Bey, ah... Bana dedilerdi de inanmamıştım. Bu oğlan, şeytanı bile becerip gebe bırakır, seni haydi haydi kandırır, gözünü aç, sonra yanarsın, dedilerdi ya, nah kafa bende, inanmadıydım.

Ben bunun sözüne uyup fabrikadaki sendikaya üye oldum.

— Şimdi ne edeceğiz Hasan Kardaş?

— Şimdi hakkını arayacaksın?

— Nasıl arayacağım?

— Önce sen işçi temsilcisi seçileceksin.

— Aman etme yahu, ben nasıl işçi temsilcisi olurum!

— Olursun, olursun... Fabrikanın yarı işçisi Türk. Yugoslav, Yunan, Arap işçiler de var... Ancak yüzde yirmisi Alaman işçi. Onlar da seni destekleyecek.

— Sana daha yaraşır bu iş, sen neye olmuyorsun işçi temsilcisi?

— Ben mimliyim, benim adım çıkmış. Ben öne çıktım mı, beni burdan da kovarlar.

Yahu Hasan bana herşeyi açık açık söyledi de ben gene ayıkmadım. Neyse, sendika seçimlerinde ben gerçekten işçi temsilcisi seçildim. Seçildim dersem, ben kendim seçilmedim ya, Hasan'ın çabasıyla oldu bu iş. İlkin Alaman işçilerle uyuştu temsilci olmam için, sonra ötekilerle anlaştı. Bizim Türkler'e gelince onlarla anlaşmak zor ki ne zor...

Benim çalıştığım bantı anlattıydım ya, her on dakikada bir, önüme bir maden boru geliyor, ben on dakikada çapağını alıp boruyu salıyorum, ardından başka bir boru geliyor. On dakikada bir; saatte altı boru. Sekiz saatlik iş gününde kırksekiz borunun çapağını alıyorum. Her banttaki iş ayrı. Kimi bant var, daha hızlı yürüyor, kimi bant var daha yavaş yürüyor. Her bantın parçası da başka. Kimi işçi günde altmış, yetmiş parça işliyor, onun bantı hızlı yürüyor ve işi bizimkinden çabuk bitiyor.

Patronun adamı bir buyruk çıkardı ki, işçiler günde elden geçirdikleri parça sayısını artırırlarsa ek olarak para alacaklar. Şu insanlığa bak sen. Hay Allah razı olsun... Her işçi günde işlediği

parçanın sayısını artırmaya başladı. Ben günde kırksekiz borunun çapağını alırken, çıktım elliye, altmışa; derken seksene... Bantı hızlandıran, Alaman ustabaşı. Bağırıyorum; koyver lan, koyver bantı gelsin... Bizim Türk işçileri başta gidiyor. Bizim fabrika, eskisinin üç katı, dört katı üretmeye başladı. Salt bizim fabrika değil, Alamanya'daki tüm fabrikalar öyle... Kimin yüzünden? Hep bizim Türk işçilerinin yüzünden. Hatta bir Alaman Bakanı televizyona çıkıp, Türk işçilerinin çalışkanlığını öve öve bitirmedi. Göğsümüz kabarıyor ki, nasıl bir kabarma... Ben binikiyüz Doyça Mark aylık alırken, bantı hızlandırınca ilk ay binbeşyüz Doyça Mark almadım mı! Fabrikada bizim Alaman ustabaşına bağırıyorum:

— Yahu, sal şu bandı be, sal be... Daha hızlı, daha hızlı be...

İkinci ay binyediyüz Doyça Mark aldım, daha ertesi ay binsekizyüz.

— Ustam, sal şu bantı... Koyver!

Benim ellerimi göreceksin, el değil makina, makina! Hiçbişey gördüğüm, düşündüğüm yok. Gözüm kulağım bantta; banttaki borularda. Başka şey görmeye, düşünmeye zaman yok ki...

— Sal ustam şunu, koyver yürüsün kurban olduğum...

O ay aldım bindokuzyüz Doyça Mark...

Herşey iyi, yolunda da, karımın dediğine göre, ben geceleri uykumda "Sal ustam... Koyver kurban olduğum... Bırak gelsin... Daha hızlı!" diye bağırırmışım, biyandan da elim kolum durmadan işlermiş...

Ne oldusa oldu, fabrikanın Alaman işçileri biz Türkler'e düşman kesildi. Niyeymiş? Biz neden daha çok iş çıkarıyormuşuz? Günde kırksekiz boru çapağı alırken, neden yüzden çok boru çapağı almaya başlamışım. Belli bişey, herifler Türkler'i kıskanıyor. Neden, daha çalışkanız. Neden, daha çok para kazanıyoruz diyerekten... Ulan hayvan, sen de çalış, sen de kazan. Öyle değil mi Bey? Bu bizim İstanbullu Hasan da Alamanlar'dan yana olmaz mı? Bak hele sen...

Bigün geldi bana,

— Akşam işten çıkınca birlikte olalım... dedi.

Gittik bir restoranta, içiyoruz.

— Sende Türk kanı yok mu, dedi, senin bu Alamanlar'dan yana olmanı sana hiç yakıştıramadım.

Neden bantı hızlı döndcrttiğimi sordu.

— Alaman işçiler de adam olsunlar, çalışsınlar bizim gibi, daha çok para kazansınlar... Bizi kıskanıyorlar besbelli... dedim.

— Dur hele azbiraz da beni dinle arkadaş, dedi; sen hesap bilir misin?

— Bilmem, dedim.

— Bilmediğin ortada, dedi; iyi dinle. Fabrikanın üretimi, kendi yazdıklarına, söylediklerine göre üç kat arttı. Üretim üç kat arttı ne demek? Üretimi üç kat artıran kimlerse, onların da üç kat daha fazla para alması demek değil mi hey avanak?..

Üretimi artıranlardan biri de sensin. Sen günde kırksekiz parça yaparken binikiyüz Doyça Mark aylık alıyordun. Üç kat olunca ne alacaksın? Üçbinaltıyüz Doyça Mark değil mi? Oysa sen şimdi ne almaktasın?

— Bindokuzyüz Doyça Mark.

— Peki, aradaki senin hakkın olan binbeşyüz Mark ne oluyor?

Gene aklımı neyimi karıştırdı.

— Bırak allasen, Allah bin bereket versin, bindokuzyüz Mark dünya para.

— Arkadaş, hani aklını kullanacaktın da makinanın kölesi olmayacaktın?

— Kim? Ben mi makinanın kölesi olacakmışım... Başlatma beni makinasından.

O gece Hasan'la azbişey küs ayrıldık.

O ay benim aylığım düştü binyediyüz Doyça Marka. Oysan ben gene eskisi gibi çalışmaktayım, elim kolum makina gibi. Vardım Hasan'a,

— Ne iştir bu Hasan Kardaş? diye sordum.

— Şimdi anladın mı neden Alaman işçilerinin size kızdıklarını? dedi.

— Anlamadım, dedim.

Anlattı. Biz fabrikaya çalışmaya geldiğimizde her bant işçisinin norm dedikleri bir iş çıkarma sayısı varmış. Diyelim, benim çalıştığım bantın normu, günde kırksekiz parça boru... Başka bantınki, otuz parça, altmış parça... Bu normdan fazla iş çıkarırsan, parça başına fazladan para alıyorsun. Türk işçileri fazla para alacağız diye ha babam de babam çalışıp da günde yaptıkları parçaların sayısını yükseltince, demek bir insan bir günde bu kadar

parça yapabiliyormuş diye, patron normu yükseltmiş. Benim bantın normu da, kırksekizden, ellialtı olmuş. Eskiden kırksekizden fazlasının parasını verirlerken, şimdi ellialtıdan fazlasının parasını veriyorlar. Bak işe... Alaman işçilerin bize kızması bundanmış.

— E ne yapacağız Hasan Kardaş şimdi?

— Aklımızı kullanacağız. Yakında sendikamızın toplantısı var, sen orda temsilci olaraktan konuşacaksın.

— Aman etme, ne konuşacağım?

— Ben sana söylerim.

— Peki Hasan Kardaş.

Toplantı günü geldi çattı, bana bişey söylediği yok. Toplantı başladı.

— Aman Hasan Kardaş, ne diyeceksem de bana...

— Arkadaş, dedi, sana vereceğim aklın benden çıktığını kimseye söylemeyeceksin. Söz mü?

— Söz.

— Patronun temsilcileri, olmaz diye direnecekler. Sen daha çok direneceksin ve Alaman işçileri de seni destekleyecekler. Bu akıl kimden geldi diye sana soracaklar, ağzını arayacaklar. Aman haaa! Bir anlarlarsa ki bu iş benim başımın altından çıkıyor, bilmiş ol, beni işten kovarlar.

— Hiç kaygılanma Hasan Kardaş... Sen hele benim ne diyeceğimi söyle bir.

— Fabrikada çalışırken çalgı istemiyoruz diyeceksin, çalgı, şarkı yok... İstemiyoruz.

İyi de, bunu benim aklım hiç almadı. Adam, eksik olmasın, bizim için fabrikanın her yanına hoparlörler koydurtmuş, nereye gitsen bangır bangır çalgı ney çalar.

— Aman Hasan Kardaş, çalgısız bir gazino bile çalgılıdan ucuzdur. Çalgılı yerin tarifesi daima yüksek olur. Patron bizden çalgı parası da kesmiyor. Sevabına plaklar çaldırıyor ki, eğlene eğlene çalışalım. Şimdi biz çalgı istemiyoruz deyince, o da çaldırmaz...

— Sen hele istemiyoruz de bakalım, kaldıracak mı?

— Neden çalgı istemiyoruz; onu da de bir...

— Nedenini sonra anlatacağım.

Toplantı başladı. Ben söz alınca, çalgı malgı, şarkı markı istemediğimizi söyledim. Bu sözü söylememle ortalık karıştı.

Patronun temsilcisi kızdı ki, nasıl bir kızma... İşçinin bunca derdi varken, para derdi, konut derdi, sağlık derdi, ben kalkmışım çalgıylan neyle uğraşıyormuşum. Çalgı hiçbir zaman kalkamazmış. Temsilcisi olduğum Türk işçiler de buna razı olmazlarmış.

Çalgı kalksın deyince patron temsilcisinin kızıp bağırmasından ben de kuşkulandım. Ulan bunda bir iş var ama ne? Öyle ya canım, işçi çalgı istemiyorum deyince, aklı olan patron, peki öyleyse der, çalgıyı keser. Yok, bu ille çalgısız olmaz diyor. Alaman temsilciler de benden yana oldular. Biz, çalgı istemeyiz diyoruz, onlar ille çalgısız olmaz diyor. Kıyamet koptu. Sonunda anlaşamadık, toplantı on gün sonraya ertelendi.

O toplantı bitince, patronun temsilcileri beni odalarına çağırdılar. Gittim. Aman bana bir güler yüz, bana bir ikram, bana bir saygı bunlarda. Derken derken, benim ağzımı aramaya başladılar. Bu çalgı istemeyiz aklı kimden çıkmış, bu aklı bana kim vermiş, akıl hocam kimmiş. Bu benim kendi aklım diyorsam da inanmıyorlar. Bende böyle bir akıl olmaz demeye getiriyorlar. İlle akıl hocası kim? Hasan'a sözverdiğimden O'nu ele vermedim.

O gün akşam Hasan bana dedi ki,

— Patrondan yana olanlar, bizim Türk işçilerini kışkırtmışlar, çalgı istemiyoruz, dediğin için seni temsilcilikten düşüreceklermiş. Türk işçileri çalgı isteriz diye tutturmuşlar...

— Peki n'olacak şimdi Hasan Kardaş?

— Bunun böyle olacağını önceden biliyorduk. Sen şimdi yenileceksin. Patronun temsilcisine, pardon diyeceksin. Ben yanlış yapmışım, diyeceksin. Benim Türk işçi kardaşlarım çalgı istermiş, diyeceksin. Ama diyeceksin, bu fabrikada Türk işçisi çoğunlukta olduğundan, biz bu sizin alafiranga çalgınızdan anlamıyoruz, biz alaturka çalgı, alaturka şarkı isteriz diyeceksin. Herifler, bir yanılıp da, alaturka şarkıya, çalgıya evet dediler mi, işte o zaman analarını belledik.

Devrisi gün, Hasan'ın önerisiyle biz Türk işçileriyle bir toplantı yaptık. Ben temsilci olaraktan konuşmaya çıkınca, bana bir yuuu çektiler ki, yuhadan salonun camları zangırdadı. Ben Hasan'ın dediği gibi konuştum:

— Kardaşlarım, arkadaşlarım, hemşerilerim... İlkin bir dinleyin, sonra yuu çekin... Çalgı istemiyoruz, olur mu hiç? Olmaz. Biz çalgı da isteriz, şarkı da... Ama şu var, biz alaturka şarkı, alaturka

çalgı istiyoruz. Bu anlamadığımız alafranga gürültüden kafamız şişiyor.

O yuu çekenler bir alkış tuttular ki, alkıştan salon yıkılacak sanırsın. Hepimiz alaturka çalgı istiyoruz.

Alaman işçi temsilcileri de dediler ki:

— Türk işçileri çoğunluktur. Çoğunluğun dediği olur. Değil mi ki Türkler alaturka istiyor, öyleyse alaturka çalınsın.

Hepsi iyi de, ben hâlâ işin içyüzünü anlayamadım. Hasan,

— Anlatacağım... dedi.

— Aman anlat...

— Lafla anlatmak olmaz, deneme yapacağız.

Bizim Hamdi diye candan bir arkadaşımız var. Bu Hamdi'nin arabası var. Bindik Hamdi'nin arabasına. Hamdi direksiyonda. Günlerden pazar. Hasan'ın önerisiyle üçyüzyirmi kilometre ötede bir kente gidiyoruz. Hamdi'ye duyurmadan Hasan bana dedi ki,

— Bak arkadaş, şimdi bir deneme yapacağız. Pikaba kasetleri ben koyacağım. Bir zaman hiç pikap çalmayacağım. Bir zaman alafranga çalacağım. Bir zaman da alaturka çalacağım. Senin gözün saatinde ve kilometre saatinde olacak. Dikkat et, hiç çalgı çalmazken Hamdi arabayı nasıl sürüyor, alafranga çalınca nasıl sürüyor, alaturka çalınca nasıl? Her elli kilometrede bir, çalgının çeşidini değiştireceğim.

Gözüm saatimde ve kilometre saatinde. Otobana çıktık. İlk elli kilometrede Hasan pikabı çalmadı.

— Kaç dakika oldu? diye Hasan sordu.

— Yarım saat, dedim.

— İyi, demek arabayı yüz kilometreyle sürmüş...

Pikapta alafranga bir şarkı başladı, ama o dellenmiş gibi atlaya zıplaya dans ediliyor ya, işte öyle bir çalgı... Biri bitince ötekini koyuyor.

— Elli kilometre oldu, dedim.

Pikabı durdurup,

— Kaç dakika oldu? dedi.

— Yirmi dakika...

— İyi, demek arabayı yüzelli kilometreyle sürmüş.

Kaseti değiştirdi. Pikaba alaturka şarkı koydu. Alaturka şarkının başlamasıyla bizim Hamdi kaykıldı direksiyonun başına, gevşedi, rahatladı. Elli kilometre de alaturka dinleyerek gittik.

— Kaç dakika oldu? diye sordu Hasan.

— Kırk dakika oldu.

— İyi, demek arabayı seksen kilometre hızla sürmüş.

Bu kez alaturkayı değiştirmedi. Daha ağır, daha uzun bir alaturka şarkı koydu. Bir zaman gittik. Trafikçiler önümüzü kesti. Trafik polisi gelip,

— Otobanda bu kadar yavaş gitmek yasak, altmış kilometreyle gidiyorsunuz... diye ceza yazdı.

Biz o kente gidene dek hep böyle deneme yaptık. Çalgı hızlandıkça Hamdi de arabayı hızlı sürüyor, alaturkalaştıkça da yavaş sürüyordu. O kente vardığımızda Hasan, denemeyi Hamdi'ye de anlattı. Hamdi,

— Vay anasını, yahu hiç farkında olmadım... dedi.

Hasan,

— Farkında olsan da bişey değişmez, dedi; işte şimdi biliyorsun, dönüşte de deneriz.

Dönüşte gene denedik. Hamdi,

— Elimde değil, diyor, alaturka çalınca bir gevşiyorum ki, oh ne güzel.

O gece ayrılmadan önce Hasan dedi ki:

— Evlerimizde de deneme yapalım.

— Nasıl?

— Çalgı çalmadan banyoya girip yıkanın. Başka bir zaman alafranga çalgı çalarak yıkanın, daha başka bir zaman da alaturkayla yıkanın. Saat tutun bakalım, hangisiyle ne kadar zamanda yıkanıyorsunuz.

Ben denedim. Alafranga çalarken, sabunu orama burama bir çabuk sürüyorum ki, fırt deyi su dökünüp, yıkanıp çıkıyorum. Alaturka çalarken de, bir keyifli, bir keyifli... Rahat rahat, yavaş yavaş, tadını ala ala... Kendim de şarkı çığıraraktan... Oh!

Çalgısız yirmi dakikada, alafrangayla onbeş dakikada, alaturkayla yarım saatle kırk dakika arasında yıkanıyorum.

Bu denemeler olup bittikten sonra,

— Şimdi anladın mı, patronun fabrikada neden çalgı çaldırdığını? Babasının hayrına değil... dedi.

— Anladım... dedim.

Toplantı günü geldi. Biz alaturka çalgı isteriz diye bastırdık ve de patron alaturkanın ne olduğunu bilmediğinden, çalgı olsun da

ne olursa olsun deyip alaturkaya razı oldu. Alamanya'da alaturkanın kasetleri var ki, Türkiye'dekiler kaç para eder. Çalınacak kasetleri de biz seçtik. Başladı alaturka çalmaya... Alaturka başlayınca bizim işçiler de gevşedi, bir keyif, bir rahatlık, bir oh ki... Allah Allah...

Bikaç zaman sonra Hasan görünmez oldu, ortadan yitti. Aman ne oldu, nereye gitti Hasan diye sorup soruşturduk, bir de öğrendik ki, Hasan'ı işten çıkarmışlar, bir bahana bulup elinden çalışma iznini de almışlar, bunu Alamanya'dan kovmuşlar, nereye gittiği belli değil.

Hasan gidince, bana O'nun için öğüt verenler,

— Gördüm mü len, şimdi dank etti mi kalın kafana, anladın mı herifin nasıl bir bozguncu olduğunu, dediler.

Benim de içime bir korku düştü ki, aman ne korku... Ya beni de atarlarsa işten, ya kovarlarsa Alamanya'dan.

— Siz doğruymuşsunuz ben anlayamamışım herifin bozguncu olduğunu, dedim.

Alaturka çalgı başladığından beri, Alaman ustabaşına sesleniyorum:

— Aman ustam, şu bantı azbişey yavaşlat kurban olayım...

Günde yetmiş-seksen borunun çapağını alırken, indi de indi, elli boruyla zor başediyorum. İlkbaşta günde kırksekiz boru geçerdi önümden, düştü kırka... Salt ben değil, herkesin verimi düştü de düştü... Yahu, şu bozguncunun bize yaptığına, oynadığı oyuna bak sen Bey; vay alçak, vay namussuz!..

On dakikada bir borunun çapağını alırken, şimdi yirmi dakikada zor yetiştiriyorum. Verim düşünce aldığım Doyça Marklar da düştü. E patron haklı. Aman ne edelim? Biz bikaç kişi patronun temsilcisine vardık:

— Aman biz ettik, siz etmeyin... Biz çalgı isteriz, hemi de alafıranga isteriz, hemi de alafıranganın en alafırangasından isteriz.

Şükür, alafıranga çalgı başladı. Verim yükseldi. Bizim Doyça Marklar da yeniden yükseldi.

Sonra ben bir araba aldım: Mersedes... Benim karıdan ayrıldım şükür. Şimdi bir Alaman karıylanım. Benden onbeş yaş büyük ama, hiç belli değil, mücedded, çarktan çıkma kız gibi bir karı... Şişmansa da, şişmanlığı daha da iyi, iki karı birdenmiş gibi

oluyor. Evlenelim diyorum, yanaşmıyor. Bir evlensek artık yarı Alaman sayılacağımdan beni Alamanya'dan çıkaramazlar. Eh, Alamancam da yetiyor gayri...

Büyük oğlan bir Alaman kızıyla evlendi, oğlu bile oldu da, adını Kılavs koydular. Küçük oğlan da şükür Alaman polisi olacakmış. Olacakmış ya, geçende bir otomat soygununa karışmış, bilmem polis yaparlar mı?

Yaa, işte böyle Bey, bir zamanlar o bozguncu yüzünden az kala hayatım kayacaktı. Kovdular namussuzu Alamanya'dan da kurtulduk.

Bayramoğlu
29 Haziran 1984

O HAYVAN ÜSTÜNE TARİH DERSİ

"Kitab-ı gayr-ı Mukaddes'ten: I.bölüm, 3.bab, 5.fasıl"

"İnsanların kendilerini hiç bağışlayamayacağı şey, bir zamanlar başka bir insana köpeklik etmek zorunda yada durumunda kalmış olmalarıdır. Ellerine ilk fırsat geçtiğinde, astlarına karşı kurtlaşarak, üstlerine karşı aslan kesilip onları parçalayarak, bir zamanlar köpeklik etmiş olmalarının hıncını çıkarmaya çalışırlar. Bir insan ne denli çok aslanlık taslarsa, o denli de çok köpeklik etmiş olduğu anlaşılır."

-Kutsal olmayan Kitaptan-

Ey sevgili çocuklar! Ve ey sevgili çocukların anababaları, dedeleri, nineleri ve eğitmenleri, öğretmenleri, amcaları, dayıları ve ağabeyleri ablaları ve bütün akrabaları ve bütün büyükleri! Sizlere öğretilmiş olduğundan bilirsiniz ki, bu yeryüzünde türlü türlü yaratıklar ve bu yaratıklar içinde türlü türlü hayvanlar vardır. Bir tür hayvanın sesi, davranışı, başka bir tür hayvanın sesine, davranışına benzemez. Örneğin köpekler havlar, sığırlar böğürür, kediler miyavlar, aslanlar kükrer, kuşlar öter, koyunlar meler, tavuklar gıdaklar, atlar kişner, kurbağalar viyaklar, eşekler anırır, kargalar gaklar, sinekler vızıldar, kazlar tıslar, ama hiçbir zaman koyunlar havlamaz, aslanlar da ötmez.

Yine öğretildiği için bildiğinize göre, her hayvanın işlevi, başka tür hayvanın işlevinden ayrıdır. Örneğin balıklar yüzer, kuşlar uçar, fareler kemirir, yılanlar sürünür.

Hayvan türlerinin üremeleri de birbirine benzemez. Memeliler doğurur, kanatlılar ve sürüngenler yumurtlar, solucanlar parçalanarak ürer. Hayvan türlerinin yararları da birbirine benzemez. Örneğin sahibine bağlı olan köpek bekçilik yapar, at yük taşır, yumuşak başlı koyun süt verir, azla yetinen inatçı eşekler yük taşır, develer dayanıklı ama kincidir, yırtıcı kurtlar özgür yaşar ve evcilleşmezler, güzel öten bülbüller kafeste yaşamazlar, maymunlar öykünmeci ve ayılar güçlüdürler, acımasız kaplanlar yırtıcıdırlar.

Kısacası her tür hayvanın huyu, işlevi, davranışı, sesi, üremesi ayrıdır. Ancak, bir hayvan türü vardır ki, bütün öbür hayvan türleri gibi davranabilir, bütün başka türde hayvanların işlevini yapabilir, yani ne kerte hayvan türü varsa onların hepsinin yerini alabilir. İşte buyüzdendir ki, bu hayvan türünü çok başka başka tanımlamışlardır. Örneğin, O hayvan, bilinci olan, yani hangi hayvan olduğunu bilen hayvandır. O hayvan, âlet yapan hayvandır. O hayvan, gülen hayvandır. O hayvan, düşünen hayvandır. O hayvan, en yetkin hayvandır.

İşte bu tanımlamalarla anlatılan O hayvanın, öbür hayvan türlerinden en büyük ayrımı, aynı zamanda bütün öteki hayvanlardan ayrımsızlığıdır. Daha açık söylemek gerekirse şöyle diyebiliriz: Her hayvan türünün kendine göre ayrı ayrı özellikleri, davranışları, işlevleri varken, sözkonusu o hayvan türünün özelliği, başka bütün hayvan türlerinin işlevini yapabilmesi, onlar gibi davranabilmesidir. Kolayca kestirebileceğiniz üzere, O hayvanın adı "İNSAN"dır.

İnsanın yukardaki tanımlarına, son yıllarda bir yeni tanım daha eklenmiştir: İnsan, işkence yapan hayvandır. Çünkü, insandan başka hiçbir hayvan, işkence yapmasını bilmemektedir.

Kedi domuzluk, deve fillik, balık kargalık yapamaz. Oysa insan denilen hayvan, başka tür hayvanların yaptıklarının hepsini yapabilir. Örneğin, işine gelince tavşan gibi ödlek, tilki kadar kurnaz, maymun gibi taklitçi, papağan gibi ezberci, eşek gibi inatçı, köpek gibi efendisine bağlı, koyun gibi yumuşak başlı, akrep gibi zehirli, ayı gibi kaba, domuz gibi pis, karınca gibi çalışkan,

ağustosböceği gibi geveze olabilir. Kısacası, insan bütün hayvanların işlevini yapar, onların huyuna girer. Üstelik, bunu, öteki hayvanlardan çok daha iyi yapar. Örneğin çıkarı köpek olmayı gerektiriyorsa, bütün köpeklerden daha iyi köpek olur ve köpeklik yapar. Bir insan eşekse, yeryüzünde hiçbir eşek onun kadar eşek olamaz.

Bunca hayvanbilim dersinden sonra, gelelim biraz da tarih dersine. Eskiden... Eskiden ama ne kadar eskiden? Daha İsa doğmadan, İsa'nın annesi de, büyükbabaları da doğmadan çok çok önceleri, dünyada insanlar bunca kalabalık değilken ve birbirleriyle çarpışmadan, toslaşmadan yürüyebilirlerken, mesafeler sınırsız ve zaman sonsuzken, her insan kendi işini kendi yapardı. Her insanın kendi işini kendisinin yapması şu demek: Örneğin bir insanın karnı acıksa tilki gibi kurnaz ve hatta tilkiden daha tilki olup, tazı gibi koku alır ve hatta tazıdan daha tazı olup avını bulur ve kurt gibi yırtıcı ve hatta kurttan daha kurt olup avını parçalar, boa yılanı gibi ve hatta boa yılanından daha boa yılanı olup oburca avını yiyebildiğince yer, yiyemediğini ilerde yemek üzere köstebek gibi ve hatta köstebekten daha köstebek olup toprağı eşeleyip derine gömer, sonra at gibi ve hatta attan daha at olup göle koşar, gölde ördek gibi ve hatta ördekten daha ördek olup su içer, sonra balık gibi ve hatta balıktan daha balık olup yüzerdi. Kendisine, dişiyse erkek, erkekse dişi eş bulmak için kuştan daha kuş olup daldan dala konar, bülbülden daha bülbül olup öter, kanaryadan daha kanarya olup şakır, eşinin gönlünü çelmek için maymundan daha çok maymunluk ederdi. Erkekse dişisinin yanında aslandan daha aslan kesilir, kunduzdan iyi duvar örer, sansardan iyi yuva yapar, karıncadan çok yuvasına yiyecek taşır, dişisini ve çocuklarını köpekten daha iyi korur, ısınmak için ormandan yakacak odun kesip ve odunları eşekten daha eşek olup sırtına yüklenerek yuvasına taşırdı.

İşte o eski zamanlarda insan, bütün hayvanların işlerini ve işlevlerini tekbaşına ve o hayvanlardan daha iyi yapardı. Hangi gün yada hangi günün hangi saatinde hangi hayvan olması gerekiyorsa o hayvanı olurdu. Her hayvan bir tek hayvanken, insan, tekbaşına bütün hayvanlar demekti.

İnsanlar gittikçe artıyorlardı. İnsanlar artıyor demek, işleri de artıyor, demekti. İşleri o denli artmıştı ki, insanlar artık işlerini

yetiştiremez olmuşlardı. Bir insanın işlerini yapıp yetiştirebilmesi için bir gün içinde, hem köpek, hem eşek, kadınsa inek ve erkekse öküz, hem deve, hem fil, hem atmaca, hem yılan, daha da pekçok hayvan olması gerekiyordu. Bu denli çok ve değişik türde hayvan olmaya insanın zamanı yetmiyordu. Ve işte o zaman hayvanların en yetkini ve düşünen hayvan olan insan düşünmeye başladı: Ne yapmalıydı? Düşüne düşüne, ne yapması gerektiğini buldu. Kendisi günde on tür, kırk tür, yüz tür hayvan olacağına, o hayvanları buyruğunda kullanır, kendisi insan olarak kalırdı. İnsan bilinci olan ve âlet yapan tek hayvan olduğundan, başka hayvanları isteğine göre eğiterek, yabanıl hayvanları evcilleştirerek buyruğunda kullanmaya başladı. Örneğin, av gözcülüğü yapması, uçan ve kaçan avları yakalaması için şahini eğitti. Sütünü sağmak için keçiyi, yul yumurtasını yemek için tavuğu, yününü giyinmek için koyunu evcilleştirdi. Kimi hayvanları da keyfi için kullandı. Örneğin aslanları, kaplanları sirklerde oynatıp aslanlığı da kaplanlığı da rezil etti. Öten güzel kuşları kafese soktu. Süslü balıkları cam kaplara hapsetti. Yılanı bile çalgı çalarak oynattı.

Bu dönemde insanın pekçok hayvanı, malı mülkü, toprağı, ürünü, evi ambarı oldu. Bütün bunları düşmanlarından koruması gerekiyordu. Bu koruma görevini köpeklere verdi. Çünkü sahiplerine çok sadık olan köpekler, gerektiğinde canlarını bile vererek efendilerinin mallarını korumakta bütün hayvanlardan üstündü.

İnsanlar gittikçe daha çok çoğalıyorlardı. Gündengüne malları mülkleri artıyordu. Tecimevleri kurulmuştu. Tezgâhları vardı kumaş dokuyan. Tüccarlarla hırsızların tanrısı birdi ve tüccarlarla birlikte hırsızlar da artmıştı. Zenginleştikçe insanların yaşamları karmaşıklaşmıştı. Bunca malı, mülkü, zenginliği korumak için köpeklere eskisinden daha büyük görevler düşüyordu. Nasıl her insan her işi birden yapmaya yetişemeyip insanlar arasında işbölümü başladıysa, köpekler de görevlerini yapmaya yetişemediğinden, köpekler arasında da işbölümü yaptılar. Köpekleri yapacakları işe göre ayırdılar: Sınırları bekleyen köpekler, sürüleri koruyan köpekler, av köpekleri, çoban köpekleri, ev köpekleri, süs köpekleri, kurt köpekleri, bekçi köpekleri, cankurtaran köpekleri, sirk ve cambaz köpekleri, sokak köpekleri, daha bisürü değişik köpek...

İnsanlar, canlarını, mallarını, mülklerini, namuslarını, ırzları-

nı, karılarını, kızlarını, oğullarını baldızlarını, varlarını yoklarını, kısacası köpeklere bekletiyorlardı. Böyle olunca çok doğal olarak köpekleri örgütlemek, onları derecelendirmek, köpekler için bir bürokrasi kurmak zorunda kalmışlardı. Örneğin bir ülkenin zenginlerinin köpekleriyle sokak köpekleri elbet bir tutulamazdı. Korunacak bişeyleri olmayanların elbet köpekleri de yoktu. Bürokratik barem öylesine egemen olmuştu ki, örneğin herhangi bir ülkenin başkanının köpeği, kendisini o ülkedeki köpeklerin başkanı sayıyor, buna kimse de karşı koymuyordu. Önemli olan, malların, mülklerin, zenginliğin, namus ve düzenin korunmasıydı ve köpekler de bu görevi başarıyla yapıyorlardı. Evet, köpekler köpekliklerini özveriyle yapıyorlardı ama, ne denli köpeklik yaparlarsa yapsınlar, tüm hayvanların en yetkini olan insanlar kadar köpeklik yapmayı ve köpekleşmeyi doğrusu başaramıyorlardı. İnsan, her hayvanın işlevini o hayvandan daha yetkin olarak yaptığı gibi, köpekliği de köpekten daha iyi yapıyordu. Köpekler ne de olsa insan olmadıklarından insanlar gibi köpeklik yapamıyorlardı. Bundan başka, tarihin söylediğimiz o eski dönemlerinden söylemediğimiz yeni dönemlerine doğru gelindikçe, insanlar daha da çoğalmış, insanlar çoğalınca işsizlik de artmıştı. Hem işsizlere iş bulmak, hem de köpeklere yaptırılan koruma görevini köpeklerden çok daha iyi yapabilecek olan insanlara yaptırmak daha doğru ve daha insancıl olacaktı. İşte böylece tarihte öyle bir dönem geldi ki, kimi insanlar köpeklerin yerini aldı ve o insanlar koruma görevini köpeklerden çok daha iyi yapmaya başladılar. Kendilerinin korunacak bişeyleri olmayanlar, korunacak şeyleri olanların korunması gereken şeylerini köpeklerden çok daha iyi koruyorlardı. Koruyanlar da, korunanlar da bu durumdan çok memnundular. Ne var ki, bu koruyucu insanlar, köpekliği her ne denli köpeklerden çok daha iyi yapıyorlardıysa da, gerçekten köpek olmadıkları için onlara köpek denilmiyor, yine de insan deniliyordu. Ve korunanlar, kendilerini koruyanların köpekliklerini yüzlerine vurup gönüllerini kırmamak için ellerinden gelen herşeyi yapıyorlardı. Neydi ellerinden gelen herşey? Daha iyi yiyecek, daha güzel tasma, daha şık zincir, köpekliklerini duyumsatmayacak sözler... "Gözlerimi yumarım, kulağımı tıkarım, ağzımı kaparım, görevimi yaparım!" yöntemiyle eğitiliyorlardı. Köpeklik yapanlar arasında işbölümü ve mevki ayrımları öylesine belliydi ki, örneğin "Başkanın köpeği,

bütün öteki köpeklerin aslanıdır!" gibi özdeyişler çok yaygındı.

İnsandan olma köpekler, yani köpeklik edenler ve köpekleyenler, her ne denli gerçek köpeklerden çok daha iyi köpeklik ediyorlardıysa da, şu özelliklerinden dolayı yine de insan oldukları belli oluyordu: Kendilerinden büyüklerine ne denli çok köpeklik ederlerse, kendilerinden küçüklerine de o denli çok kurtlaşıyorlardı. Çok yetkin köpekledikleri gibi, çok da iyi kurtlaşıyorlardı. Yine örneğin şöyle özdeyişler de yaygındı: "En iyi koruyucu, üstüne köpek, astına kurt olandır!", "Üstüne havlayacaksın, astına hırlayacaksın!", "Büyüğüne havla, küçüğüne hırla!"

Doğmalık (anadan doğma) köpeklerle sonradan olma (insandan bozma) köpekler arasında hiç ayrım yok muydu? Çok önemli bir ayrım vardı. Doğmalık köpekler ölene dek her zaman köpek kaldıkları halde, sonradan olma köpekler, köpekten daha çok köpeklik etmiş olsalar bile, ne de olsa insan olduklarından, köpeklik etmiş olmalarını bitürlü unutamıyor, ellerine ilk fırsat geçtiğinde kurtlaşarak yada aslanlaşarak, bir zamanlar kendilerine köpeklik ettiklerini parçalayarak köpeklik etmelerinin acısını çıkarıyorlardı. Böylece, bir insan ne denli aslanlık taslar, aslanlık etmeye kalkarsa, o insanın bir zamanlar o denli köpeklik etmiş olduğu da anlaşılıyordu.

İnsanların aslanlaşmaları birdenbire değil, yavaş yavaş oluyordu. Korunacak şeyleri uzun zaman koruya koruya, o şeylerin sahiplerinin ne denli aciz ve zavallı olduklarını, kendilerinin olan şeyleri bile kendilerinin koruyamadıklarını anlıyor, yavaş yavaş korudukları şeylerin sahibi olmaya hak kazandıklarını sanıyorlardı. "Herşey, onu koruyanındır!" demeye başlıyorlardı. Uzun zaman köpeklik ettikleri o herşeyin âciz zavallı sahiplerine önce uluyor, sonra havlıyor, daha sonra hırlayarak uyarıda bulunuyor, bir tepki gelmediğini görünce de, onları ısırıyor, sonra parçalıyor ve o korudukları şeyin sahibi olup aslan kesiliyorlardı. Gerçekten de iyi aslanlık ediyorlardı; çünkü insan olduklarından aslandan daha aslan oluyorlardı. Aslan olup herşeyin sahibi olunca -aslanın görevi koruyuculuk olmadığından- ele geçirdiklerini korumak için başka koruyucu köpekler buluyorlardı. Bu böylece insandan olma köpeklerle, insandan bozma aslanlar arasında sürüp gidiyordu.

Ey sevgili çocuklar: Ve ey sevgili çocukların anababaları, dedeleri, nineleri, eğitmenleri, öğretmenleri, amcaları, dayı ve

ağabeyleri, ablaları ve bütün akrabaları ve bütün büyükleri! Bu hep böyle sürüp gitmiş midir ve bundan sonra da hep böyle sürüp gidecek midir? Bişeyin sürüp gitmesi demek, o şeyi oluşturan koşulların sürüp gitmesi demektir. Oysa bilindiği gibi, zamanımızda insanlık çok ilerlemiştir. Uygarlık ve teknik çok gelişmiştir. Eskiden hiç bilinmeyen, elektronik beyin, kurgubilim, sibernetik, robotlar, uydu gezegenler, otomatizm gibi yeni yeni şeyler çıkmıştır. Değişen bu koşullarda insanların köpeklik ya da aslanlık etmeleri yerine, çağın koşullarına uyarak, makinalaşmaları, robotlaşmaları umulmaktadır. Çünkü varlıkları, malları, mülkleri, zenginlikleri artık makinalar, motorlar, robotlar korumaya başlamaktadır. Şimdi günümüzün sorunu şudur: Köpekten daha köpek olan insan, makinadan daha makina olabilecek midir? İnsan köpekten daha iyi köpeklik ettiği gibi, günümüzde ve gelecekte makinadan daha iyi makina olabilirse, nasıl bir zamanlar "Gözlerimi yumarım, kulağımı kaparım, ağzımı tıkarım, sahibime uyarım, görevimi yaparım!" savsözü varsa, bu savsözün yerine bu kez de "Yakıtımı doldururum, rektifiye olurum, basılınca düğmeme, görevimi alırım, yağlanınca dişlilerim, tıkır tıkır işlerim!" demeye başlayacaktır. Haydi hayırlısı...

Bir Çin Öyküsü

CHİANG WUE DAYIM

Babamı hiç bilmiyorum. Annem bana gebeyken babam savaşta ölmüş. Chiang Wue Dayım da savaştaymış. Annem o korkunç savaş yıllarında çok sıkıntılar çekmiş. Dayım savaştan döndüğünde ben üç yaşımdaymışım. Savaştan sakat dönmüştü. Sanırım, sakatlığı yüzünden evlenemedi.

Bir sıcak yaz akşamıydı. Bakır kırmızısı renginde koskocaman sini büyüklüğündeki güneş batıyordu. Wue Dayım, hep o saatlerde damdaki yasemin çardağının altında oturup pirinç rakısını içer. Rakısını içerken kral gibidir, kimsenin keyfini bozmasını istemez.

Annem, dayımın içki sofrasını kurmuştu. Dayım ellerini yıkayıp tam sofraya oturmuştu ki, annem, Bekçi Yuang Chie'nin geldiğini, kendisiyle görüşmek istediğini söyledi. Bu saatte Bekçi'nin gelişine kızan Dayım, yerinden kalkmadan, damdan aşağı seslendi:

— Hoşgeldin Chie... Ne var, ne istiyorsun?

Dayıma herkes de benim gibi Wue Dayı derdi. Bekçi Chie,

— Wue Dayı karakola geleceksin, seni karakoldan istiyorlar; dedi.

Dayım,

— Olur, dedi, yarın sabah erkenden gelirim.

Dayımı görebilmek için sokağın ortasına dek gelip başını dama kaldıran Bekçi Chie,

— Yarın sabah olmaz, dedi; şimdi geleceksin!

Dayım kalıbını bozmadan sordu:

— Neden yarın sabah olmuyormuş?

— Komiser öyle söyledi çünkü.

— Ben bu saatte hiçbir yere gidemem. Sen Komisere saygılarımı bildir, yarın sabah erkenden gelecekmiş; dersin.

— Olmaz Wue Dayı, ben seni şimdi götüreceğim.

— Gelmiyorum! diye bağırdı Dayım.

— Nasıl gelmezsin?

— İşte bak böyle, gördüğün gibi, gelmiyorum, anladın mı?

Bekçi Chie,

— Geleceksin! diye bağırdı.

Dayım,

— Gelmiyorum, defol! diye daha yüksek sesle bağırdı.

— Geleceksin ulan!

Dayım içkisinden bikaç yudum birden alıp, ağzına bir devgözü (bir tür yemiş) attıktan sonra,

— Bu saatte yer yerinden yıkılsa kimse beni burdan kaldıramaz, dedi.

Bekçi Chie,

— Bak Wue Dayı, dedi, seni bunca yıldır tanırım, benim kafamı kızdırma!

Dayım rakısından bir fırt daha çekip,

— Kafan kızsa ne yazar... dedi.

Komşu evlerin damlarındakiler kulak kesilmişler, Wue Dayımla Bekçi Chie'nin ağız dalaşını dinliyorlardı.

Bekçi Chie,

— Yani sen şimdi devletin bekçisine karşı mı geliyorsun? dedi.

Komşu damlardakiler ayağa kalktılar, daha çok ilgilendiler merakla.

Dayım,

— Hay senin gibi bekçinin de, seni bekçi yapanın da... diye başlayıp o kendine özgü, sunturlu ve uzun sövgülerinden birini savurunca damlarda toplananlar gülüştüler.

Bekçi Chie,

— Erkeksen sen o lafı bir daha söyle de görcyim... dedi.

Dayım, ikinci kez daha da sunturlu sövünce damdakiler kahkahalarla gülmeye başladı. Şaşılası yanı, onlarla birlikte Bekçi Chie de gülüyordu. Gülmeyen tek Dayımdı.

Bekçi Chie,

— Sen şimdi Komiser'in buyruğunu dinlemiyor musun? dedi.

Dayım içkisinden bir fırt daha çekip sağ elinin yumruğuyla seyrek bıyık tellerini sildikten sonra,

— Senin de, komiserinin de... diye başlayıp silme sıvama sövdü.

— Yani sen şimdi hükümet de dinlemiyorsun öyle mi?

Dayım en özgün, en yakası açılmadık sövgülerini sıralıyordu ki, komşu damlardakilerden sesler yükselmeye başladı:

— Wue Dayı, biz burdan duyamıyoruz. Daha yüksek bağır!

Bekçi Chie,

— Sen yasaları da çiğniyorsun... dedi.

— Hay o yasaları da, hay o yasaları çıkaranların da...

O sıcak yaz akşamında damlardan kahkahalar patlıyordu durmadan. Kimisi karnını tutarak gülüyor, kimisi de gülmekten damda yuvarlanıyordu. Bir kadın sesi kahkahaları yırttı:

— Ay Wue Dayı, gülmekten altıma işedim... Bayılacağım Wue Dayı.

Dayımın her sövgüsü, bir öncekine benzemiyor, her kez yeni yeni sövgüler icat ediyordu ve bu işte bütün Taiwan'da Dayımın üstüne yoktu.

Bekçi Chie'nin kışkırtmasıyla Dayım, bekçiye, komisere, karakola, hükümete, yasalara, daha kimlere ve nerelere sövüp sayarken zavallı annem korkudan tir tir titriyor, ama komşu damlardakiler, her sövdükçe Dayıma alkış tutuyorlardı.

Ben o sıralar onyedi yaşımdaydım.

Dayım direnip o akşam keyfini hiç bozmadı, karakola gitmedi. Neden bilmem, ya korkusundan yada unuttuğundan, ertesi gün de karakola gitmedi. Gitse bilirdim; çünkü sakat olduğundan O'nu her yere ben götürürdüm.

Ertesi akşam yine koskocaman bakır kırmızısı sini gibi güneş batarken, Annem, Dayımın içki sofrasını kurmuştu. Dayım rakısından daha ilk yudumu almıştı ki, aşağıdan Bekçi Chie'nin sesi duyuldu:

— Heeey, Wue Dayı, iyi akşamlar... Haydi, karakola geleceksin...

Dayım,

— Bu saatte keyfimi bozup hiçbir yere gidemem Chie, diye

seslendi.

Tıpkı bir akşam önceki gibi konuşmaları sürdü. Bekçi Chie kışkırtıyor, Dayım da sövüyordu. Yine komşu damlarda kahkahalar yükseldi. Dayımın sövgüleri bu kez daha da uzun sürmüştü.

Üçüncü akşam yine böyle oldu, hep aynı şey... Komşular, akşamın o saatindeki eğlenceye öyle alışmışlardı ki, bir akşam biraz gecikse Bekçi Chie, söylenmeye başlıyorlardı:

— Nerde kaldı bu akşam Bekçi Chie...

— Gecikti bu akşam...

— Birisini gönderip çağırtsak mı?

Bekçi Chie gelince de, O'nu görenler,

— Hah, işte geldi... diye el çırpıyorlardı.

Bekçi Chie'yle Dayımın sövüşmeyle karışık söyleşmelerini dinlemek için başka mahallelerden de bizim mahalleye gelenler oluyor, evlerin damları bu konuklarla doluyordu.

Annem artık alışmıştı. Eskisi gibi korkudan titreyip ağlamıyor, sessiz dinliyor, hatta aradabir kendini tutamayıp komşuların kahkahalarına bile katılıyordu.

Bu böyle iki hafta, belki daha da uzun sürdü. Birisi Dayımı karakola ihbar etmiş. İhbarcının kim olduğu anlaşılamadı. Canları çok sıkılan komşular "Ah, şu ihbarcıyı bir bilsek," diyorlardı. Bekçi Chie'nin ihbar etmediği, hatta görevi olduğu halde, Dayımın sövmelerini Komisere iletmediği kesinlikle anlaşılmıştı. Hatta bir akşam Bekçi Chie, bizim eve gelip, Dayıma bu ihbardan dolayı çok üzüldüğünü, sakın kendisinden kuşkulanmamasını söyledi. Dayım,

— Hiç üzülme Chie, önemi yok, diye Bekçi Chie'yi avuttu, sofrasına oturtup rakı ikram etti.

Sakat Dayımı karakola ben götürdüm. Dayımı tanıyan Komiser,

— Hoşgeldim Wue Dayı, dedi, senin için bir ihbar var. Sen yasalara, büyüklerimize, hükümete, genel valiye, hepsine sövmüşsün, hem bikez değil, her akşam... Doğru değil bu ihbar, öyle değil mi Wue Dayı?

— Yoo, doğru; sövdüm, dedi Dayım.

Komiser,

— İyi düşün, dedi, hatırlamaya çalış. Sövmemiş olacaksın. Çünkü senin komşularından sövdüğünü duyan olmamış.

Dayım,

— Çok şaştım, dedi; oysa ben öyle bağıra bağıra sövmüştüm ki...

Dayımın geldiğini öğrenen karakolun hemen bütün polisleri Komiser'in odasına dolmuşlar, giremeyenler de koridorda dikilmiş, açık kapıdan Dayımı dinliyorlardı. Komiser,

— Nasıl oldu öyleyse anlat... dedi.

Dayım, hiçbişey atlamadan herşeyi olduğu gibi anlatıyordu. Komiser, şuna da sövdün mü, diye soruyor, Dayım,

— Evet, ona da sövdüm; diyordu.

— Peki, nasıl sövdün?

Dayım, nasıl sövmüşse yine öyle bikez de Komiserin karşısında sövüyordu. Komiserin sorduklarından aradabir sövmediği biri çıkarsa,

— Ah, onu unutmuşum; diyordu.

Komiser, Dayıma ertesi gün gelmesini söylemişti. Ertesi gün götürdüm Dayımı karakola. Herşey yine bir gün önceki gibi geçti.

— Wue Dayı, falancaya da sövmüş müydün?

— Evet, sövmüştüm.

— Nasıl sövmüştün?..

Dayım, nasıl sövmüşse öyle yineliyordu.

Bu da böyle bikaç gün sürdü. Sonunda Komiser,

— Seni savcılığa gönderiyorum... dedi.

Dayımı savcıya götürdüm. Girdiğimiz odaya az sonra başkaları da geldi; onlar da savcı, yargıç filan olacaklardı. Savcı, Dayımın karakolda alınmış yazılı ifadesini okuduktan sonra,

— Anlat bakalım, nasıl oldu? dedi.

Dayım da her nasıl olduysa öylece bikez daha anlattı.

Savcı sıksık soruyordu:

— Nasıl sövdün, nasıl?.. Bir daha söyle...

Dayımın savcılıktaki sorgusu bikaç gün sürdü. Savcının odası hergün daha kalabalıklaşıyordu. Sonunda Dayımı mahkemeye verdiler. Bizim komşular aralarında para toplayıp Dayıma bir avukat tuttular; söylendiğine göre Taiwan'ın en iyi avukatlarındanmış. Bekçi Chic, Komiser, kimi polisler de avukat parasına katkıda bulunmuşlar diye duyduk. Avukat, Dayımı dinledikten sonra baştan istediği parayı almaktan caymış. O zaman avukat için toplanan parayı Dayıma verdiler.

Duruşma günü gelince Dayımı mahkemeye götürdüm. Öyle

kalabalıktı ki, dinleyiciler mahkeme salonuna sığmamış, koridora taşmıştı. İlk duruşmada Dayımın tutuklanacağı söylendiği için annem duvarın dibine büzülmüş, ağlayıp duruyordu.

Yargıcın yüzü çok sertti. Kimliği saptandıktan sonra Dayıma, yüce kurum ve kişilere ağız dolusu sövmekten sanık olduğunu söyleyip bu iddiaya ne diyeceğini sordu:

— Sövdün mü?

Avukat, üsteleyerek Dayıma sövmediğini söylemesini istemişti. Çünkü hiçbir tanık yoktu. Hatta Bekçi Chie bile sövdüğünü duymadığını söyleyecekti. Yargıcın sorusu üzerine Dayım bir zaman yutkunup durdu, sanki boğazına gırtlağından geçemeyecek büyüklükte bişey tıkanmış da çıkarmaya çabalıyor gibiydi. Sonunda o şeyi çıkardı:

— Evet, sövdüm.

Mahkeme salonundan bir uğultu yükseldi.

Yargıç,

— Kimlere sövdün, nasıl sövdün? diye sordu.

Dayım sırayla kimlere sövdüyse yinelemeye başladı.

Yargıç rahatlamış gibi oldu. Filana sövdün mü? Sövdüm. Falancaya? Ona da sövdüm.

— Ne diye sövdün, neler söyledin?

Dayım, yaşına göre, belleğinden umulmayan bir güçle, nasıl evin damında, karakolda, savcılıkta sövdüyse yine öyle tıpkı tıpkısına sövüyordu. Bu yüzden duruşma uzun sürmüştü. Yargıç, yargılanmayı iki ay sonraya bıraktı. İki ay sonra Dayımı mahkemeye götürdüm. Aynı şeyler yenibaştan oldu. Yargıç,

— Sövdüğünü duyan tanıkların var mı? dedi.

Dayım,

— Çoook, dedi, en başta Bekçi Yuang Chie... Sonra bütün komşular. Yaz zamanı olduğundan bütün komşular damdaydı.

Bekçi Chie'yle Dayım karşılıklı geçip, ilk akşam birbirleriyle nasıl konuştularsa, yine öyle yaptılar; tıpkı tiyatroda olduğu gibi.

Ondan sonraki duruşmalara, tanık olarak komşular çağrıldı. Yargılama uzayıp gidiyordu. O ünlü avukat, yargıcın niçin bu davayı bu denli uzattığını anlamadığını söylüyordu. Dayımın davası iki yıldan çok uzadı, yine de sonuçlanmadı. Genel af yasası çıkınca Dayımın davası da düşmüş oldu.

Dayım, yazları damda, kışları da evin tandırlı odasında

keyfini bozmadan her akşam, annemin yaptığı pirinç rakısını içti. Bir gece, rakı kadehi elindeyken devrildi, birden öldü. Cenazesini görülmemiş bir kalabalık kaldırdı. Cenazeye bütün bizim mahalleliden başka, komşu mahallelerden olanlar da gelmişti. Elbet Bekçi Chie de vardı ve o çok ağlıyordu. Komiser ve polisler de ordaydı. Dayımı sorguya çeken savcıyı görmedim ama, Yargıç ordaydı.

Orda bulunan herkes -hepsi de bildikleri halde- yine de Dayımın ne denli sövgücü bir adam olduğunu anlatıyor ve Dayımın sövgülerini birbirlerine yineliyorlardı.

UYGARLIK TARİHİNDEN BİR SAYFA

Aslında Sayın Başkan Hoobert iyi insandı. Sayın Başkan iyiydi ama, ne yazık ki çevresindekiler kötüydü. Nedense bu iyi başkanların çevresini de hep kötü kişiler alıyordu.

Sayın Başkan ülkesini seviyordu. Sevilmeyecek gibi bir ülke değildi ki. Öyle ülkeyi babam da sever. Dört ayrı yerinde dört mevsimin aynı zamanda yaşandığı bir ülkeydi. Örneğin hıyarla portakal, kabakla pırasa aynı sofrada bulunabilirdi.

Sayın Başkan halkını da seviyordu. Sevilmeyecek gibi bir halk değildi ki. Öyle halkı babam da sever. Vur ağzına, al lokmasını. Vur sırtına, al hırkasını. Gık demez, hık demez, hak demez, hukuk demez bir halktı.

Sayın Başkan karısını da seviyordu. Sevilmeyecek gibi bir karı değildi ki. Öyle karıyı babam da sever. Asmakabağı kollar, paluze gerdan, ayva gibi göbek var (bundan mı istenğ gareoğlan), yandan çarklı kalçalar (tiridine tiridine tiridine bandım), yeme de yanında yat...

Ülke iyiydi, halk iyiydi, Sayın Başkan iyiydi, Başkan'ın karısı iyiydi (Allah cümleye iyilik versin), ancak ekonomik durum gayet şeydi. Ekonomik durum gayet şey olunca, toplumsal durum da bombozuk oluyordu. İşte sorun buydu: Ekonomik durumun gayet şey ve toplumsal durumun da bombozuk olduğunu sayın Başkan'a hangi mangal yürekli yiğit söyleyecekti? Mangal yürekli yiğitler çoktan müzelik olduklarından, söylemek değil de, ancak çıtlatmak gerektiğine karar verildi. Bu nedenle yüksek kurulun bir toplantısında yürekli üyelerden biri,

— Çıt! diyerek çıtlattı.

Sayın Başkan Hoobert,

— Kim o çıtlatan, bana neyi çıtlatmak istiyor? diye sordu.

Kimseden ses çıkmayınca Sayın Başkan,

— O çıtlatan kimse, erkekse çıksın! diye gürleyince, zayıf bir ses duyuldu:

— Sayın Başkanım, ben parmağımı çıtlatmıştım.

— Bana çıtlatmak istediğin nedir?

— Ülkemizde ekonomik durumun gayet şey ve toplumsal durumun da bombozuk olduğunu, buyüzden halk arasında kıpırdanmalar başladığını arzetmek istemiştim.

Sayın Başkan hemen zile bastı. Gelen çaycıya,

— Bize birer demli çay, bir de ekonomist getir! dedi.

Sayın Başkan'ın ekonomiden başka bilmediği hiçbişey yoktu.

Az sonra çaycı önde, ekonomist arkada, toplantı salonuna girdiler. Çaycı, yüksek kurul üyelerine çayları dağıttı.

Sayın Başkan, ekonomiste neden fiyatların boyuna yükseldiğini, mal fiyatlarının neden halkın alım gücünü aştığını, ekonomik durumun gayet şey ve toplumsal durumun da neden bombozuk olduğunu, neden halk arasında kıpırdanmaların başladığını sordu.

Ekonomist,

— Sayın Başkanım, dedi, çok yakında halkın kıpırdanmasını önleyeceğiz.

— Nasıl önleyeceksiniz?

— Sayın Başkanım izin verirlerse bunu bilimsel olarak açıklayayım.

Sayın Başkan sertleşti:

— Yahu, bizim anlayacağımız gibi anlatamaz mısın? Şunu doğru dürüst, adam gibi anlatsan olmaz mı?

— Öylesini de anlatırım efendim.

— Anlat öyleyse.

— Başüstüne.

Ekonomist anlatmaya başladı:

— Efendim, bugünkü durumun neden bombozuk olduğunu anlamak için, uygarlık tarihinin seyrini izlemek gerekir. İnsansoyunun doğaya egemen olması ve doğa güçlerini kendi buyruğu altına alıp isteğine göre kullanabilmesi kolay olmamıştır. Örneğin insansoyunun şu yabanıl hayvanları nasıl evcilleştirip onlardan yararlandığını bir düşünelim. Sanıldığı gibi atalarımız ilk insanlar, aslan, kaplan, kurt gibi yırtıcı hayvanları evcilleştiremedikleri için eğitmemiş değillerdir. Bunlardan yararlanılamayacağı için, boşuboşuna eğitip evcilleştirmeye uğraşmamışlardır; yoksa insansoyu,

bir çıkarı, bir yararı olsaydı, canavarları bile eğiterek evcilleştirebilirdi. Buna karşılık yararlanacakları çok daha yabanıl hayvanları eğiterek evcilleştirmişlerdir. Bu yabanıl hayvanların evcilleştirilmesi, uslandırılması, yatıştırılması kolay olmamıştır; çok uzun zaman, yüzyıllar almıştır. Bugün en uysal görünen koyunun evcilleştirilmesi bile hiç de kolay olmamıştır. Kocabaş hayvanların, bugün kümes hayvanları dediğimiz kanatlıların evcilleştirilmesi için yüzyıllar boyu uğraşılmıştır. Kedi de çok zor evcilleştirilebilen hayvanlardandır. Köpek, en sonra evcilleştirildiğinden, bu geç kalışını kapamak için, bütün öteki hayvanlardan daha çok insana bağlı kalmıştır.

Bütün yabanıl hayvanlar içinde evcilleştirilmesi en zor olanı, insansoyuna en zor başeğeni at olmuştur. At, bitürlü insanın buyruğu altına girmek istememiştir. Hayvanlar içinde özgürlüğüne en düşkün olanı attır; hayvanların en onurlusudur. Buyüzden, eğitilirken hep başkaldıran, şaha kalkan bir hayvan olmuştur. Atı eğitmek için insansoyu, binlerce ve binlerce yıl, kuşaklar boyunca uğraşmıştır.

Sayın Başkan başta olmak üzere, yüksek kurul üyelerinin içleri geçmiş, uyuklamaya başlamışlardı. Başkan,

— Atı, eşeği bırak da konuya gel, halk neden kıpırdanmaya başladı, neden durum gayetle şey ve bombozuk, onu anlat... dedi.

Ekonomist konuşmasını sürdürdü:

— Atın evcilleştirilmesi serüveni, halkın kıpırdanışlarını nasıl önleyeceğimizi bize öğretecektir Sayın Başkanım. Atalarımız ilk insanların topluluklarından birinde öyle bir adam vardı ki, o dolaylardaki mağaralarda yaşayan insanların büyücüsü, dansçısı, falcısı, şarkıcısı, gelecek bilicisi, herşeyiydi, bilgeydi. Bu Bilge, insanların yüklerini taşıtmak, üstlerine binerek bir yere çabuk gitmek, avda, savaşta ve daha pekçok işte kullanmak ereğiyle hayvanların en onurlusu ve özgürlüğüne en düşkün olanı, atı evcilleştirmek için eğitmeyi düşündü. Atın yerini başka hiçbir hayvan tutmuyordu. Eşek, at kadar koşamazdı. Manda, at kadar çevik değildi. Üstelik atın eti yenir, sütü içilirdi.

Bilge geyik boynuzundan borusunu öttürerek bölgedeki mağaralarda yaşayanları, toplantı alanında topladı. Biri dişi, biri erkek, bir çift at tutmalarını söyledi. Atların nasıl tutulacağını da anlattı. Yumuşak ve uzun dallardan ve dayanıklı yapraklardan uzun

halatlar, ipler ve ağlar ördüler. Sonra at avına çıktılar. Yabanıl atların yaşadığı dağları, ormanları dört bir yandan sarıp kuşattılar. Çemberlerini daralta daralta atlara yaklaştılar. Bu sarma ve kuşatma günlerce ve gecelerce sürdü. Yabanıl atlarla, atalarımız olan o zamanki ilkel insanlar arasında amansız bir savaşım başladı. Hayvanların en onurlusu olan at, onurunu korumak için hiçbir hayvana saldırmaz, belalardan kaçardı. Onun savunması hep kaçmaktı. Saldırgan insanlardan da kaçıyordu. Kaça kaça, kurtulan kurtuldu. Ama yavrulu bir kısrak, tayını bırakıp kaçamadı; aygır da kısrağını bırakıp kaçamadı. İlkel insanlar, tayıyla birlikte kısrağı ve aygırı kuşatıp çevirmişlerdi, çemberi gittikçe daraltıyorlardı. Aygır karayağız donlu ve ak akıtmalıydı. Kısrak aldoru ve bir ayağı sekiliydi. Tay, demiri kırdı.

Saldırgan atalarımız ipleri kement yapıp atlara fırlattılar. Tayın tehlikede olduğunu gören kısrak öyle bir kişniyordu ki, atalarımız ilkel insanlar bile kısrağın kişnemesinden titrediler; ne denli ilkel olsalar, yine de insandılar. Güneş ışınları sağrısında, yelesinde ışıl ışıl yansıyan aldoru kısrak, insan çemberinin daraldığını görüp kementlerle yakalanacağını anlayınca, yeri göğü inleten bir kişnemeyle iki art ayağı üstüne dikilip şaha kalktı; sonra öyle bir atlayıp sıçrayarak kendisini çevirenlerin üstlerinden aştı ki, rüzgârından devrilenler oldu. Karayağız aygırsa, bir o yana bir bu yana koşup kişnedi, köpük köpük köpüklendi, sonra çifteler atarak beşon insanı devirip çemberi yardı, öte geçti, kala kala çemberin ortasında tay kalmıştı. Kısrak, yavrusunun yakalanacağını anlayınca uzaklara gidemedi, insan çemberinin dolaylarında dönüp durdu. Kendisini yakalamaya çalışanlardan önüne geleni kaptı, ardına geleni tepti.

İnsanlar, iplerle, ağlarla, kementlerle tayı yakaladılar kıskıvrak. Sonra aygırın ve kısrağın ardına düştüler. Kısrakla aygır, kuyrukları uçuşarak, yeleleri savrularak, kayalardan kayalara atlaya atlaya, tepeden tepeye sıçraya sıçraya kaçtılar; gece olup da karanlık basınca ormana sığındılar. İzlerini yitirip insanlardan kurtulabilirlerdi. Gel gör ki, kısrak tayını bırakıp oralardan çok uzaklaşamadı. Ertesi gün, daha gün ağarırken ormanı kuşatan insanlar, büyük ve amansız bir savaşımdan sonra, kementler atarak, ağlar kurarak, ipler gererek aygırı da, kısrağı da kıskıvrak yakaladılar. Gerçekten savaşım kanlı olmuştu. Bu savaşım sırasın-

da insanlardan otuzu ölmüş, elliye yakını da yaralanmıştı. Ama her zaman olduğu gibi utku yine insanındı. Her yanından bağladıkları aygırla kısrağı ve tayı sürüye sürükleye bir mağaraya götürdüler. Bilge başlarında olmak üzere, onların çevresinde o gece sabaha dek şarkılar söyleyip dans ettiler, ot ve toprak boyalarıyla yüzlerini ve gövdelerini boyayıp dansla şarkıyla çılgınca eğlenip törenler yaptılar.

Sayın Başkan Hoobert'le Yüksek Kurul'un öteki üyeleri, anlatının coşkulu yerleri gelince bayağı coşkulandılar. Ekonomist anlatmasını sürdürdü:

— Kısrağı, aygırı ve tayı evcilleştirmek için, bilge her ne dediyse yaptılar, ama başaramadılar. Öteki yabanıl ve en yırtıcı hayvanları evcilleştirmede kullandıkları bütün yöntemleri kullandılar, yine başarı elde edemediler. Ne yaptılarsa atlara başeğdiremediler. Hep başları yukarda, hep kulakları dik, hep yeleleri savrulur, hep kuyrukları uçarlıydı. Başeğmiyorlardı.

Sayın Başkan Hoobert, anlatının öyle coşkusuna kapılmıştı ki, bunun niçin anlatıldığını, durumun gayet şey ve bombozuk olduğunu filan unutmuştu. Boğazı kuruduğu için bir yudum su içip konuşmasını sürdürdü Ekonomist,

— Hayvanların en onurlusu olan atlar, bunca eğitime ve eğitimin her türlüsünün uygulanmasına karşın, yine başeğmeyince, Bilge, artık burada insanlık onurunun sözkonusu olduğunu, atlara kesinlikle başeğdirmek zorunda olduklarını söyledi. Atların onurunu kırmak için son umara başvurdular; Bilge buyurdu: "Yemlerini, sularını azaltacaksınız. Hergün daha az yem ve su vereceksiniz; taa ki o dik başları eğilene, onurları kırılıp uysallaşıncaya dek."

Büyücü, şarkıcı, mağara duvarı ressamı, falcı ve bilici olan Bilge'nin buyruğunu yerine getirdiler. Ayaklarından, boyunlarından bağlı olan atlara hergün daha az ot, daha az su verildi. Yabanıl ve özgürlüklerine düşkün atlar bikaç kez bağlarını koparmayı başardılarsa da yeniden daha sağlam iplerle daha sıkı bağlandılar. Üçü de açlığa, susuzluğa dayanıyordu. Ama ne yazık ki tay, kısrak ve aygır kadar dayanamadı. Baş da eğmedi. Dikbaşlılığını canıyla ödeyip öldü. Kısrakla aygır dayanıyordu hâlâ. Hâlâ kıpırdandıklarını gören Bilge, atların hergün sayısı artırılarak kamçılanmasını buyurdu.

Dayaktan ve açlıktan kısrak da, at da çökmüş, bitmişti. O ışıl ışıl yanan gözleri buzlu cam donukluğu almış, pırıl pırıl tüyleri önce matlaşmış, sonra dökülmüştü. Kaburgakemikleri birbirine geçmişti. Kuyruk kılları dökülmüş, yeleleri sarkmıştı. İncelmiş boyunlarını kımıldatacak, şöyle bir kişner gibi olsalar hemen sırtlarında kamçılar şaklıyordu. Kamçı yaralarından kanlar sızıyordu. Kamçıya, açlığa, susuzluğa ilk başeğen kısrak oldu; başeğince suyu, yemi artırıldı, kamçıdan kurtuldu. Ama aygır hâlâ direnmekteydi. Açlığa, susuzluğa, kamçıya karşın, aradabir kişniyordu yine.

Bunun üzerine Bilge, aygırın büsbütün onurunu kırmak için, erkekliğinin sökülerek iğdiş edilmesini, ama bu işlemin kısrağın gözü önünde yapılmasını buyurdu. Kısrağın gözü önünde, aygırın hayalarından yumurtalarını söküp aldılar. Bu aygıra son vuruş oldu, onuru kırıldı. İnsanın buyruğu altına girdi. Bilge "Şimdi oldu, atın onurunu kırdık ve insanın onurunu kurtardık. Utku, insansoyunun! Şimdi binin atın sırtına, koşturun; şimdi yükleyin sırtına yükü götürün; şimdi sağıp sütünü için; şimdi atlayıp sırtına ava gidin; şimdi atın sırtında düşmanınızı kovalayın ve ondan kaçıp canınızı kurtarın." dedi. Başına yuları geçirdiler, ağzına dizgin vurdular, at başeğdi.

Ekonomist kısa bir süre susup önce Sayın Başkan Hoobert'in, sonra ötekilerin yüzlerine teker teker baktı, sonra seslemlerin üzerine basa basa şöyle dedi:

— Bilmem, açıklayabildim mi, anlatabildim mi Sayın Başkanım?

Sayın Başkan ve ötekiler anlaşıldı anlamına başlarını salladılar.

Sayın Başkan,

— Herşey anlaşıldı, teşekkür ederim; dedi.

Herşey iyice anlaşıldıktan sonra, hemen orada, başta ana gereksinim maddeleri olmak üzere herşeye yüzde yediyle yüzde yirmi arasında yeni bir zam daha yapılmasına ve ceza yasasındaki kimi maddelerdeki cezaların biraz daha ağırlaştırılmasına karar verildi.

Nişantaşı
6 Temmuz 1984

BİLETLERİ UNUTMA KARICIĞIM

Güneyde, Akdeniz'in mavi atlas üzerine yeşil bir dantela gibi işlenmiş güzel kıyılarından birine gideceklerdi. Kadın da, kocası da ayrı işlerde çalıştıkları için, yılın bütün yorgunluğunu, dertlerini, sorunlarını, gerginlik ve ruhsal bunalımlarını bu onbeş günlük dinlencede denize bırakıp kentteki evlerine ve işlerine dinç ve erinç döneceklerdi.

Yol yorgunluğu olmasın diye, karayolunu değil, uçağı yeğlemişlerdi. Kadın, üç gündür yol hazırlığıyla uğraşıyordu. Onbeş gün az zaman değil. Onbeş gün için çamaşır, çorap, mayolar, yazlık giysiler, deniz havluları, saçkurutma makinesi, biriki kitap, sandal, şort, şu bu, daha neler... İki bavul, iki de el çantası zor yetecekti.

Kalacakları motelde telefonla yerlerini ayırtmışlardı.

Erkek, iki kişilik uçak biletini getirip de karısına verince, yola çıkmak için bütün hazırlıkları bitmiş oldu. Koca, aşırı önlemli bir adamdı. Kadın da yıllardanberi kocasının bu aşırı önlemlerinden bıkıp usanmıştı.

Önlemli koca, uçak biletlerini verirken karısını uyardı:

— Bak karıcığım, biletleri sana verdim. Aman sakın evde unutma!

Kadın kızdı:

— Sen hep böylesindir işte... Ne diye unutacakmışım...

— Hatırlatmak için söyledim sevgilim...

— Ne zaman, neyi, nerde unuttum da bana ikidebir unutma, unutma deyip duruyorsun...

Erkek, karısının nerelerde, ne zamanlar, neleri unuttuğunu sayıp dökse tatsızlık çıkacaktı. Erinç bir kafa ve yeğni bir yürekle dinlenceye çıkmalarını isteyen koca alabildiğine alttan aldı:

— Karıcığım, evet unutmazsın ama, ne olur ne olmaz, insanlık hali bu... Bir de bakarsın, bu kez unutuvermişiz. Onun için biletleri lütfen akşamdan çantana koysan iyi edersin.

Kadın hem hırçın, hem alaylı,

— Hıh, sanki sen söylemesen ben koymayacağım... dedi.

— Koyarsın elbet, koyarsın da... Yine de ben bir söyleyeyim dedim işte...

Sonra birden anımsayarak ekledi:

— Haa, aman evin anahtarını da almayı unutma. Dönüşte kapıda kalmayalım.

Bir hır çıkarmamak için kadın yanıt vermedi, başını iki yana sallamakla yetindi.

Akşam yemeğini yerlerken erkek, karısını sinirlendirmemek için sesinin en alçak tonuyla,

— Şekerim, dedi, uçak biletlerini çantana koymayı unutmadın ya...

Kadın dişlerinin arasından tıslar gibi,

— Unutmadım... dedi.

— Niçin kızıyorsun hayatım, hatırlatıyorum...

O gece uçak biletinin unutulmaması konusu bikaç kez daha yinelendi.

Sabah kahvaltısını yaparlarken erkek çekine çekine,

— Biletleri aldın, değil mi karıcığım? diye sordu.

— Yeter artık! diye bağırdı kadın.

— Dış kapının anahtarını da unutma aman...

Özel arabalarına bavulları, çantaları yerleştirdiler. Koca, sürücü yerine oturup ön camları bezle silerken,

— Sevgilim, dedi karısına, sakın kızma ne olursun... Şu uçak biletlerini soracaktım.

— Elverdi artık, dedi kadın, kaçtır söyledim, el çantamın ikinci gözüne yerleştirdim. Evin dış kapı anahtarı da küçük çantamda. Küçük çantamı da el çantama koydum. İçin rahat etti mi?

Araba kalktı. Daha bir kilometre bile yol almamışlardı ki adam,

— Karıcığım, çantana bikez bakar mısın lütfen? dedi.

— Niçin? diye sordu kadın.

— Hiç... Şey... Biletler çantanda mı diye...

— Sen insanı deli edersin. Ben daha bunamadım. Çantama koydum dedim ya sana...

Bisüre daha gittikten sonra adam,

— Olsun şekerim, dedi, çantana koyduğunu biliyorsan elbet çantandadır. Ama sen yine bikez baksan ne çıkar...

Kadın cık cık sesleri çıkardıktan sonra,

— Sen aklını biletle bozmuşsun, dedi, ben kaçık değilim.

Erkek,

— Yani olamaz mı, unutulamaz mı? dedi.

Kadın sustu. Erkek,

— Taa havaalanına gittikten sonra ya bir de biletleri evde unuttuğumuzu anlarsak... dedi.

— Biletler çantadan uçmaz.

— Sevgilim, hayatım, şekerim, haklısın... Haklısın ama yine sen bir bakıver çantana, rica ederim.

— Yani şu geziyi de, dinlenceyi de ille burnumdan getireceksin.

— Yavrum, bitanem, ne var sanki bunda kızacak... Çantana bir bakıver olsun bitsin.

— Bunca yıl sana nasıl dayandığıma şaşıyorum.

— Hayatım, büyütüyorsun ama... Baksan, kıyamet kopmaz ya... Bir de havaalanında anlarsak biletleri unuttuğumuzu, haydi bunca yolu dön geri... Üstelik uçağı da kaçırmış oluruz. Bir daha uçak, üç gün sonra var.

Kadın sustu. Erkek de sustu ama, bisüre sonra dayanamadı, bu kez basbayağı yalvardı karısına:

— Şekerim, tatlım, çok rica ederim, ne olur kızma da, lütfen bir bakıver çantana, biletler orda mı?

— Ay şimdi bayılacağım.

Havaalanına yaklaşıyorlardı. Erkek son bikez daha denedi:

— Biletleri evde unuttuysak, dönüp almak için zamanımız var daha. Biletleri gider alır, uçağa yetişiriz. Ama havaalanına gittikten sonra zamanımız kalmaz. Hadi benim güzel karıcığım,

kurban olayım, bikez bakıver şu çantana...

— Yangın var, diye avazım çıktığı kadar bağıracağım.

— Peki, peki... Kızma! Seni kızdırmak istemiyorum yavrum, ama baksan sanki ne olur...

Terminale geldiler. Arabadan indiler. Erkek, arabayı parka götürüp bırakacaktı. Yükçü, arabadan bavulları, çantaları indirirken kadın birden çığlık attı:

— Çantam? Çantam nerde? Aaa, çantam yok... Eyvah, biletler de içindeydi.

Birden sesinin tonunu değiştirerek kocasına döndü:

— İnsanda akıl mı bırakıyorsun... Bilet bilet diye tutturursan işte böyle olur.

Kocası dingin bir sesle,

— Nasıl olur? diye sordu.

— Çantamı evde unutmuşum. Biletler de, anahtar da çantamdaydı.

Koca yine dingin bir sesle,

— Üzülme şekerim, diye karısını avutmaya çalıştı.

Kocasının dinginliği kadını büsbütün çileden çıkarıyordu.

— Üzülme olur mu! Bir de üzülmeyecekmişim... Hep senin yüzünden işte... Biletleri unutma, unutma diye başımın etini yedin, sonunda çantayı unuttum işte.

— Zarar yok sevgilim, yiyip bitirme kendini... Nasıl olsa olan olmuş.

— Aaa, hâlâ ne diyor... O kadar dır dır etmeseydin unutmazdım.

Erkek, yine o dingin sesiyle,

— Eh, dönelim öyleyse... deyip sürücü yerine geçti.

Yükçü, yeniden bavulları, çantaları yerleştirdi. Kadın da söylene söylene kocasının yanına oturmuştu ki birden sevinçle haykırdı:

— Aaa! Çantam burda işte... Hay Allah, nasıl da görmedim. Paketlerin arkasına kaymış. Canım ben aptal mıyım, hiç unutur muyum çantamı... Vırvırından insanda akıl bırakmıyorsun ki... Biletler de, anahtar da...

Söylene söylene, çantasını karıştırmaya başladı. Gittikçe daha çok telaşlanarak karıştırıyordu. Erkek, hep o dinginliğiyle,

— Acele etme sevgilim, dedi, telaşlanma, yavaş yavaş ara...

Kadın, tavuk eşelenir gibi çantasını karıştırdı, karıştırdı, karıştırdı, o denli çok karıştırdı ki, kendisine sevecenlikle bakmakta olan kocasına,

— Bakma öyle bana! diye haykırdı.

Çantayı bıraktı. Yorgunluktan iki kolu yanma düştü.

— Yok... Ne biletler var, ne anahtar.

Erkek, karısını kızdırmamak için ne söyleyeceğini bilemedi, ama yine de kendini bişey söylemeye zorunlu saydığı için, fısıldar gibi,

— Zarar yok... dedi.

Kontak anahtarını çevirdi, gaza bastı, araba kalktı. Yolda erkek hep susuyor, karısı durmadan söyleniyordu:

— Bilete bak, bilete bak... Boyuna söylendin. Ne olur, biraz dilini tutabilseydin... Aptal değilim ya, elbet bileti yanıma alacağım. Aman sakın unutma... Sen, unutma dedikçe, işte böyle oluyor.

Erkek yutkunuyor, yutkunuyor, ama bişey söylemiyordu.

— Dilini mi yuttun, sen de bişey söylesene! diye haykırdı kocasına kadın.

Erkek,

— Hiç önemli değil karıcığım, üzme canını... deyince kadın büsbütün patladı:

— Hâlâ üzme canını diyor, vallahi bayılacağım. Günlerce yol hazırlığı yaptım, bavulları, çantaları hazırladım. Nasıl üzülmem...

Evlerine geldiler. Erkek arabadan inip, yumuşacık bir sesle karısına,

— Sevgilim, dedi, sen istersen komşuda biraz otur da, ben gidip bir çilingir getireyim, kapıyı açtırmak için...

Vakıf-Çatalca
24 Temmuz 1984

BİR SANDIK LİMON YÜZÜNDEN

Olay, Fazilet Apartımanı'nın dördüncü katında oturan Kohen ailesiyle, aynı apartımanın bodrumunda bulunan kalorifer dairesi bitişiğinde oturan Tokdoğan ailesi arasında geçmiştir.

Fazilet Apartımanı, İstanbul'un en büyük zenginlerinin kış aylarında oturduğu iki-üç semtten birindedir. Anayol üzerinde, yedi katlı, her katında çok geniş bir daire bulunan bir apartımandır.

Dördüncü katta karı koca Kohen'ler oturur. Kadının adı Silvia'dır. Ama O Sevil denilmesinden hoşlandığından herkes O'na Sevil der. Kocasının küçük adı Moris yada Moiz'dir; kimileri Moris, kimileri de Moiz der. Bay Moiz Kohen tanınmış bir iş adamıdır. İş dünyasında yerini sağlamlaştırabilmek için ancak otuzdört yaşından sonra Bayan Sevil'le evlenmiştir. Kendisi, aileden zengin olmakla birlikte, evlenirken Bayan Sevil'den yüklüce bir drahoma da alarak, bu parayla işlerini daha da büyütmüştür. Evleneli altı yıl olmuştur ama, onlar çocuk yapmamak için gerekli önlemleri almayı sürdürmektedirler. Çünkü Bay Kohen çok hesaplı bir adamdır. Hesapsız çiş bile etmeyen Bay Kohen nasıl olur da hesapsız çocuk yapar! Bir hesap adamı olan Bay Kohen bütün yaşamını çizdiği izlenceye uydurmuştur. Moris Kohen'in işlerini çok daha büyütmesi gerekiyordu ve bu arada çocuğa zaman ayırmak doğru olmazdı.

Fazilet Apartımanı kalorifer dairesinin bitişiğinde, bir oda, bir

küçük aralık, bir geçit ve bir heladan oluşan bodrum katında oturan Tokdoğan ailesi kalabalık, karı, koca ve yedi çocuk. Baba Hasan Tokdoğan, Fazilet Apartımanı'nın kapıcısıdır. Anne Fatma Tokdoğan, orta işi görmek için bu apartıman dairelerine gündeliğe giderdi. Ama son bir yıldanberi salt Kohen'lerin evinde çalışıyordu. Silmek, süpürmek, çamaşır, bulaşık, hatta konuklara hizmet etmek gibi işlerde eli elverişliydi. Hasan'la Fatma evleneli yedi yıl üç ay olmuş ve bu zamanı hiç boş geçirmemişler, yedi yılda yedi çocuk yapmışlar, geriye kalan üç ayda da Fatma üç aylık gebe kalmıştı. Oturdukları bodrum katında yeterince yer olmadığı için, çocukların altısı, karıkocanın köyünde, üçü Hasan'ın, üçü de Fatma'nın anababasının yanında kalıyordu. Hasan'la Fatma'nın yanında kalan en küçük çocukları ondört aylıktı.

Bayan Sevil Kohen, Fatma Tokdoğan'ı çok seviyordu. Fatma, O'nun için salt bir ev yardımcısı değil, bir can yoldaşı, bir can şenliğiydi. Fatma, Sevil'den on beş yaş küçük -daha yirmiiki yaşında- tatlı dilli, sıcak kanlı, sözü söyleşisi sevimli bir gencecik kadındı. Konuşması hiç de Yahudi ağzına çalmayan, en ince İstanbul Türkçesi'yle konuşan Bayan Sevil Kohen, Fatma'nın Orta Anadolu ağzıyla konuşmasına bayılırdı. Fatma iyi bir ev yardımcısıydı, ortalık işlerini iyi yapıyordu ama Bayan Sevil'in O'nu çok sevmesi salt bu yüzden değil, Fatma'nın tatlı dilindendi. Fatma'nın da, Sevil'e kanı kaynamıştı. Sevil Hanımcım, der de bir daha demezdi. Biyandan işini yapar, biyandan da tatlı tatlı anlatırdı. Fatma ne anlatabilirdi ki, elbet kendi dünyasını... O'nun dünyası da gündüzleri Kohen'lerin evinde Sevil'le, geceleri de kendi evi olan bodrumda kocasıyla geçen yaşamıydı. Günün on saatini Kohen'lerin, geri kalan ondört saatini de kendi evinde geçiriyordu. Kendi evindeki ondört saatin enaz on saati de, doğal olarak, geceleri kocasıyla yatakta geçmekteydi. İşte Fatma Tokdoğan da hergün Sevil Kohen'e, bir gece önce kocasıyla yatakta on saatini nasıl geçirdiğini anlatıyordu. Sabah erkenden Sevil'e günaydın dedikten sonra, o on saatini anlatmaya başlar, akşam ayrılana dek hep anlatırdı. Öyle bir on saat ki, anlatmakla bitecek gibi değil. Fatma susacak olsa Sevil üstleyerek sorar, anlatmasını isterdi.

Sevil Kohen, Fatma'nın anlattıklarını, uzun zaman aç kalan birinin, en iştah açıcı yemeği hopur hopur yiyip yutan bir insanı

karşıdan seyretmesi gibi imrenerek, ağzının suyu akarak dinlerdi. Fatma anlatırken zaman zaman gözleri süzülür, dalar gider, kendinden geçerdi.

— Ah Sevil Hanımım, bir bilsen, bir bilsen benim azgın herifi... Daha böyle bir azgını dünyaya gelmemiştir. Cenabımevlam, herbişeyi önceden bilmiş de ona göre yapmış. Bu benim azgın herifte hiç dur durak yok Sevil Hanımım. Köyde daha gerdeğe girdiğimiz gece beni gebe kodu. O gün bugün, hiç aravermiş değil... Len herif ocağın bata, hiç bunun bir paydosu, bir soluklanması, bir dinlenmesi neyi yok mu? Yok...

— Ama bir şikâyetin filan yok, değil mi Fatma...

— Yooo, ne şikâyeti? Tööbeee... Şikâyetim neyim yok Allahıma çok şükür.

Sevil derin derin iç geçirdi.

— Yedi yıllık evliyim Sevil Hanımım, yedi çocuk, sekizinci de karnımda.

Sevil, niçin önlem almayıp da bu kadar çok çocuk yaptığını sordu.

— Önlem mi? Heleee, benim azgın herif önlem mönlem dinler mi ki... Almaz olur muyum, alıyom helbet... Ama kime? Canavara önlem mi olur hay Sevil Hanımım... Sen bilmen ki benim herifi... Kudurmuş ki, nasıl bir kudurma, kuduz camus desen, o da böyle değil... Öylesine önlem para eder mi ki... Önlemi nerde, ne zaman alacaksın? Önlem dediğin yatağa girdiğinde, yatakta alınır, öyle değel mi? Benim herif bekleyemez, yatağa girmeye sabrı yok ki... Bir sabırsızdır, bir sabırsızdır Sevil Hanımım... Başına gelmeyen bilemez ki...

— Ama mutlusun, değil mi Fatma?

— Olmam mı canım, helbet... Mutluyum ki hemi de nasıl...

— Eee? Sonra Fatma?

— Sonracağzıma... Daha kapıdan girer girmez gözü dönmüş kösnül boğa gibi saldırır... Aman dur herif, çocuğa kalacağım, dur azbiraz ki önlem alayım filan demeye kalmaz, tamam... Bu benim Hasan'ımın hiç mi hiç dinmesi, dinlenmesi yok. Neyse... Oh çok şükür deyip mindere otururum ki, hop bir daha dolanır.

Sevil'in içi bir hoş oluyordu, hani salıncakta aşağı iner gibi, uçakta hava boşluğunda düşer gibi... Fatma'nın anlattıklarıyla yetinmez, daha da ayrıntıları sorardı. Fatma da kıkır kıkır gülerek,

hem de en ayrıntıları ballandıra ballandıra anlatırdı.

Akşam olup da kocasının gelme zamanı yaklaşınca Sevil, kocası için süslenir püslenir, sürer sürüştürür, giyinir kuşanır, Moris'i gülücüklerle öpücüklerle karşılardı. Kocasına öyle cilveler döktürürdü ki mezartaşını canlandıracak gibisinden... Moris Kohen hiç de kaba bir erkek değildi. Karısının bu inceliklerini yanıtsız bırakmazdı. Ama hepsi işte o kadar... Büyük işadamıydı ve hesap insanıydı. Kafasında bin tane o günün iş sorunu vardı.

Moris Kohen hiçbir zaman Sevil'i ihmal etmiş değildir. Eğlenmesi için Sevil'i gazinolara, lüks eğlence yerlerine, büyük otellerin salonlarına, arkadaş toplantılarına, döner partilerine götürürdü. Yüksek sosyetenin önde gelenleriydiler. Bu yerlerde çekilen resimleri gazetelerde çıkardı sıksık... Ama hepsi işte o kadar...

Moris Kohen, Sevil'i çok değerli armağanlara boğardı. Yaş gününü, tanışma günlerini, nişanlılık ve evlilik günlerini hiç unutmaz, çiçekler, armağanlar yağdırırdı sevgili eşine. Ama hepsi işte o kadar.

Sevil, kocasını kışkırtıcı her yola başvuruyordu. Yatak odasının kanı tutuşturan kırmızı lambalarından, süründüğü iç gıcıklayıcı kokulara dek, her şeye... Yatağa girdiklerinde Sevil artık dayanamaz, belki bir etkisi olur umuduyla, Fatma'nın o gün kendisine anlattıklarını kocasına iletirdi. Öyle azgınmış ki, öyle canavarmış ki...

Moris dinler, gülerdi kıs kıs... Ama hepsi işte o kadar...

Ertesi gün Fatma yine bir gece önce Hasan'la olanları anlatırdı. Can kulağıyla dinleyen Sevil, Fatma'nın o gün anlattıklarını gece yatakta kocasına iletirdi.

Fatma bigün geldiğinde ahlayıp inleyip duruyordu.

— Ne oldu Fatma? diye sordu Sevil.

— Ah Sevil Hanımım, hiç sorma... Gene bu benim azgın herif... Allah gözünü doyursun benim canavar herifimin... Bitirdi beni, bitirdi Sevil Hanımım...

Sevil, gece kocasına iletiyordu: Bitirmiş, bitirmiş...

Ertesi gün yine inler durur Fatma.

— Ne oldu Fatma?

— Daha ne olsun Sevil Hanımım... Herbir yanımı çürüttü bu benim canavar kocam... belim budum çürüdü hep... Oh aman oh...

Sevil, olanı biteni kocasına yetiştirirdi. Herbir yanını çürütmüş. Beli budu çürümüş kadının...

Moris herşeyi anlıyordu. Hiç anlamaz olur mu, cin gibi adam, piyasada parmakla gösteriliyor. Herşeyi anladığına göre, buna bir umar bulmalıydı. Bir gece yine yatakta Sevil,

— Fatma dedi ki bugün, Hasan öyle bir etmiş ki... Fatma öyle bir ah diyor... diye o gün Fatma'dan duyduklarını anlatıyordu ki Moris,

— Söyle Fatma'ya, yarın akşam Hasan'la konuşmak istiyorum, bize gelsin; dedi.

Nedenini pek de anlayamadan sevindi Sevil.

Ertesi akşam yemekten sonra geldi Hasan.

— Beni çığırmışsın Müsü Moris... dedi.

— Evet, gel Hasan.

Oturma odasına aldı. İki erkek karşılıklı oturdu.

— Hasan, geçim sıkıntısı çekiyor musun?

— Çekmem mi Müsü Moris? Altı çocuk köyde, burda üç nüfus. Bir de yolcumuz var, karım doğuracak.

— Sen iyi bir adamsın Hasan, sana bir iyilikte bulunmak istiyorum.

— Eksik olma, sağol...

— Sen çalışıyorsun, karın çalışıyor, yine sıkıntı çekiyorsun. Yalnızca kapıcılıkla olmaz ki...

— Olmaz ama ne yapacaksın?

— Kapıcılığı bırakma... Zamanın var senin, biyandan da manavlık yapabilirsin.

— Manavlık kolay mı? Sermaye nerde Müsü Moris...

— Hiçbişey birden olmaz Hasan... Bütün büyük işadamları işe önce çok küçükten başlamış, sonra yavaş yavaş büyütmüşlerdir. Biz de öyle... Benim babam gençliğinde ayak satıcısıydı, iğne iplik, makara, kuka satardı. Gördüğün o büyük manavların çoğu, önce bir sandık limon, bir küfe üzüm satarak işe başlamışlar, zamanla dükkân sahibi olmuşlardır.

Hasan'ın kafası yatıyordu.

— Al bir sandık limon, sat. Kazancına dokunma hiç... Bir sandık limon daha sat. Satılan iki sandık limonun parasıyla üç sandık alırsın. Üç sandık limonu sattın mı, kazancıyla bir sandık da portakal alırsın. Derken, yanına iki sandık da elma... Taşıması

zor olur. Nasıl olsa kazanıyorsun ya, bir elarabası alırsın... Bir elarabası, gezici manav dükkânı demektir. Böyle böyle iki yıla kalmaz, manav dükkânını açarsın.

Hasan'ın aklı yattı yatmasına da o bir sandık limonu alacak para nerde?

— Sen onu hiç dert edinme, dedi Moris, ilk sermaye sana benden... Al şu parayı... Hemen yarın git Hal'e, bir sandık limon al, başla satmaya... Yalnız şunu hiç unutma Hasan, hesabını sıkı tutacaksın. Her akşam evine geldin mi, kuruşu kuruşuna hesabını yapacaksın, ne sattın, ne aldın, ne verdin, ne kazandın, bunları hep bileceksin...

Hasan öyle sevindi, öyle sevindi ki, dualar ederek izin isteyip gitti.

Ertesi gün Fatma'nın yüzü her sabahki gibi gülmüyordu.

— Günaydın Fatma...

— Günaydın Sevil Hanımım.

Fatma susuyor. Sevil O'nu konuşturmaya çalıştı, ama başaramadı.

— Dün gece ne oldu, anlatmıyorsun Fatma...

— Dün gece mi... Dün gece benim herifin gözünü uyku tutmadı nedense... Sabah da erkenden fırlayıp gitti... Hiç anlamadım ben bu işi...

Daha ertesi sabah Fatma'nın ağzını bıçak açmıyordu.

— Fatma... Neye anlatmıyorsun?

— Ne anlatayım, anlatacak bişey yok ki...

— Hasan'ı anlatsana yine...

— Hasan hasta mı ne, hiç bilemedim... Dinlenmeye girdi besbelli...

Her sabah soruyordu Sevil.

— Dün gece Fatma?..

— Dün gece Sevil Hanımım, benim Hasan'ımın elinde kâğıt kalem, üçü beşe, beşi ona çarpıp durdu zavallı... Uykusunda da, manav diye, üzüm diye, dükkân diye bağırdı durdu garibim.

Sevil, artık eskisi gibi Fatma'nın ağzından laf alamıyordu. Bir sabah Fatma,

— Sevil Hanımım, dedi, besbelli bu benim Hasan'ım hasta... Yatakta ne kıpraşıyor, ne oynaşıyor. O boğa gibi herif, iğdiş edilmiş koca öküze döndü. Bir hocaya, hekime neye mi götürsem,

n'etsem bilmem ki...

İki haftadanberi yatağa girdiklerinde Sevil, kocasına Hasan'ın karısına neler yaptığını anlatmaz olmuştu. Neydi o eski geceler!.. Yok karısının belini şöyle kütürdetmiş de, şurasını çürütmüş, orasını ne etmiş de... Moris Kohen rahatlamıştı.

Bir gece yatağa girdiklerinde,

— Sevil sevgilim, dedi; ne oldu kuzum, Fatma artık eskisi gibi anlatmıyor mu kocasını hiç...

Sevil, o gün Fatma'nın kendisine söylediklerini Moris'e iletti:

— Fatma'nın dediğine göre, büyü yapıp Hasan'ın erkekliğini bağlamışlar.

O zaman Moris, yahudi yahudi gülerek,

— Elbette kuzum, dedi, bak bir sandık limonla herif ne hale geldi; bir de beni düşün... Dört şirket, sekiz mağaza, iki fabrika... Dört milyar lira sermaye... Bir sandık limonla herifin erkekliği kurudu, ya zavallı Moris ne yapsın?

DEMEK BENİ TANIMADIN

Ünlü bir adamdı. Ünü günden güne öyle yaygınlaşıyordu ki, ününün altında ezilmeye başlamıştı. Her nereye gitse tanınıyor ve üzerine dikilen bakışlardan tedirgin oluyordu. Bu bakışlar altında kendisini, geceleyin kamyon farlarının ışığına tutulunca kaçacak yer bulamayıp sinen tavşanlar gibi ürkek, beceriksiz duyumsuyordu. Tanınmadığı zamanlardaki özgürlüğünün özlemini çekiyordu. Bir kalabalık içine girince, kapana sıkıştırılmış gibi oluyordu; çünkü kaçmak için ne yana dönse o yandakilerin de adını fısıldadıklarını duyuyordu. O fısıltılardan tersyüzü kaçarken başka fısıltılara çarpıyordu. Ne yapacağını şaşırıyor, şapşallaşıyor, elini ayağını koyacak yer bulamıyor, kolunu ve bacağını sanki taşıdığı ağır bir bavulmuş gibi oraya buraya çarpıyordu. Çünkü içinde hep kendisini başkalarının kınayacağı, küçümseyeceği, beğenmeyeceği, ayıplayacağı korkusu vardı. Davranışlarını kendisine yakıştırmayacaklardı. O'nu, gerçekte olduğundan çok daha başka bir yerde, çok daha yüksek düzeylerde olduğunu sanıyor, buna inanıyorlardı. Buyüzden de kendisini yakından tanıyanların düşkırıklığına uğrayacağını biliyordu. Örneğin parmaklarını çıtlatsa... Hayır, çıtlatamazdı ki... Yemek sonrasında dişlerini kürdanla karıştırabilir miydi? Hayır. Çünkü O'ndan hep olağanüstü incelikli davranışlar bekleniyordu. Ya hep incelikli davranmaya kalksa o zaman da, ne yapmacıklı insan diyeceklerdi, diyorlardı.

Bacak bacak üstüne atarken, gülerken, kahkaha atarken,

konuşurken, öksürür hapşırırken, dilini avurtlarında dolaştırırken, burnunu silerken dikkat etmek, hep başkaları nasıl karşılayacak, ne diyecek diye düşünmek zorundaydı.

Artık öyle olmuştu ki, O bir değil, iki insandı; biri gerçek kendisi, biri de şövalyelerin çelik zırhtan giysileri gibi, gerçek kendisinin üstüne giydiği ikinci kendisi... Bir bayrak, bir kalkan, bir pankart taşır gibi, bu ikinci kişiliğini gerçek kişiliğinin hep önünde ve dışında taşımak zorundaydı. Bu dışındaki, önündeki ikinci kendisi, ününün yarattığı ve başkalarının olmasını istedikleri kendisiydi. Nereye gitse bu ikinci kendisini de götürmek zorundaydı. Doğrusu, bu ikinci kendisini taşımaktan da yorulmuştu. Başkalarının kesip biçip dikip üstüne giydirdikleri bu ikinci kendisi, kendisini yapanların, yaratanların isteğine göre giyinmek gülümsemek, sesini ayarlamak zorundaydı.

Çok kez kendikendine şöyle sormuştu: Elimden gelse, ikinci kendimden vazgeçebilir miyim? Eski günlerime dönüp yine ünsüz sıradan biri olsam, daha mı mutlu olurum? Bir varsayım olarak, beni tanıyan bilen kimseler olmasa bu durumu benimser miyim, yoksa yeniden ünlenmeye mi çalışırım?

Kendi sorusuna namusluca yanıt verince, ününden, yani ikinci kendisinden vazgeçemeyeceğini anlıyordu; vazgeçmek şöyle dursun, ününün daha da artmasını, daha da yaygınlaşmasını, yani gerçek kendisini zırhtan bir giysi gibi saran ikinci kendisinin daha da ağırlaşmasını, taşıdığı bu yükün daha da artmasını istiyordu. Ancak, pek seyrek de olsa, arasıra, ünlenmeden önceki zamanlarda olduğu gibi, gerçek kendisi olarak sereserpe, özgürce yaşayabilmeliydi; gözetilmeden, gözlenmeden, denetilmeden, yargılanmadan, eleştirilmeden... Bütün özlemi işte buydu. Ama hayır, o hep önünde duran ikinci kişiliği buna izin vermiyordu; öyle ki, uyurken bile, başkalarının tasarladığı, olmasını gönüllerinden geçirdikleri biçimde uyumak zorundaydı. Örneğin tiren yolculuğu yapanlardan kimileri, başını kadife kaplı kanape yastığına dayayıp uyuklayabilir, uyuklarken çenesi göğsüne düşebilir, horlayabilir, hatta hatta osurabilir bile... Bütün bunlara gülünse de, insanlık hali denip geçilir. Ama O, böyle şeyler yapamaz; büyük ünü bu türlü insanlık hallerine engeldir.

Nedenini kendine açıklayamadığı yeni yeni istekler duymaya başlamıştı. Örneğin ünlenmeden önce de sövmesini ve sövenleri

sevmezken, aşırı ününün kendisini kalıplaştırdığı bugünlerde içinden hep sövmek geliyordu, hem de ağız dolusu, doya doya, en sunturlularından... Bir iyice sövüp ohh diye rahatlamak.

Eskiden de açıksaçık gülütler anlatmasını da, dinlemesini de sevmiyordu. Ama şimdi tersine... Büyük ününün kendisini sınırlaması yüzünden, şimdi açıksaçık gülütler anlatmak geliyordu içinden, hem de en açıksaçıklarını...

Oldumolası oraya buraya tükürenlerden iğrenirdi. Yere tükürdüğü hiç olmamıştı. Ama olacak şey değil, şimdilerde hep tükürmek istiyordu; hem de kalabalık yerlerde, hem de herkesin göreceği yerlere...

Toplumun yarattığı ve gerçek kendisini bir şövalye zırhı gibi sarıp kaplamış bulunan o ikinci kendisine düşman olmuştu. Ne yapsın ki o zırhın içinde yaşamak zorundaydı. Gönlünce yaşayıp davranmasına, o görünmeyen zırhın katılığı, sertliği, köşeliliği olanak vermiyordu. Hiç olmazsa ayda yılda bir, kısa bir süre için, bu katı zırhtan çıkıp kurtulabilseydi. Hele o güzel kadına tutulduktan sonra, gerçek kendisi olarak yaşamayı öyle gereksiniyordu ki... İrdeleyici ve araştırıcı meraklı bakışlardan uzak, kendisini tanıyan kimselerin bulunmadığı, arkasından adının fısıldaşılmadığı bir yerlerde o güzel kadınla başbaşa olmak istiyor, ama nereye gitse yine de tanınıyordu. Düşüne danışa buldu böyle yer; güzel, lüks, hatta temiz bir yer bile değildi, varsın olsun... Yeter ki, yeni yakınlık kurmaya çalıştığı güzel kadınla başbaşa bir saatçik geçirmesine izin versinler, tedirgin etmesinler. Gözucuyla ne yaptığı gözetlenmeden, kulak kabartılarak ne söylediği dinlenmeden, her davranışı yorumlanıp, eleştirilmeden, gerçek kendisi olarak şuracıkta o güzel kadınla içip söyleşmek istiyor. Burası, herşeyiyle üçüncü sınıf bir meyhaneydi. İçerisi kalabalıktı ama, kimse başını çevirip ona bakmamıştı. "Tanınmamış olmak ne büyük mutlulukmuş!"

Masa, küçük meze tabaklarıyla donandı. Rakı içiyorlardı. Bir kız çocuğu gül getirdi. Küçük kızdan, büyük bir demet gül aldı, kıza bir dolu para verdi saymadan.

Üçüncü kadehi içmekteydiler. Havasındaydı. Mutluydu. Artık güzel kadının ellerini tutabilirdi, gözlerinin içine bakarak, günlerdir tasarladığı sözleri söyleyebilirdi. Ve... tam elini uzatıyordu ki... Hani kimileyin insanın bakmadan gördüğü şeyler olur ya,

işte öyle oldu. Arkalarındaki masadan birinin kalkıp yanındaki sandalyeye oturduğunu bakmadan gördü, yani duyumsayarak. Başını çevirip o yana baktı. Evet, yanındaki sandalyeye bir adam oturmuştu. Adam, ceketini çıkarmış, yakasını çözmüş, boyunbağının düğümü de kaymıştı. Ceketsiz adam ona gülümsüyordu, yılış yılış bir gülümseyiş... Bu sulu gülümseyişle ceketsiz adam, seninle tanışıyoruz, dostuz, demek istiyordu. Üsteleyerek hep öyle gülümsüyor ve gülümsemesi gittikçe yüzüne yayılıyordu. Konuşsa, ağzından bir ses çıksa kolaydı, bir yanıt verirdi. Ama konuşmuyor, salt gülümsüyordu. Bu da işte o yüzbinlerden biri olmalıydı. Onu gerçek kendisi olarak değil de, gönlünden geçirdiği biçimde bir insan olarak, yani ikinci kendisi olarak görmek istiyordu. Yüzüne bakıp durmadan yılış yılış gülümseyen adamın karşısında, gerçek kişiliğinin üstüne o ikinci kişiliğini büründü.

Bir adam, başka birinin yüzüne, inatla bakıp gülümserse o başka biri ne yapar? Başını çevirse ayıp olacaktı. O da ona gülümsedi. Ceketsiz adam hangi anlamda gülümsüyorsa o da o anlamda gülümsemeye çalışıyordu. Bisüre böyle gülümseştiler.

Ceketsiz adam alınmış bir sesle,

— Sen beni tanımadın! dedi.

Tanımamıştı. Ama öyle bir havada söylemişti ki, tanımadığını söylese ayıp olacaktı; tanıdım dese yalan olacaktı; ikisi ortası bişey söyledi:

— Tanımasına tanıyor gibiyim de...

Ceketsiz adam iki kolunu açabildiğince açıp,

— Tanısan böyle mi durursun, boynuma atılmaz mısın? dedi.

Ceketsiz adam iki kolu açık beklediğine göre, boynuna atılmasa ayıp olacaktı. Oysa böyle sarılışmaları, kucaklaşmaları hiç sevmezdi. Kollarını açıp, ceketsiz adamın kollarına atıldı. Sımsıkı sarıldılar birbirlerine. Ceketsiz adam öpünce, o da onu öpmek zorunda kaldı. Sonra sandalyesine oturdu.

— Hayır, hayır, sen beni tanımadın?

Bunca sarılıp öpüştükten sonra da, tanımadığını söyleyemezdi ya... Herşey neyse de, adamın senli benli konuşması canını sıkıyordu. Sevmezdi senlibenli olmayı.

— Tanıyorum ama, birden görünce...

— Tanısan öyle soğuk soğuk öpmezdin beni...

— Siz? Hiç yabancı gelmiyorsunuz ama...

— Yok yok, sen beni tanımadın...

— Bağışlayın, nerden tanışıyorduk?

Ceketsiz adam, yakınlığını anlatmak isteyen bir davranışla ünlünün sırtına bikaç kez vurarak,

— Aşkolsun yani, dedi.

Nerden tanıdığını, kim olduğunu anımsamak için kendini zorladı. Ah, bir tanıyabilse, bikaç söz konuştuktan sonra başından savacaktı.

— Gözüm ısırıyor ama...

— Hele düşün bir.

Gerçek kendisi olarak şöyle demek istiyordu: "Tanımadım ulan, n'olacak yani? Seni tanımak zorunda mıyım? Görüyorsun şurda bir kadınla başbaşayım, sırası mı şimdi tanıdık çıkmanın? Uygunsuz herif sen de."

Böyle demek istiyordu ama diyemiyordu. Gerçek kendisinin üzerine bir kılıf gibi geçirdiği ikinci kendisi,

— Ne yazık ki sizi tanıyamadım, diyordu.

— Yazıklar olsun...

"Git ulan başımdan, bela mısın be!" diye alttaki gerçek kendisi bağırırken, üstteki o ikinci kendisi incelikle,

— Belleğim çok zayıf da... Bir ip ucu verseniz... Hangi tarihte tanışmıştık acaba?

— Ne zaman tanıştığımızı da sen bul bakalım.

"Hay Allah belanı versin herif!" diye içinden geçirirken, sanki yardım istiyormuş gibi kadının yüzüne baktı.

— Bu yıl içinde mi tanışmıştık?

— Git git, geriye git!

— Geçen yıl mı?

— Daha geriye, daha daha...

— Demek daha önceden? İki-üç yıl öncesi miydi yoksa?

— Git git... Çok daha gerilere...

Çocukluk, okul yada askerlik arkadaşı olamazlardı. Ceketsiz adam, kendisinden gençti.

— Bağışlayın, bilemeyeceğim.

— Tam onbir yıl oldu, onbir yıl...

Bişey söylemek gerekiyordu ama, ne söyleyeceğini bilemediğinden,

— Yaaa... Demek o kadar oldu... Zaman ne de çabuk

geçiyor... diye saçmaladı.

Ceketsiz adam,

— A-ah, dedi, sen beni yine tanımadın.

Darılmış bir davranışla arka masadaki arkadaşlarının yanına gitti.

Ünlü adam, kurtulmanın sevinciyle oh çekiyormuş gibi dudaklarını yuvarlaklaştırarak kadına baktı. O güzel havaya yeniden girmek kolay değildi.

— İçelim... diye kadehini kaldırdı.

Ceketsiz adamın verdiği sıkıntıdan yavaş yavaş kurtuldular. Gerçek kendisinin üstüne giyindiği o zırhı çıkarıp atmıştı. Söyleşiyorlardı, gülüşüyorlardı. İşte şimdi tam sırasıydı; iki elini masanın üstünden kadına uzatmış, tam kadının ellerini avucuna alacaktı ki, yanıbaşında yine o sesi duydu:

— Demek, sen şimdi beni tanımadın, ha?

Yine yanındaki sandalyeye oturmuş, kendisini tanımamak suçmuş gibi soruyordu.

Ünlü adam, az önce çıkardığı kalın zırhı giyinip,

— Çok üzgünüm ama tanıyamadım, dedi.

— Yahu, nasıl tanımazsın. Onbir yıl önce... Mayıs ayı... Mayısın onaltısıydı hatta...

— Yeri neresiydi? Nerdeydi?

— Onu da sen bul artık...

Ünlü adam Suadiye'de oturuyordu. Şimdi de Sarıyer'de bir meyhanedeydiler. Ceketsiz adamla Suadiye'den tanışmış olabileceklerini düşünüp, buluşundan sevinerek,

— Yoksa Suadiye'den mi tanışıyoruz? diye sordu.

— Gel gel. Beriye gel!

— Kadıköy'den mi?

— Geeeel... Daha gel!..

— Nereye doğru?

— Şimdi olduğumuz yere doğru.

Demek, Kadıköy'le Sarıyer arasında bir yerde tanışmışlardı.

— Karaköy?

— Daha gel, gel...

— Taksim?

— Yaklaştın. Hadi söyleyeyim artık: Spor-Sergi Sarayı'nı hatırla.

— Evet?

— Bak şimdi hatırlayacaksın. Onbir yıl önce, onaltı Mayıs günü Spor-Sergi Sarayı'nda bir açıkoturum olmuştu da... Şimdi hatırladın mı?

Demek o açıkoturuma katılanlarda biriydi. İyi ama orda o kadar değişik insanlarla o kadar çok açıkoturuma katılmıştı ki... Başından savıp kurtulmak için yalancıktan gösterişli bir yakınlık gösterdi:

— Haaa... Eveeet... Tamaam.. Öyle yaaaa...

Ceketsiz adam ünlünün gözlerinin içine bisüre baktıktan sonra,

— Bana bak, dedi; ben yutmam... Sen beni yine tanımadın...

"Tanımadım ulaaaan... tir git başımdan!" diye avaz avaz bağırmak isteyen ünlü, ikinci kendisinin bütün inceliğiyle,

— Tanıdım efendim... Hiç tanımaz olur muyum, elbet tanıdım; dedi.

— Tanıdınsa adımı söyle.

— Haaa, bakınız bende ad belleği hiç yoktur, adları unuturum.

— Demek beni tanımadın, ha?

— Rica ederim efendim...

— Hatta benim o gün üstümde kahverengi de çizgili bir elbise vardı. Bak, şimdi bişey daha söyleyeceğim, o zaman hatırlayacaksın. Yine hatırlamazsan yuf olsun! Ben senin önündeydim, sol karşında.

— Siz açıkoturumda konuşmacı değil miydiniz?

— Yok canım, dinleyiciler arasındaydım.

Gerçek kendisi, "ulan, beşbin dinleyici arasından seni nerden bilirim kerata," demek isterken ceketsiz adam açıkladı:

— Ben önde olduğumdan... Hatta sana bir soru sormuştum da... Sorumu sormadan önce de adımı soyadımı söylemiştim: Sabri Bolca.

İlk geldiği zamanki o yılışık yılışık gülümseyişi yüzünde yayılıp baktı öylece ünlüye.

— Sonra sen benim soruma ş'apınca, ben de kendim açıklamak zorunda kalmıştım. Nasıl? Şimdi hatırladın, değil mi?

Ünlü adam garsona seslendi, hesabını istedi. Hesap geldi. Bütünlük para verdi garsona. Bir ayak önce ceketsiz adamdan

kurtulmak için,

— Üstü kalsın... dedi.

Ceketsiz adam bayağı üzülmüştü. Bir daha,

— Demek sen şimdi beni tanımadın, ha? dedi.

Ünlü, o dışındaki ve önündeki o ikinci kendisi olarak,

— İyi geceler efendim, dedi ceketsiz adama.

Kadınla birlikte yürüyüp gittiler.

Ünlünün arkasından,

— Çok yazık... Yazıklar olsun... diye söylenerek, arka masadaki arkadaşlarının yanına gidip onlara,

— Bunlar böyledir işte, dedi; hep tanımazdan gelirler.

BİR İHANETİN NEDENİ

Türkiye'de demiryolu politikasının çok güçlü olarak izlendiği tarihlerde babası demiryolu müteahhidiydi. Sanırım, bu, size bişeyler anlatıyordur; bişeyler değil, çok şeyler... Babasında para, yuvarlanmakta olan çığ gibi durmadan büyüyordu. Bu çığın duracağı da yoktu; çünkü Allah "vatan sath-ı mailinde"ki kuluna "Yürü ya kulum!" diye buyurmuştu. O da Tanrı buyruğunu dinleyip yerine getirmekte hiçbir eksiklik göstermemişti.

Bu büyük devlet müteahhidinin dünyada biricik kalıtçısı tek çocuğu, oğluydu.

Herkesin bildiği bir gerçek vardı ki, bu türlü insanlar her nedense çocuklarının kendileri gibi olmalarını istemezler. Bu zengin devlet müteahhidi de biricik oğlunun, namuslu, bilgili, kültürlü, aydın kişi olmasını, yüreğinde hiçbir kötülük bulunmamasını, kötü huylar ve alışkanlıklar edinmemesini, yalan söylememesini, kimseyi aldatıp kazıklamamasını, kısacası, hiçbir bakımdan kendisine benzememesini istiyordu. Bunun için de elinden gelen çabayı gösterdi ve hertürlü özveride bulundu. Oğlunun özel odası vardı. Özel odasında özel oda takımı vardı. Özel yatak odası takımı mavi lake boyalıydı ve dolabının, masasının, karyolasının üstünde çiçek ve kelebek resimleri vardı. Özel eğitmeni vardı ve özel olarak yabancı dil öğreniyordu ve özel yabancı okulda öğrenimini görüyordu. Bu özelliklerinin sonunda limonlukta yetişmiş çiçek gibi bir delikanlı oldu. Tam babasının istediği gibi, yüzü azçok benzese de, huyu babasına hiç benzemeyen -Allah huyunu benzetmesin- bir delikanlıydı. Konuşurken yüzü kızarır, bir güzel kız görünce dizlerinin bağı çözülen, biri höt dese ödü bokuna

karışan, hanım evladı, sinameki, zümbül bebek tohumu bir muhallebi çocuğu... İşte o zaman babası, kimi şeyleri yanlış yaptığını anladı. Evet, biricik oğlu namuslu olmalıydı ama, namusun da bir sınırı yok muydu? Ne kadar ve nereye kadar namuslu olunacaktı? Herşeyin aşırısı çoktu.

Babası, oğlunun namusunun kararını bulması için onu iş yaşamına özendirdi. Kendisi karışmadı. Artık oğlu kendi kanatlarıyla uçmalıydı. Buyüzden onu yapacağı, kuracağı işlerde özgür bıraktı. Delikanlı kendibaşına bir iş kurup yürütemeyeceği için başkalarıyla ortak işlere girişti. Her ortaklıktan yediği büyük kazıklardan yaralar alıp iyice canı yandı. Kazık yemiş de olsa, deneyimler kazanmış olacağı için baba, oğlunun yediği kazıklardan sevinmekteydi. Herbiri hazine değerinde kazıklar yemekteydi.

Baba, iş yaşamından sonra oğlunun aşk yaşamına da atılmasını istedi. Ne olduysa işte o zaman oldu. Delikanlı, daha ilk arkadaşlık ilişkisi kurduğu hani şu "girl friend" dedikleri kıza tutuldu, hem de ne tutkunluk! Onunla evlenmeye kalktı. Babanın, kadın kız dalgalarına karıştığı yoktu, ama iş evlenmeye gelince, yooo, orda dur biraz... "Hamama gidip kurnaya, kahveye gidip zurnaya" tutulmanın yeri, anlamı var mı? Hey gidi gözü açılmamış sığırcık yavrusu, ulan erkek dediğin erkek, karşısına ilk çıkan kızla evlenir mi?

Baba, kızı ve ailesini sorup soruşturdu. Hayır kendilerine denk değildi. Ne demişler, devenin çanı bile "Dengi dengineee, dengi dengineee..." dermiş. Hele ununu ele, eleğini as, ondan sonra evlenirsin. Gezip eğlensin, yaşamın tadını çıkarsın, kadın konusunda da deneyimler kazansın, ondan sonra oğlu evlensin istiyordu.

Oğlu evleneceğim diye tutturdu, baba olmaz diye diretti. Araya engel girince, dünyanın her yerinde ve her zaman olduğu gibi, büyük bir aşk başlamış oldu. Aşk, iki cins arasına dikilen engelden başka nedir ki. Araya konulan engelle aşkın büyüklüğü doğru orantılıdır.

Oğul ilk kez babasına karşı geliyor, baba da ilk kez oğlunun isteğini geri çeviriyordu.

Delikanlı, içini dökecek, yüreğini açacak, büyük sevisini anlatacak, gizini verecek, güvenilir birisini gereksiniyordu. Sonunda böyle birini buldu. Kendisinden onbeş yaş büyük bir dost... Kızı nasıl büyük bir seviyle sevdiğini bu dostuna gece gündüz

demeden anlattı. Her âşık gibi delikanlı da, kendisininkini dünyanın ve tarihin ve geleceğin en büyük aşkı sanıyor, buna içtenlikle inanıyordu. Evlenmezlerse, sevgilisinin kendisini öldüreceğine de inanmıştı.

Baba-oğul arasındaki bu sürtüşme çatışmaya döndü ve çok uzun sürdü. Sonunda utku sevinindi. Delikanlı, babasını darıltmak uğruna da olsa, sevdiği kızla evlendi.

Yaşam böyledir işte, koşullar değişti, bir zamanlar aylarca o büyük sevisini anlattığı dostundan uzak kaldı. Yıllar geçti, birbirlerini görmediler, tam otuzüç yıl... Otuzüç yıl sonra karşılaştıklarında biri orta yaşın son sınırında, öbürüyse artık yaşlı bir adamdı. Yaşlı olanı, öbürünü, yıllardanberi, saçından tırnağına dek sırılsıklam bir tutkun olarak anımsamıştı hep. O dünyanın en büyük sevisinin durumunu merak ediyordu.

Orta yaşlının arabasındaydılar. Yaşlı adamın evine gidiyorlardı. En azından daha bir saatlik yolları vardı. Yaşlı adam, ötekinin evinden, karısından hiç sözetmemiş olmasına şaştı. Oysa otuzüç yıl önce onun aşkından başka konuşacak hiçbir konusu yoktu. Konuyu açabilmek için,

— Eşin nasıl? diye sordu.

Orta yaşlının yüzü ekşidi.

— Bilmem. İki yıldır görmüyorum.

Yaşlı adam çok şaştı:

— Aman... Nasıl olur.

— Ben de anlamış değilim nasıl olduğunu. Ama oldu işte. Ayrıldık. Daha doğrusu karım ayrıldı. Evi bırakıp gitti.

Yaşlı adam daha çok şaştı. Ama daha çok sormaya sıkılıyordu. Öteki,

— En yakın arkadaşımla bana ihanet etti, dedi, sıksık evimize gelip giden bir arkadaşımla...

Öyle büyük bir sevinin böyle acı bir sona varması yaşlı adamı allak bullak etti. İşte o şaşkınlıkla aptalca sordu:

— Evet ama, bunca yıl sonra neden?

Dertli koca,

— Ben de anlayamadım, dedi; hiç bilmiyorum. Düşünüyorum, düşünüyorum, ihaneti için hiçbir neden bulamıyorum. Anlaşılır şey değil.

— Çok üzüldüm.

— Ben başka kocalar gibi değilim ki. Hadi çapkınlık filan etsem, neyse... Karımdan başka hiçbir kadınla... Nasıl söyleyeyim... Anlıyorsunuz, değil mi?.. O tek kadındı benim yaşamımda. Hiç ihanet etmedim ona, hatta kafamdan bile geçirmedim böyle bişey. O benim ilk ve son kadınım olmuştur. Böyleyken yine de bana ihanet etti. Nedenini bir anlayabilsem...

Yaşlı adam,

— Kıskançlık filan... diyecek oldu.

— Hayır, hayır. Dedim ya, kıskandıracak en küçük bişey yapmış değilim ki... Varsa yoksa karım... Başka bir kadına yan gözle bakmış değilim.

Yaşlı adam üzüntüyle sustu. Öbürü,

— Anlaşılır gibi değil, dedi, beni bırakıp o adamla gittiğinden beri gece gündüz hep bu ihanetin nedenini düşünüyorum; beni neden beğenmedi, ne eksiğim vardı?

Durup durup konuşuyordu:

— Evliliğimiz süresince hiç yalnız bırakmış değilim karımı... Başkaları gibi kahveye filan da çıkmam. Başka kocalar gibi bir kulübe filan da üye değilim, hiçbir derneğe, partiye yazılmadım. Hep evimdeyim. Karım olmayınca yalnız başıma bir yere gitmem; ne bileyim, örneğin pazar günleri karımı bırakıp maça filan gittiğim hiç olmamıştır. Gece yaşamım da yoktur. Evimden işime, işimden evime. Akşamları orda burda oyalanmam, sürtmem, erkenden gelirim. Sinemam yok, tiyatrom yok. Geceleri evimde bile geç saatlere kadar oturmam, erkenden yatarım. Siz ne dersiniz, karım bana neden ihanet etmiş olabilir?

Yaşlı adam,

— Bilemem ki, dedi; bunu sen daha iyi bilirsin... Tartışma filan geçti mi aranızda? Sinirlenip bağırdığın oldu mu hiç?

— Hayır. Ne bağırıp çağırması. Bugüne dek karımla yüksek sesle bile konuşmuş değilim. Hiç kavga etmedik, bikez bile tartışmış değiliz. Ne diye tartışayım, ne dese, ne istese hep peki derim.

— Belki kendisine ilgi göstermedin...

— Göstermez olur muyum hiç... Başka kocalar gibi eve gelince elime kitabı alıp bir yana çekilmem... Öyle kitapmış, romanmış, hiç okumam. Anlamıyorum, bu kadın yine de bana neden ihanet etti?

— İçkiye filan...

— Kim? Ben mi? Daha ağzıma içki koymadım bugüne dek. Biliyor musunuz ben daha ağzıma rakı sürmüş, şarabın tadına bakmış insan değilim. Bira bile içmem... Bırakın içkiyi, kahve bile içmem. Çocukluğumdan beri alışmamışım. Cıgara da içmem... Dumanına, kokusuna dayanamam.

— Çay? diye sordu yaşlı adam.

— Çocukluğumda paşa çayı içerdim, şimdi onu da içmiyorum. Pek seyrek, kırk yılda bir, ıhlamur içtiğim olur... İnanır mısınız, soğuk su bile içmem de, ılıtır öyle içerim.

Yaşlı adam,

— Pencereyi biraz açabilir miyim, boğulacak gibi oluyorum, dedi.

— Bir kadın kocasından başka ne bekler, ne ister, dedi dertli koca. Bitürlü anlayamıyorum, anlam veremiyorum, bu kadın bana neden ihanet etti?

Yaşlı adam sıkıntıdan öf pöf demeye başladı. Öbürü sürdürdü sözünü:

— Kumar da oynamış değilim. Pokerin adını duyarım ama, ne olduğunu bilmem. Bezik, briç, salt adlarını duymuşumdur. Oyun kâğıtlarına daha elimi sürmüş değilim. Daha tavla nedir bilmem. İnanır mısınız, hani yılbaşı geceleri fırdöndü, tombala filan oynarlar ya, ben hiç oynamadım.

Yaşlı adam, bayılacak gibi oldu, eliyle yüreğinin üstüne bastırdı. "Yeter ulan!" diye bağırmamak için kendini zor tutuyordu. Öbürü sürdürdü:

— Hiçbir kötü huyum, kötü bir alışkanlığım yoktur. Vallahi gazete bile okumam; işyerimde gazetelere şöyle bir bakarım, o kadar. Anlaşılır şey değil; bir kadın kocasından başka ne ister? Ah bir anlayabilsem neden ihanet ettiğini...

Yaşlı adam,

— Kaç yıl sürdü evliliğiniz? diye sordu.

— Tam otuzbir yıl ikibuçuk ay, dedi dertli koca.

Yaşlı adam,

— Aşkolsun kadına, dedi. İyi dayanmış.

Çatalca-Vakıf
11 Temmuz 1984

HERKESİN HERŞEYİ BİLDİĞİ ÜLKE

Herkesin altmış yıldır bildiği bir gazetecilik kuralı: ***"Bir köpek bir insanı ısırmışsa, doğal bir olay olduğundan, bunun gazetecilikte bir haber değeri yoktur. Gazetede haber değeri olabilmesi için, köpeğin insanı değil, insanın köpeği ısırması gerekir."***

Ülkenin en yüksek satışlı gazetesinin yönetimevi kapısından içeri hızla bir köpek daldı. Gazetenin görevlileri, gazetede çalışanlardan birinin köpeği sandılar. Ama başıboş bir köpeğin gazeteye girmesine alışık olmadıklarından, arkasından koştular. Yakalanıp dışarı atılacağını anlayan köpek, insan diliyle,

— **Bir dakika baylar!** deyince, köpeği kovalayanlar şaşakaldılar. İnsan diliyle konuşan bir köpeğe, köpek olarak mı davranmalı, yoksa saygı mı göstermeliydiler? İçlerinden biri, köpeğe ne istediğini sordu. Köpek, gazetenin yazıişleri yönetmenini göreceğini söyledi.

— **Toplantıda...** yanıtını verdiler.

— **Öyleyse gazetenin sahibiyle görüşeyim...** dedi köpek.

— **O da toplantıda.**

— **Gazetenin sorumlularından herhangi biriyle...**

Hepsi de o günkü gazetenin tartışması için sabah toplantısındaydı. Köpek, çok ivedi ve çok önemli bir haber vereceğini söyleyerek hemen toplantı salonuna alınması için üsteledi.

Gazete işgörenlerinden biri kapıyı tıklatıp toplantı salonuna girdi. Uzun masadaki on dört kişiden gazetenin sahibine:

— **Beyefendi, bir köpek sizinle görüşmek istiyor...** dedi.

Aşırı ciddi bir adam olan gazetenin sahibi,

— **Köpek mi? Nasıl bir köpek?** diye bağırarak sordu.

İşgören saygıyla anlattı:

— **Cinsini bilmiyorum; ama kıvırcık tüylü, güzel bir köpek. Sokak köpeğine benzemiyor. Tasması da olduğuna göre sahibi vardır. Dişi bir köpek...**

Masadakiler gülüştüler. Gazetenin sahibi aşırı ciddiliğini bozmadan,

— **Görüyorsun ki şimdi toplantıdayız, beklesin...** dedi.

İşgören,

— **Söyledik efendim,** dedi, **ama söz dinletemedik. Çok önemli bir haber vermek için hemen sizinle görüşmek istiyor.**

— **Gelsin öyleyse...** dedi gazetenin sahibi.

İşgören, iki kanatlı yüksek kapının bir kanadını açarak köpeği içeri aldı. Köpek:

— **Bağışlayın beyefendi,** dedi, **çok önemli bir haber vermek için değerli zamanınızı alıyorum.**

"Önemli haber" sözünü duyunca, hepsi de iyi birer gazeteci olan salondakiler, nasıl olup da bir köpeğin insan gibi ve insanca konuşabildiğine şaşmayı bile unutup, **"önemli haber"**in ne olduğunu merak ettiler.

Gazetenin yazışleri yönetmeni,

— **Bu haberi daha önce başka gazeteye verdin mi?** diye sordu.

Köpek:

— **Hayır efendim,** dedi. **İlk size geldim. Çünkü sahibim her gün sizin gazetenizi alır eve.**

— **Nedir vereceğin haber?** diye sordu gazetenin sahibi.

Çok terbiyeli konuşan köpek:

— **Efendim,** dedi, **bir insan beni ısırdı.**

Bu kez, öbürleriyle birlikte gazetenin sahibi de güldü.

— **Bakıyorum sen salt insanca konuşmayı değil, gazeteciliği de öğrenmişsin.**

Köpek:

— **Ben size bir gerçek olayı bildiriyorum,** diyerek masada-

ki gazetecilere kıçını dönüp, sol budundaki diş yarasını gösterdi.

Gazetenin yazıişleri yönetmeni:

— **Artık bunu altmış yıldan beri herkes öğrendi, bilmeyen kalmadı...** dedi.

— **Bilinen nedir efendim?** diye sordu köpek.

Yazıişleri yönetmeni:

— **Gazetecilikte, köpeğin insanı ısırmasının değil, insanın köpeği ısırmasının önemli olduğunu...** dedi.

Gazetenin sahibi, köpeğin konuşmasına fırsat vermeden:

— **Bu numarayı kimse yutmaz,** dedi, **ünlenmek için gazete haberi olmak istediğin belli. Aklınca gazetede adın geçecek, hatta resimlerin bile basılacak da ün kazanacaksın. Ama boşuna kızım...** dedi.

"Kızım" der demez yüzü kızardı. Gazetede çalışan kadınlara hep **"kızım"** demeye alışık olduğu için dişi köpeğe de birden **"kızım"** deyivermişti. Ama bir köpeğe, hem de başkalarının yanında **"kızım"** demesinin yersizliğini hemen ayrımsayarak, bir iki kez yutkunduktan sonra konuşmasını şöyle sürdürdü:

— **Yani... Şey... Seni bir insanın ısırmış olması haber olarak giremez gazeteye. Ama ille de gazetede çıkmasını istiyorsan, parasını öder, reklam olarak koydurtabilirsin.**

Köpek:

— **Beyefendi,** dedi, **ben sizin bildiğiniz köpeklerden değilim. Lütfen bana inanmanızı dilerim, bir insan gerçekten beni ısırdı. Kendime reklam olsun diye bir sansasyon yaratmak istemiyorum.**

Masadaki gazetecilerden biri,

— **Ya, niçin öyleyse?** diye sordu.

— **Beni ısıran insanın kuduz olma olasılığı var da, onun için. Başka köpekleri de ısırabilir. Gazetede beni ısırdığı haber olarak çıkarsa önlem alınabilir. Hatta daha zaman geçmemişse beni ısıran adamın, muayene edilerek kuduz olup olmadığı anlaşılabilir.**

— **Seni ısıran adam nasıl bulunacak?**

— **Tanıyorum efendim, benim sahibimdir.**

— **Sahibin mi seni ısırdı?** diye şaşarak sordu gazete sahibi.

— **Evet efendim.**

— **Hadi hadi, biz bu numaraları yutmayız.**

— **Numara değil beyefendi, araştırıp öğrenebilirsiniz.**

— **Kimbilir ne yaptın da adamcağızı kızdırtıp kendini ısırtmak zorunda bıraktın.**

— **Salt beni değil ki,** dedi köpek, **karısını da ısırdı.**

Gazetenin sahibi,

— **Bir kocanın karısını ısırması için kuduz olması gerekmez ki... Bir erkeğin karısını ya da karısının yerine koyduğu bir kadını ısırmaya hakkı vardır. Öyle değil mi arkadaşlar?** diye masadakilere sordu.

İçlerinden biri:

— **Karı-koca arasında böyle şeyler olabilir...** dedi.

Bir başkası da:

— **Yatak odasındayken mi karısını ısırdı?** diye sordu.

— **Hayır efendim,** dedi köpek, **karısı tuvaletten çıkmıştı ki, tam o sırada.**

— **Bu işin zamanı hiç belli olmaz,** dedi gazetenin sahibi.

— **Evet, ama tam bir kuduz ısırmasıydı bu...** dedi köpek.

Gazetenin sahibi:

— **Kudurmuş gibi mi, saldıracağını hiçbir erkek o sırada kestiremez ki...** dedi.

Köpek:

— **Ama efendim,** dedi, **salyaları da akıyordu.**

Yazışleri müdürü:

— **Öyle zamanlarda insanın genellikle salyası da akar, başka şeyi de...** dedi.

Gazetenin sahibi de köpeğe şöyle dedi:

— **Bu senin bize yutturmak istediğin numarayı bugün dünyada bilmeyen kalmadı. Yani bir insan bir köpeği ısırırsa bunun gazete haberi olacağını herkes bilir ve bu yüzden de kimse inanmaz, uyduruyorlar derler.**

Köpek terbiyesini bozmadan saygıyla şöyle konuştu:

— **Normal olarak köpeklerin insanları ısırdıklarını, bir insan bir köpeği ısırırsa ancak bunun bir gazete haberi olabileceğini, bunu da artık çoktan beri herkesin bildiğini ve insanların bilgilerinin kesinliklerine inandıklarını anlıyorum. Ama yüzde bir, binde bir, hatta milyonda bir olasılıkla bunun tersi olamaz mı?**

— **Ne yani?** diye sordu gazetenin sahibi.

— **Yani bir insanın kuduz olup da bir köpeği gerçekten ısırdığı...** diye yanıtladı köpek.

Gazetenin sahibi bildiklerinden güvenli ve alaylı alaylı gülümseyerek:

— **Bizi kandırmaya çalışmaktan vazgeç...** dedi.

Yazıişleri yönetmeni:

— **Yani seni ısırdı diye sahibinin kuduz olduğundan mı korkuyorsun?** diye sordu.

— **Kendim için korkmuyorum,** dedi köpek, **çünkü çok iyi bir insan olan sahibim zamanında bana kuduz aşısı yaptırdığı için, beni ne kadar ısırırsa ısırsın kuduz olmam. Benim korkum kendim için değil öteki köpekler için. Bir insanın kuduz olup bir köpeği ısırabileceğine sizin gibi başkaları da inanmazsa ve sizin gibi herkes kesinlikle her şeyi bildiğini sanırsa, sonunda olanlar yine bizim köpeklere olacak. Kuduz tehlikesini önlemek için kuduz olanları toplayıp ayırmak yerine, her zaman yapıldığı gibi, bizim bölgedeki bütün köpekleri öldürecekler.**

Köpek her ne söylediyse, kuduz olma olasılığı bulunan sahibinin kendisini ısırdığı haberini gazeteye koydurtamadı. Sonunda gazete sahibi köpeği kovdu.

Kendini sokakta bulan köpek, ilk gittiği gazeteden daha az satışlı, ama ağırbaşlı bir düşün gazetesi sayılan başka bir gazetenin yönetimevine gitti. Orada da aynı anlayışsızlıkla karşılaştı.

Köpek bütün gazeteleri ve dergileri dolaştı. Hiçbirinde de kuduz olma olasılığı bulunan sahibinin, kendisini ısırdığına kimseyi inandıramadı. Bu olayı, bir büyük gazete haberi olup ünlenmek için uydurduğunu sandılar. Öğrenip inandıkları bir şeyden en küçük kuşkuya düşmek gereğini duymadılar.

Basın-yayın dünyasından umudunu kesince, bölgesindeki kuduz olmayan zavallı köpekleri yok edilmekten kurtarmak isteyen köpek radyo-evi yönetmenine gidip, gerçeği ona anlatmayı denedi. Radyoevi yönetmeni de, yıllardan beri herkesin bilmekte olduğu **"Bir köpek bir insanı ısırırsa ancak bir gazete haberi olabilir!"** olayını artık kimsenin yutmayacağını söyleyerek köpeği kovdu. Köpek, kuduz olma olasılığı bulunan bir insanın kendi köpeğini ısırdığı haberi radyodan verilirse, ilgililerin gereken önlemi alarak kuduzun yayılmasını önleyebileceklerini boşu boşu-

na anlatmaya çalıştı. Radyoevi yönetmeni:

— **Parasını ödeyip reklam olarak yayınlatabilirsin...** dedi.

— **Habere inanmayan dinleyiciler, bu olay reklam olarak yayımlanırsa inanırlar mı?** diye sordu köpek.

Radyoevi yönetmeni, reklamların inanmak için değil, aldanmak için olduğunu, bunu dinleyicilerin de çok iyi bildiğini, ama insanların inanmak kadar aldanmayı da gereksindiklerini söyledi.

Radyoevinden de kovulan köpek, son umut olarak TV yönetmenine başvurdu. TV yönetmeni de, öncekilerin sözlerini yinelediği. Köpek insanı ısırırsa bu, gazete haberi olmaz, ancak insan köpeği ısırırsa o zaman bu olay gazete haberi olma değeri kazanır. Ama bunun böyle olduğunu da günümüzde bilmeyen kalmamıştır. Bu yüzden, insanın köpeği ısırdığına kimse inanmaz, herkes bunu uydurma bir haber sanır.

Köpek sinirlenmemeye çalışarak sordu:

— **Siz insanlar bildiğinizi sandığınız şeyden hiç kuşkulanmaz mısınız? Binde bir olasılıkla yanılabileceğinizi hiç düşünmez misiniz? Bildiğinizi sandığınız şeyin doğru olup olmadığını bir kez olsun araştırmayı gereksinmez misiniz?**

TV yönetmeni:

— **Bir şeyin doğruluğunu kesinlikle biliyorsak, ne diye kuşkuya düşelim de araştırmak için boşu boşuna uğraşalım?** dedi.

Yarasının acısından aksayarak yürüyebilen köpek, yolda ne yapması gerektiğini düşündü. Sonunda Sağlık Bakanlığı'na gitti ve bakanla konuşmayı başardı. Köpek olmasa ve insanca konuşmasını bilmese, bakanla görüşebilmesi olanaksızdı. Sıradan insanlar bile bakanın karşısına çıkamıyorlardı. Ama köpek, bir köpeğin insanca konuşmasının yarattığı şaşkınlıktan yararlanarak bakanla görüşmek şansını elde etti. Bakana olayı ayrıntılarıyla anlattıktan sonra, çok ivedi önlem alınmazsa kuduzun yayılacağını, bu kez bundan hiç sorumlu olmayan köpeklerin yine her zamanki gibi suçlanarak yok edileceğini, hiçbir dil yanlışı yapmadan, hem de kibar bir kentli ağzıyla söyledi.

Bakan, alaylı alaylı gülümseyerek:

— **Sen bir köpekken, bir insanın bir köpeği ısırmasının ilginç bir olay olacağını, sen bile öğrenmişsin,** dedi, **bir köpeğin bildiğini, insanlar bilmez mi sanıyorsun?**

Birden kaşları çatılan bakan, bağırmaya başladı:

— **Hoşt! Hoşşt! Hoşşşt!**

Kuyruğunu bacaklarının arasına kıstırıp sokağa canını zor atan köpek, türdeşleri olan köpekleri kuduz olmadıkları halde öldürülmekten kurtarabilmek için ne yapabileceğini düşündü. Hayvan sorunuyla ilgileneceğini umarak önce Tarım Bakanına, oradan olumlu yanıt alamayınca veteriner olan bir genel müdüre, daha sonra hayvan hastanesine, en sonra da kuduz hastanesine gidip ilgililere, yetkililere başvurdu. Hepsinden de aşağı yukarı aynı yanıtı almıştı:

— **"Bu herkesin bildiği bir şey... Buna kimse inanmaz!"**

En başta da kendileri inanmıyorlardı.

Bütün umudunu yitiren köpek, evine döndü. Bu zaman içinde evinin bulunduğu bölgede kuduz çok yayılmıştı. İnsanların mı köpekleri, köpeklerin mi insanları, yoksa hepsinin mi birbirini ısırdıkları belli değildi. Bu kötü duruma resmi makamlar el koymuşlar, kuduz insanları ayırmaya, kuduz olmayanlara aşı yapmaya, kuduz olsun olması bütün köpekleri de öldürmeye başlamışlardı.

Boyunları tasmalı ve taşmalarda da damgası olan, yani sahipli köpekler, kuduz aşısı yapıldıkları belgelenirse, öldürülmekten kurtuluyorlardı.

İnsanca konuşan köpek evine gittiğinde, kimseyi bulamadı. Sahibi olan o iyi yürekli karı-koca, aşılanma süresini geçirip kudurmuşlar ve başkalarına zarar vermeden ölüme bırakılmaları için kuduz hastanesine kapatılmışlardı.

İnsanca konuşan köpeğin tasması ve tasmasında da kuduz aşısı olduğunu belirten damga vardı. Ama insanlara söz anlatmanın ne zor, hatta olanaksız olduğunu artık anlamıştı. Tasmasını gösterene, tasmasında da damga olduğunu anlatana dek, belediyenin köpek avcılarına yakalanıp öldürülmekten korkuyordu. Kimselere görünmemeye çalışarak koşa koşa kentten çıktı. Kentin dış yollarından biri üstünde çok gizli bir yurtluk vardı. Bu yurtlukta çok yaşlı bir bilgin yaşamaktaydı. Bu bilginin çok sevdiği, kendisi gibi yaşlı bir köpeği vardı. Bu yaşlı köpek, bütün yaşamını o yaşlı bilginin yanında geçirmiş olduğu için, o da köpeklerin bilgini ve bilgesi olmuştu. Yurtluğun üst katında bir pencereden kırları seyreden yaşlı ve bilge köpek, koşarak uzaklaşmakta olan köpeği

gördü. Bütün gücüyle havlayarak onu çağırdı.

Köpek geri döndü, yurtluğa geldi. Bilge köpek böyle koşa koşa nereye gittiğini sordu.

Konuşan köpek:

— **Pasaport almaya gidiyorum...** dedi.

— **Buradan ayrılıyor musun?**

— **Evet.**

— **Memleketini sevmiyor musun?**

— **Öyle çok seviyorum ki memleketimi, uğruna canımı verebilirim. Ama bir aptallık yüzünden, bir hiç için ölmek istemiyorum.**

Bilge köpek:

— **Kuduz salgını yüzünden bütün köpekleri öldürüyorlar diye bu ülkeden kaçıyorsan, bir süre sonra bu cinayetler durur. Sen de o zamana dek kendi evinde ya da burda saklanıp bekle!** dedi.

Konuşan köpek:

— **Öldürüleceğim korkusuyla burdan gitmek istemiyorum ki...** dedi.

— **Niçin öyleyse?**

— **Çünkü bu ülkede herkes her şeyi bildiğini sanıyor.**

Bilge köpek:

— **Bu ülkede herkes her şeyi bildiğini sanıyorsa, bir anlamda o ülkede hiç kimse hiçbir şeyi bilmiyor demektir,** dedi ve ekledi:

— **Peki, nereye gideceksin?**

— **Kesin olarak bilmiyorum, ama** dedi, **herkesin her şeyi bildiğine inanmadığı, insanların kesin bilgilerinden sürekli, hiç değilse arada bir kuşkuya düştükleri herhangi bir ülkeye gideceğim.**

Bilge köpek:

— **İyi,** dedi, **bunca yaşlı olmasaydım, gücüm olsaydı, ben de seninle birlikte o herhangi bir ülke dediğin ülke neresiyse oraya gitmek isterdim. Biliyorsun, sahibimin çok zengin bir kitaplığı var. Seninle kitaplığa gidelim. Orada haritalara, atlaslara, ansiklopedilere bakalım. Gezi kitaplarını, coğrafya kitaplarını okuyalım. Önce, herkesin her şeyi bildiğini sanmadığı ülkenin neresi olduğunu bulalım.**

Yurtluktaki o büyük kitaplığa girdiler. Bilge köpek, atlasları, ansiklopedileri, haritaları, kitapları çıkardı, yaydı, serdi.

— **İşte!** dedi.

Baktılar, araştırdılar, okudular, ama dünyada herkesin her şeyi bildiğine inanmadığı bir ülke bulamadılar.

Yaşlı köpek:

— **Görüyorsun ya,** dedi, **dünyada gidebileceğimiz başka bir yer yok...**

— **Öyleyse ne yapacağız?** diye sordu insanca konuşan köpek.

Bilge köpek:

— **En iyisi,** dedi, **insanların bildiklerine kesinlikle inanmayacakları, bilgilerinden kuşkuya düşecekleri günün geleceğini umarak doğup büyüdüğümüz, yaşadığımız kendi ülkemizde kalıp beklemek.**

— **O zamana dek yaşayamayız ki...** dedi genç köpek.

İki köpek, dişleriyle birbirlerinin boynundaki tasmaları koparıp parçaladılar. Kitaplıktan ve yurtluktan çıktılar. Kentin yolunu tuttular. Yok edilmek üzere toplanan köpeklerin aralarına katılmaya gittiler.

İNTİKAM

Patron çalıştırdığı herkese karşı kaba ve sertti ama, özellikle Haydar'a karşı bir başka türlü sert ve kaba davranırdı. O'nun neden özellikle Haydar'a aşırı sert davrandığını hiç anlayamazdım. Çünkü Haydar, evet, eli ağırdı ama, hiç durmadan ve ara vermeden çalışırdı ve orda çalışanların en çalışkanı, en uysalıydı. Üstelik ordakilerin en az para alanıydı. Bu çalışkanlığı ve doğruluğuyla böyle bir delikanlı başka nerde çalışsa burda kazandığından daha çok para kazanabilirdi.

Patron, yanında çalıştırdıklarına sert ve kabaydı ama, başkalarına hiç de böyle değildi. Hele bir konuğu gelince olağanüstü incelikli ve kibar davranırdı.

O işyerinde kırka yakın insan çalışıyordu. Hepsi de kendi alanında uzman sayılan kafa işçisi denilen değerli insanlardı. Orda patronun gözünde değeri olmayan salt Haydar'dı. Oysa Haydar olmasa, o işyerinde bütün çalışma dururdu. Diyelim, hastalansa da bir gün işe gelmese -ki böyle şey olmazdı ya- o gün orda bir iş üretilmesi olanaksızdı. Gerçekte Haydar'm işi önemli değildi; ayak işlerine, gelgit işlerine bakardı, ama öyle gelgit işleri ki, onlar yapılmayınca bütün öteki işlerin aksayacağı kesindi.

— Haydar, çay yap!

Haydar ocakta çay pişirir getirirdi. Ama patron, çayı geç getirdiği için bağırırdı.

— Haydar, bir taksi çağır!

Haydar taksiyi çağırırdı. Ama taksiyi kapıya geç getirdi diye patron kızardı.

— Haydar, şu mektupları postaya at!

— Haydar, gazeteleri al getir çabuk.

— Haydar, şu reçeteyi yaptır eczaneden.

— Haydar, elektrik faturasını öde de gel hemen.

— Haydar, camları iyi silmemişsin, akşam paydosundan sonra yeniden sil...

— Kör müsün, kolonyam bitmiş, neden bir şişe kolonya almadın?

— Paltomu tut...

— Oyalanma, posta kutusunda ne varsa al gel...

— Al şu parayı da bankaya şu senedi öde çabuk...

— Ismarladığım çiçekleri al da gel...

Haydar'ın işi hiç bitmez. Çünkü O'nun işinin ne olduğu belli değildir. Hertürlü iş üstündedir: Yerleri silmek, masaların tozunu almak, helayı arıtmak, kalöriferin ısıtmadığı günlerde gaz sobalarını yakmak, başka işyerleriyle iletişimi sağlamak, posta ve banka işleri ve daha neler de neler... Bunca çalışmasına karşın, patron yine de O'nu aşağılardı. Çok kez "Ulan!" diye seslenirdi. "Eşek herif!" diye bağırırdı. "Hayvan!" yada "İt!" diye çıkıştığı da olurdu.

Haydar'ın yüzü hiç gülmezdi. Bikez olsun gülümsediğini bile görmedim. Yaptığı hiçbir iş beğenilmeyen, bunca terslenen, aşağılanan insan nasıl gülebilirdi...

Günün birinde patron hastalandı. Yürek teklemesinden hastaneye yattı. Öldü ölecek derken bir ay sonra hastaneden çıktı. Çok zayıflamıştı. Eski giysileri bol geldiğinden yeni giysiler diktirdi. Bikaç ay sonra da inme indi, bir daha hastaneye yattı. Yine öldü ölüyor, ölecek derken, yine kurtuldu, iyileşip hastaneden çıktıktan bisüre sonra işe gelmeye başladı. İşyeri birinci kattaydı ve oraya yirmi basamaklı bir merdivenle çıkılıyordu. İki ölümcül hastalıktan kurtulmuş olan patron çok güçsüzleşmişti. Her basamağında uzun uzun dinlenerek, soluklanarak, duvara yaslanarak ağır ağır merdiveni çıkabiliyordu.

İşte ne olduysa ve nasıl olduysa Haydar'daki o şaşırtıcı değişiklik o zaman oldu. Haydar, benim diyen usta cambazların bile zor yapabileceği gösteriler yapmaya başladı. Patronun her basamağında uzun uzun dura dinlene, dayana soluklana çıkıp indiği merdivenden, hem de iki eli dolu olarak öyle bir hızla inip

çıkıyordu ki, O'nu öyle görüp de şaşmamak elde değildi. Ayakları basamaklarda görünmez oluyor, salt topuklarının basamak uçlarına değmesinden çıkan "fırrrt" diye bir ses duyuluyordu. Kimileyin bir eline tepsi içinde çay bardakları ve çaydanlık, öbür eline dosyalar, iki koltuğunun altına da başka şeyler sıkıştırıp gösterisini öyle yapardı. Ancak bu olağanüstü gösterisini yapmak için patronun gelişini yada gidişini beklerdi. Patron ne zaman merdivenden inecek yada çıkacak olsa, Haydar da o parlak gösterisine başlardı. Patron, bir basamaktan öteki basamağa geçene dek Haydar elleri kolları dolu olarak en az iki-üç kez merdiveni inip çıkmış olurdu ve hiç durmadan iner çıkardı. Bu iniş çıkışları için de her zaman bir bahane uydururdu.

Onca zaman yüzü gülmemiş olan Haydar'ın yüzü gülmeye başlamıştı. Merdiven basamaklarında ayakları o fırrt sesini çıkarırken yüzü güler, dişleri görünürdü; belli ki mutlu oluyordu.

Patronun merdivenden iniş çıkışı günden güne yavaşlarken, Haydar'ın iniş çıkışı da gittikçe hızlanıyordu. Herhangi bir sirkte bir merdivenden böyle iniş çıkış gösterisi yapsa bu numarasıyla usta cambazlardan daha çok alkış alırdı. Hızlana hızlana nerdeyse uçarcasına inip çıkmaya başlamıştı.

Elleri, kolları dolu olarak yanından fırtına gibi geçerken, patron dinlenmekte olduğu basamakta kendisine çarpmasın yada rüzgârından devrilmesin diye yana çekilip duvara yapışır, şaşkınlıkla Haydar'ı seyrederdi.

Haydar'daki bu değişiklik çok merakımı çekmişti. Bigün bu değişikliğin nedenini sordum.

— Haydar, sana ne oldu böyle? Ne zaman patron merdivenden inse çıksa, sen de yanından fırtına gibi inip çıkıyorsun... Nedir bu?

Geniş bir gülümseyişle dişlerini göstererek,

— İntikamımı alıyorum! dedi.

Değişiklik salt Haydar'da değildi. Patron da değişmişti. Basamakları dinlenerek çıkarken Haydar'ın rüzgârından devrilmemek için duvara yapışmaya başladığından beri artık Haydar'a "Ulan!" diye seslenmiyor, "Eşek herif!" diye, "Hayvan!" yada "İt!" diye bağırmıyor, başkalarına kullandığı o incelikli yumuşacık sesiyle, "Oğlum", "Yavrum", "Çocuğum...", "Haydar, evladım..." diyordu.

HİKÂYE-İ HAZRET-İ DANGALAK

Raviya-ı ahbar şöyle rivayet ve nakılan-ı asar böyle hikâyet ederler ki, zaman-ı evailde mi yoksa zaman-ı hazırda mı veya sultan palamut veyahut bilmem kaçıncı mahmut devrinde mi, memleketin birinde mi, yoksa dünyanın herhangi bir yerinde mi, her ne zaman ve her nerde ise, gayetle utanmaz ve arlanmaz ve tabiatı fevkalade madrabaz ve zekâsı son derece kıt ve akıldan sakat ve fakat kurnaz mı kurnaz ve lafları dilli düdük ve kendisi hödük oğlu hödük bir kimesne var idi. Günahı ve vebali bilenlerin ve söyleyenlerin boynuna, anın için derler idi ki, dünyada analar doğuramazdı böyle bir hergele, meğer ki bunun gibisi rastgele. Yüksekokuldan diploması var idi ise de diplomasinin ne olduğunu bilmez ve okuryazar idi ise de katiyyen kitap okumaz ve imzasını atmaktan başka yazı yazamaz ve Müslüman geçinirdi ise de başı secdeye varmamış bir bînamaz ve nam-ü şan ve makam-ı zîşan ve pekçok madalya ve nişan sahibi ve zihnen perişan ve gayetle abuksabuk konuşan ve akım der iken okum diyen -sözüm meclisten dışarı- öyle bir dangalak ve daltaban ve dalkılıç ve dalyaprak idi ki tarifi ve vasfı mümkün değil idi. Daima pürhiddet ve daima pürşiddet ve daima pürazamet öyle bir cenabet olup her zaman zart zurt ile ve şart şurt ile iş görür idi.

Hikmetinden süal olunmaz, cenab-ı Mevlam her daim böylelerine yürü yakulum dediğinden, buna dahi yürrrüüü deyu buyurmuş, haşa huzurdan bu sayın Dangalak da öyle bir yürümüş idi ki tutana aşk olsun ve en öne ve en ileriye geçmiş ve baş köşeye kurulmuş idi ve o memleketin halkı da anı başlarına taç ve münasip yerlerine tıkaç eylemiş idi.

Eğri oturup doğru konuşalım ve eğriye eğri, doğruya doğru diyelim ki bu sayın Dangalak hazretlerinin inkâr edilemez bir meziyeti var idi ve anı teslim etmemiz gerekir. Çalışan ve okuyan ve öğrenen ve bilen insanın hakkını verir ve o kimseden yararlanmasını bilir idi. Öğrenciliği zamanında bütün sınavlarda hep çalışan ve okuyan ve öğrenen ve bilen bir arkadaşının yanına oturmuş ve andan yazılı veya sözlü kopyalar almak yoluyla ve kendisi hiç çalışmadan ve hiç okumadan ve hiç öğrenmeden ve hiç bilmeden sınıflarını tıkır mıkır geçmiş ve okulunu bitirmiş ve diplomasını almış ve şimdi yaşam boyu hep işbu yöntemi kullanmış ve başarıdan başarıya koşmuş ve bulunduğu yüksek yere gelerek sayın Dangalak hazretleri olmuş idi ve yine aynı yöntemi kullanmakta idi. Nasıl kimi sinema artistlerinin dublörleri var ise ve film çekilirken tehlikeli sahnelerde gerçek film artistinin yerine bu dublörler geçer ise işte aynen böyle, sayın Dangalak hazretlerinin de bir dublörü var idi ve bu dublör çalışan ve okuyan ve öğrenen ve bilen bir insan idi. Ancak kendisi için değil sayın Dangalak hazretleri için okur ve anın için çalışır ve anın için öğrenir ve anın için bilir idi. Sayın Dangalak hazretleri nasıl hiç çalışmıyor ve hiç okumuyor ve hiç öğrenmiyor ve hiç bilmiyor idi ise, dublörü de tam tersine hep çalışıyor ve hep okuyor ve hep öğreniyor ve herşeyi biliyor idi, ancak bu çalışıp ve öğrenip ve okuyup bildiklerini kendisi için değil, sayın Dangalak hazretleri için bilmekte idi. Dublörün görevi tastamam sinema artistlerinin görevi gibi değil idi. Edmond Rostand nam Frenk yazarının "Cyrano de Bergerac" adlı oyununda olduğu gibi, dublörün görevi, sayın Dangalak hazretlerine yazılı yada sözlü kopya vermek idi ve bu amaçla anın söylevlerini yazıp hazırlar idi. Sayın Dangalak hazretleri her nereye gitse dublörünü de götürür ve her nerde ne konuşacak olsa dublörü yazar kendisine verir idi. Ne var ki sayın Dangalak hazretleri dünyada bir eşi daha bulunmayan bir geveze olduğundan hiç durmadan konuşur ve konuşurken sapı samanı ve şapı şekeri birbirine karıştırır idi ve sayın Dangalak hazretleri nerde bir kalabalık görse kendini tutamayıp konuşmaya başlar idi. Bu konuşmaları sırasında dublörü her zaman sol gerisinde bulunur ve neler söylemesi gerektiğini ve soruları nasıl yanıtlaması gerektiğini fısıldar ve sayın Dangalak hazretleri de kendisine fısıldananları kalabalığa söyler idi. Dinleyenler saym

Dangalak hazretlerinin her konuda herşeyi bilmesine şaşar ve hayran kalırlardı. Dinleyenler gırtlakları yırtılırcasına yaşa diye bağırır ve avuçları kabarana dek alkış tutarlardı ve o güne dek bilgili çok insan görmüşler idi ama sayın Dangalak hazretleri gibi her konuda ve herşeyi bilen ve her alanda konuşabilen başka birini daha görmemişler idi. Her gittiği yerin halkına o yerin tarihini ve coğrafyasını ve herşeyini anlatır ve öğretir idi. Anlatıp öğretmediği hiçbişey yoktu: Din, ibadet, arkeoloji, turizm, kadın-erkek eşitliği, tarım, nasıl yemek yenileceği, trafik, laiklik, daha da neler ve neler...

Gel gör ki insansoyu çiğ süt emmiş olduğundan dublörü bir zaman sonra sayın Dangalak hazretlerinin gölgesinde kalmak istemedi. Dublör şöyle düşünmekte idi: Her bilgi dublörde idi ve okuyan ve çalışan ve öğrenen ve bilen dublör idi ve dublör yazıp eline vermese ve yanı başında fısıldamasa sayın Dangalak hazretleri kemküm eder ve saçmalar idi ve halk anı ıslıklar ve yuhalar ve belki de kovalar idi ve öyle ise ne diye sayın Dangalak hazretlerinin gölgesinde kalsın idi?

Dublör öyle bir oyun oynayacak idi ki sayın Dangalak hazretlerinin hiçbir boka yaramadığı ortaya çıkacak idi. Olacak bu ya, günlerden bigün sayın Dangalak hazretleri dublörünü huzuruna çağırıp memleketin en büyük kentinde ve halkın önünde çok önemli bir konuşma yapacağını ve bu nedenle o kente ve o kent halkına uygun çok güzel bir söylev hazırlamasını buyurdu. Dublörün aradığı fırsat en sonunda çıkmış idi. Saçma sapan ve altı üstüne uymayan ve hiçbir sözü birbirini tutmayan ve deli saçmasından daha saçmalayan ve yalan dolan öyle bir söylev yazacak idi ki, sayın Dangalak hazretlerini dinlemeye gelen kalabalık anı yuhalayacak ve ıslıklayacak idi ve sayın Dangalak hazretleri konuşurken yine sol gerisinde durup biyandan da sözlü kopyalar vererek sözlerini daha karman çorman ve karmakarışık edecek idi ve o zaman nasıl olsa sayın Dangalak hazretlerinin "sayın"lığı ve "hazret"liği kalmayacak ve geriye kala kala anadandoğma dangalaklığı kalacaktı.

Beklenen gün gelip çattı. Kalabalık o kentin en geniş alanını doldurmuş idi. Kestirimlere göre kalabalık yüzbin kişiden çok idi. Alanın her yanına hoparlörler konulmuş idi ve sayın Dangalak hazretleri ile maiyeti erkânı denilen ilerigelenler alanın en büyük

yapısının balkonunda arz-ı endam etmişler idi ve dublör her zamanki gibi sayın Dangalak hazretlerinin sol gerisinde yerini almış idi ve sayın Dangalak hazretleri önündeki dokuz mikrofondan her yana yayılan konuşmasına başlamış idi ve konuşması öyle saçma ve öyle gülünç idi ki dublör gülmemek için kendini zor tutuyor idi ve gerek maiyet erkânında ve gerek alanı dolduran insanlarda en küçük bir kıpırtı ve ufak bir kıkırdama bile yok idi ve onbinlerce kişi göz ve kulak kesilmiş idi ve sayın Dangalak hazretlerinin saçmalarını dinlemekte idi. Dublör kalabalığın ıslıklamasını ve yuhalamasını ve bu saçmalara kahkahalarla gülmesini bekleyip dururken söylevin en saçma yerinde o kalabalıktan öyle bir alkış koptu ki, o güne dek duyulan alkışlar yanında hiç kalır ve alkıştan gökkubbesi yıkılacak sanılır ve kent yapılarının pencere camları zangır zangır sarsılır oldu ve yaşa seslerinden yer yerinden oynuyor idi ve alkıştan ve yaşa seslerinden sayın Dangalak hazretlerinin neler söylediği ve kime söylediği ve niçin söylediği bile anlaşılamıyor idi. Daha ağzından sözün ilk seslemi çıkar çıkmaz alkışlar patlıyor ve yaşa haykırmaları ortalığı kaplıyor ve kıyamet kopuyor idi ve dünya kuruldu kurulalı hiçbir insan topluluğundan böyle bir toplu gürültü ve böyle çağırıp çığırma ve böyle bir haykırıp bağırma duyulmamış idi.

Sayın Dangalak hazretlerinin söylevi bittikten ve sayın Dangalak hazretleri balkondan çekildikten yarım saat sonra bile hızını alamayan kalabalığın çılgınca bağırması ve coşkun alkışları ve patırtısı gürültüsü dinmemiş idi. Sayın Dangalak hazretleri kalabalığın bu olumlu tepkisinden ve sözlerinin etkisinden öyle kıvanmıştı ki böyle bir söylev hazırladığı için dublörüne teşekkür etti ve maiyeti erkânı da bu kerte etkili bir konuşma yaptığı için kendisini saygıyla kutladılar.

Dublör olup bitenleri anlayamıyor, bunlara bir anlam veremiyor idi. Bir deneme daha yaptı. Bu kez başka bir konuşma için daha saçma bir söylev yazdı. Bu söylevin ilk iki tümcesini bir bulvar gazetesinin cinselliği gıcıklayan bir haberinden almış, arkasına üniversitede okutulan bir hukuk kitabından gelişigüzel beşon satır eklemiş ve onun arkasına bir sinema yıldızının bir dergide çıkan sevgilisinin erkek olmadığını anlatan sözlerini koymuş ve yemek kitabından yalancı dolmanın yapılışını ve bunlar gibi daha pekçok saçmalıkları doldurmuş idi.

Sonuç daha da şaşırtıcı idi ve sayın Dangalak hazretleri ne denli saçma konuşur ise o denli çok alkış alıyor idi ve dublör kalabalığın arasına girip anların sayın Dangalak hazretlerinin konuşması için neler söylediklerini saptamış idi ve anlar şöyle diyorlar idi:

"Maşallah, herşeyi de biliyor!"

"Maşallah, ne çok şey biliyor!"

"Maşallah, bilmediği de yok... "

"Maşallah, bize herşeyi öğretiyor!"

Bunun üzerine dublör derin derin düşündü ve sonunda şu kanıya vardı ki, o ülkede sayın Dangalak hazretleri dangalaklıkta tek değil idi ve anın gibi daha nice nice dangalak var idi ve onca dangalağın başına elbet bir sayın Dangalak hazretleri gerekir ve yaraşır idi. Dublör yine düşündi ki, o ülkede herkes birden dangalak da bir kendisi mi dangalak değil idi. Böyle olamazdı. Öyle ise sayın Dangalak hazretlerinin sözlerinin saçma olduğunu anlayan insanlar nerdeydiler? Sorup soruşturdu ve araştırıp buldu. Onlar sayın Dangalak hazretlerinin dangalaklıklarını görüp duymamak için alanlara dolmuyor ve evlerine kapanmayı yeğliyorlar idi ve sayın Dangalak hazretlerinin neler saçmaladığını şurdan burdan ve şundan bundan duyup kahkahalarla gülüyorlar idi ve düşünüyorlar idi.

Peki, hepsi iyi de, bu masalın sonunda dublör ne oldu, ne yaptı? Sayın Dangalak hazretlerini bırakıp da başını alıp gitti mi yoksa görevini sürdürdü mü? Bu hususta rivayet muhteliftir. Kimilerine göre, hazırladığı söylevlerin saçmalıklarını gittikçe artırarak sayın Dangalak hazretlerinin daha da çok alkışlanmasını sağladı ve böylece söylev dinlemeye alanlara koşmayan insanların daha çok gülmelerine ve düşünmelerine yardımcı oldu. Kimilerine göre ise emekliliğini isteyerek evine gidip kendinden utandığından aynalara bile bakamaz oldu ve yine kimilerine göre saym Dangalak hazretlerinden korkusundan alıp başını bilinmez yerlere göçtü ve yine başka kimilerine göre kahrından yüreğine inip öldü. Saym Dangalak hazretlerinin sonu gibi dublörünün de sonunun ne olduğu kesin olarak bilinemedi.

Vakıf
18 Ekim 1984

İÇİNDEKİLER

Kalpazanlık Bile Yapılamıyor	7
Dostluk Yardımı	16
Muslihittin Bey'in Uçan Şeyi	27
Korkma	40
Bozguncu Alaturka İstiyor	49
O Hayvan Üstüne Tarih Dersi	70
Chiang Wue Dayım	77
Uygarlık Tarihinden Bir Sayfa	84
Biletleri Unutma Karıcığım	90
Bir Sandık Limon Yüzünden	95
Demek Beni Tanımadın	102
Bir İhanetin Nedeni	110
Herkesin Herşeyi Bildiği Ülke	115
İntikam	124
Hikâye-i Hazret-i Dangalak	127
Ne Çok Seviyorlardı Yaşlı Adamı	132

Yayımlayan: Anadolu Yayıncılık A.Ş.
Kapak Baskı: Ana Basım Sanayi A.Ş.
İç Baskı: Şefik Matbaası



Fotoğraf: İsa Çelik

Aziz Nesin'in aldığı altı uluslararası ödülden biri de Asya-Afrika Yazarlar Birliği'nin LOTÜS ÖDÜLÜ'dür. Bu ödül Aziz Nesin'e 1975 yılında Filipinler'in başkenti Manila'da verilmiştir. Beş yıldanberi Aziz Nesin, Lotüs ödülü jüri üyesi bulunmaktadır. Resimde, Aziz Nesin'in aldığı Lotüs ödülü plaketi görülmektedir.